

VAPAATEKSTISTÄ STANDARDEHIN - KESKI-SUOMEN MUSEOIDEN KOKOELMANHALLINTAJÄRJESTELMÄN VAIHDOS

Viivi Hiekkänen
Maisterintutkielma
Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa (KUMU)
Historian ja etnologian laitos
Jyväskylän yliopisto
kevät 2023

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Etnologian ja historian laitos
Tekijä Viivi Kaarina Hiekkänen	
Työn nimi Vapaatekstistä standardeihin - Keski-Suomen museoiden kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdos	
Oppiaine Kulttuurit ja yhteisöt muuttuvassa maailmassa	Työn laji Maisterintutkielma
Aika toukokuu 2023	Sivumäärä 76 + liitteet
Tiivistelmä Työssä tarkastellaan Jyväskylän museopalveluiden kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosta, ja uuden järjestelmän käyttöönoton vaikutusta luettelointitapaan ja käytännön työhön. Järjestelmävaihdosta käsitellään museologisen teoreettisen keskustelun valossa. Tutkimuksessa selvitän, miten kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdos on vaikuttanut luettelointiin, ja miten kokoelmanhallintajärjestelmä tukee kokoelmapolitiikan toteutumista käytännön museotyössä. Tutkimuksen aineisto koostuu haastatteluista, joiden kautta selvitettiin projektin kulkua ja vaatimuksia, sekä käyttäjien kokemuksia aiemmasta järjestelmästä. Maisterintutkielmani tuottaa uutta tietoa käytännön museotyön ja teorian suhteesta, ja kokoelmanhallintajärjestelmän vaikutuksesta luettelointiin. Maisterintutkielmani tarkoituksena on tallentaa kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosprosessia sekä järjestelmän vaikutusta siihen, miten kokoelmatietoa tallennetaan. Kartoitin myös järjestelmän vaikutusta luettelointiin. Työni kuvaa järjestelmävaihdosprosessin kulun, järjestelmää vaihdettaessa huomioitavat yksityiskohdat ja luo pohjaa sujuvaan kokoelmatyöhön.	
Asiasanat museotoimi, digitalisaatio, luettelointi, kokoelmatietokannat, mikrohistoria, muistitieto, haastattelututkimus	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	

Muita tietoa

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	5
1.1	Aiempi tutkimus	7
1.2	Tutkimuksen tausta ja merkitys.....	10
2	AINEISTOT JA MENETELMÄT	13
2.1	Tallennusharjoitukset ja haastattelut	13
2.2	Mikroskooppinen lukutapa	16
2.3	Tutkijan rooli.....	18
3	KOKOELMANHOITO JA LUETTELOINTI.....	21
3.1	Kokoelmatyö ja sen digitalisoituminen museoissa	21
3.2	Jyväskylän taidemuseon toimintaympäristö ja kokoelmat.....	27
3.3	Luettelointi	29
3.4	Luetteloinnin merkitys	31
3.5	Metatiedot ja standardit luetteloinnissa	31
4	POLYDOC-JÄRJESTELMÄ JA SEN KÄYTTÖ.....	33
4.1	Polydocin vaiheet ja käyttöympäristö.....	33
4.2	Luettelointiprosessi ja perehtyminen.....	35
4.3	Päivitykset ja resurssit	37
4.4	Polydocin pidetyt ominaisuudet ja kehitystarve.....	40
5	YKSALLE ASETETUT TAVOITTEET JA KÄYTTÖÖNOTTO	43
5.1	Työryhmän toiminta.....	44
5.2	Työryhmäläisten osaaminen	46
5.3	Kehityskohteet ja projektin hallinta	47
5.4	Käyttöönoton selvittävät kysymykset	49
5.5	Järjestelmän hankintaprosessi.....	50
5.6	Järjestelmän testaus ja migraatio.....	53
6	YKSAN KÄYTTÖ JA KÄYTTÖKOKEMUS.....	56
6.1	Kokoelmahallinta uudessa järjestelmässä	56
6.2	Huomioita SIMO:n käytöstä.....	59
6.3	Kehitettävää SIMO:n toiminnassa	60
7	PÄÄTÄNTÖ.....	63
7.1	Tulokset ja niiden merkitys	63

7.2 Oma kokemus ja kehittämissuhteita.....	66
LÄHTEET.....	72

LIITTEET

Haastattelut

Tallennusharjoitusten haastattelurunko

Omien haastattelujen haastattelurunko

1 JOHDANTO

Tämän etnologian alan maisterintutkielman aiheena on kokoelmanhallintajärjestelmän käyttö museotyössä. Tutkin Jyväskylän museopalveluiden kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosta Polydocista YKSA:an. Selvitän, mikä on ollut vaihdoksen vaikutus museon luettelointitapaan ja käytännön työhön. Tutkin aihetta sekä museoalan teoreettisen keskustelun avulla että arjen tasolla. Tutkimuksen aineistona ovat museoammattilaisten työntekijöiden haastattelut, yleisemmät ohjeistukset kokoelmahallintaan sekä omat kokemukseni luettelointityöstä. Jyväskylän museopalveluiden alaisissa museoissa käyttöön otettu uusi kokoelmanhallintajärjestelmä eroaa aiemmasta järjestelmästä huomattavasti toiminta- ja kirjaustavaltaan, joten sen vaikutus käytäntöön on merkittävä. Tutkiva ja pienimuotoisesti uutta kehittävä työotteeni soveltui hyvin tämän tyyppiseen aiheeseen.

Termi kokoelmanhallintajärjestelmä, englanniksi *collections management system* (CMS)¹, on otettu käyttöön myös muodossa kokoelmahallintajärjestelmä. Tässä tutkielmassa käytän muotoa kokoelmanhallintajärjestelmä, Jyväskylän museopalveluiden ja Turun kaupungin museoiden kirjoitusasua mukaillen. Vastaavantyyppinen järjestelmä on myös asianhallintajärjestelmä, jonka vakiintunut kirjoitusasu vastaa valitsemaani kirjoitusasua. Väitöskirjassaan Nina Robbins (2016) käyttää käsitettä kokoelmanhallinta mainiten myös käsitteen kokoelmahallinta² esiintyvän museokentällä, niitä tarkemmin erittelemättä. Museon tietokoneistuneisiin kokoelmaprosesseihin voidaan viitata myös sähköisenä kokoelmanhallintamenetelmänä tai kokoelmanhallintarekisterinä. (Robbins 2016, 182). Järjestelmän kehittäjä Disec käyttää YKSA:sta kokoelmahallintajärjestelmän ohella termiä kokoelmahallintapalvelu (Disec Oy, 27.3.2020).

Suoritin museologian perusopintoihin kuuluvan työssäoppimisjakson Jyväskylän taidemuseossa syksyllä 2020, ja pohdittuani maisterintutkielman teemaa ohjaajani,

---

¹ Myös museotietojärjestelmä, museum information system.

² Esimerkiksi Museo2015 -hankkeen museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri ja Kookos-kokoelmahallintajärjestelmä noudattavat tätä kirjoitusasua.

amanuenssi Jaana Oikari, esitti yhdeksi mahdolliseksi aiheeksi kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdoksen. Jyväskylän taidemuseon kokoelmanhallintajärjestelmänä toimi pitkään Polydoc, josta siirryttiin vuonna 2018 YKSA-järjestelmään³.

Jyväskylän museopalveluissa kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosta valmisteltiin kahden vuoden ajan (Jyväskylän taidemuseo toimintakertomus 2019). Järjestelmä itsessään otettiin käyttöön keväällä 2020. Järjestelmän kehittäjänä toimii mikkeliläinen Disec Oy⁴, jonka toimittama YKSA⁵-kokoelmanhallintajärjestelmä on selainpohjainen ja asiakkaan tarpeiden mukaan muokattava järjestelmä. Uudentyyppistä kokoelmanhallintajärjestelmää laajennetaan myöhemmin käytettäväksi lukuisissa museon työtehtävissä, jolloin siitä tulee toiminnanohjausjärjestelmän tapainen työväline. Ohjelman ominaisuuksia voidaan kehittää jatkossakin.

Jyväskylän taidemuseon ja muiden museopalveluiden alaisten museoiden⁶ lisäksi uusi yhteinen kokoelmanhallintajärjestelmä otettiin ja tullaan ottamaan käyttöön myös muissa Keski-Suomen museoissa, alueen paikallismuseoissa sekä kuntien taidekokoelmien luetteloinnissa. Samaan järjestelmään päädyttiin myös Turussa. Turun museokeskus hallinnoi kaupungin esine- ja taidekokoelmia ja pitää yllä erilaisia museoita. Myös Turun museopalvelut kehittivät YKSA-järjestelmän toimintaa yhteistyössä Disecin kanssa (Lassila 2020).

Maisterintutkielmani kenttänä ja kontekstina toimii Jyväskylän taidemuseo työympäristönä. Tutkin kokoelmanhallintajärjestelmän vaikutusta käytännön kokoelmatyöhön ja kokoelmahallintaan vaikuttavia tekijöitä. Tutkimuskysymykseni ovat:

Miten kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdos on vaikuttanut luettelointiin?
Miten kokoelmanhallintajärjestelmä tukee kokoelmapolitiikan toteutumista käytännön museotyössä?

Tutkimukseni toimeksiantaja on Jyväskylän taidemuseo, ja tutkin museon työvälinettä sekä sen työarkea. Keskityn uuden järjestelmän alkuvaiheisiin ja tuoreempaan museoalan keskusteluun. Käytännössä olen rajannut tarkasteluni Museo2015-hankkeen aikana ja sen jälkeen käytyyn keskusteluun.

Työni aineisto koostuu itse tekemistäni ja opiskelijoiden suorittamista teema-haastatteluaineistoista, taidemuseon materiaaleista ja yleisistä ohjeista. Tutustuin kokoelmatyöhön ja kokoelmanhallintajärjestelmään myös käytännössä. Tämän lisäksi

---

³ Vaatimusmäärittely kesti vuoden 2019 puolelle. (Voutilainen, H. Suomen käsityön museon toimintakertomus 2018 <https://docplayer.fi/137503830-T-oim-int-a-kert-omus-2018.html>).

⁴ Sähköisiä tiedonhallinta- ja digitointipalveluita tuottava yritys

⁵ YKSA-järjestelmää kehitti aiemmin silloinen Mikkelin ammattikorkeakoulu. Ks. esim. Tytti Vuorikarin opinnäytetyö https://publications.theseus.fi/bitstream/handle/10024/62338/Vuorikari_Tytti.pdf?sequence=1

⁶ Jyväskylän taidemuseo, Keski-Suomen museo, Suomen käsityön museo ja sen yhteydessä toimiva Kansallispukukeskus

olen perehtynyt museon aineistoihin ja kokoelmahallinnallisiin ohjeistuksiin, kuten myös järjestelmälle asetettuihin yleisempiin vaatimuksiin. Aineiston muodostamisesta kerron tarkemmin luvussa 2.

1.1 Aiempi tutkimus

Museoiden käytännön työympäristöä on tutkittu eri näkökulmista. Museologian väitöskirjassaan Nina Robbins (2016) tutki museologista arvokeskustelua, objektien poistoa kokoelmista sekä kokoelmatyön järjestelmiä. Hänen mukaansa kokoelmanhallintajärjestelmään syötettyjen tietojen avulla voidaan arvioida ja arvottaa myös poistettavia objekteja. Poistettavien objektien analysointi ja poistopäätös pohjautuvat täten ainoastaan taloudellisista näkökulmista tehtyjä päätöksiä syvällisempään analyysiin (Robbins 2016, 200). Robbins pohti väitöskirjassaan myös hiljaisen tiedon roolia museotyössä ja museologisen arvokeskustelun edistämistä.

Inkeri Hakamies (2009, 2021) ja Asko Mäkelä (2005) ovat käsitelleet tietotekniikan käyttöönottoa ja roolia museotyössä. Hakamies analysoi väitöstutkimuksessaan Suomen museoalan ammattilaisten haastatteluja. Haastatteluilla kartoitettiin museoammattilaisuuden kehittymistä sekä sitä, mitä työhön kuuluu. Paperitöiden ja kokousten miellettiin esimerkiksi vievän aikaa ”oikealta”, kokoelmien parissa tehtävältä museotyöltä. Tutkimus oli osa vuosien 2005–2011 museohistoriaprojektia (Hakamies 2019; Hakamies 2021).

Yhdessä väitöskirjansa artikkeleista Hakamies huomioi tietokonetyöskentelyn muuttaneen museotyötä, koska kone muutti asetelmaa työntekijän ja kokoelman välillä ja yhteisöllisestä työskentelystä siirryttiin omien näyttöpäätteiden edessä puurtamiseen. Hakamiehen mukaan museotyössä objektit ja traditiot ovat ensisijaisia, ja ihmisen onkin ”kesytettävä” tietokone toimimaan museoympäristössä. Luokitteluun, järjestelmällisyyteen ja luonnontieteelliseen ajattelutapaan perustuva tietokoneohjelmistojen logiikka muutti perinteistä museoalaa.⁷ Muutos herätti myös pelkoja ja toiveita. Eräässä Hakamiehen aineistonaan käyttämissä haastattelussa visioitiin toisten museoiden kokoelma-aineistoihin tutustuminen tietokonevälitteisesti. Haastatteluista ilmeni myös pelkoja, esimerkiksi oman osaamisen muutostarve ja tietokoneiden mukanaan tuoma työmäärä pohdituttivat vastaajia. (Hakamies 2019)

Väitöskirjansa johdannossa Inkeri Hakamies viittaa Kalle Kallion (2010) arvosteluun Suomen museohistoria -teoksesta. Kallion mukaan tietokoneavusteista luettelointia käsittelevässä artikkelissa ei kerrota pirstaloituneesta kokoelmahallinnan

---

⁷ Ensimmäiset tietojärjestelmät olivat tosin museoiden henkilöstön laatimia, ja pohjautuivat vahvasti aiempaan manuaaliseen toimintatapaan. Hakamies/Simmons 2015

kentästä tai yhteisen koordinaation puutteesta. Kokoelmien hoito, karttuminen ja vaikutus ovat osa museon prosesseja, mutta kokoelmanhallintajärjestelmän valinta, sen vaikutus kokoelmatyöhön ja järjestelmien välinen yhteensopivuus on jäänyt vähemmälle huomiolle.

Työ museoissa ja muissa muistiorganisaatioissa muuttui tietoteknistymisen myötä. Tiina Peltola tutki väitöskirjassaan (2015) arkistotyön muutosta 1970-luvulta 2000-luvulle⁸. Tutkitulla ajanjaksolla kokoelmissa olevien aineistojen määrä kasvoi ja työskentelyssä siirryttiin manuaalisesta, työntekijän muistiin luottavasta työtavasta tietokoneympäristöön⁹ ja digitaalisiin työvälineisiin. Tutkimuksen aineisto koostui Suomen elokuva-arkiston asiakirja-aineistosta sekä henkilöstön haastatteluista. Tutkittavana ajanjaksona aineisto digitalisoitui, ja ennakoiva sekä priorisoiva toiminta nousivat oleelliseen rooliin. Peltolan haastattelema henkilöstö osa oli työskennellyt arkistossa jo ensimmäisen tietojärjestelmän alkuvaiheissa, ja osa taas oli tutustunut järjestelmään myöhemmin. Peltola huomioikin, että ensimmäinen järjestelmä oli ollut aikoinaan kehittynyt työkalu, koska aiemmin kokoelmienhallintaa arkistoissa ei ollut lainkaan. Henkilökunnan itse kehittämät työtavat, kuten tietojen kirjaaminen vihkoon, pysyivät järjestelmään siirtyessä järjestelmän rinnalla jonkin aikaa, koska kokoelmienhallintajärjestelmä ei palvellut aluksi kaikkia työhön liittyviä tarpeita.

Vuonna 1998 elokuva-arkistossa siirryttiin erityyppiseen järjestelmään. Peltolan tutkimuksen mukaan siirtyminen yhteiskäyttöiseen tietojärjestelmään vaati yhdenmukaista ja selkeisiin ohjeisiin perustuvaa työtapaa. Haastatelluista työntekijöistä osa koki järjestelmän rajoittavan työskentelyä, koska järjestelmään täytettiin tietoja kaavamaisesti eikä tekstiä voinut kirjoittaa yhtä vapaasti kuin aiemmin. Peltola huomioi myös kirjatun tiedon eroavaisuudet, koska työntekijät työskentelivät eri tavoin ja osaamistaso vaihteli. Peltolan mukaan työn digitalisoituminen ja sen vaikutus arkistoammattilaisuuteen, kuin myös digitalisaation vaikutus työntekijöiden kokemuksiin, kaipaavat lisätutkimusta.

Jyväskylän yliopiston taidehistorian ja museologian oppiaineiden maisterintutkielmassa on käsitelty museoympäristöä. Maija Ekosaari tutki taidemuseoiden tiedonhallinnan historiaa ja silloista työympäristöä haastatellen sekä ohjelmistoihin tutustuen. (Ekosaari 2008). Ekosaari ehdotti maisterintutkielmassaan kokoelmahallinnan omaksumiseen helppokäyttöistä järjestelmää, johon kirjattaisiin minimimäärä tietoja jokaisesta objektista. Ekosaaren tutkimuksessa kävi ilmi myös tarve parantaa kommunikaatiota museoammattilaisten ja atk-ammattilaisten välillä. Vuonna 2008 Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke oli vasta käynnistynyt, ja museoalalla pitkään visioitu

---

⁸ Myös Jóhanna Gunnlaugsdóttir on tutkinut tiedonhallintaa ja sähköistä asianhallintaa.

⁹ Atk-pohjainen järjestelmä Minisis otettiin käyttöön vuonna 1987. Suunnittelu aloitettiin vuonna 1984. (Peltola 2015, 120-122)

yhteiskäyttöisyys ja toisten museoiden tietojen saavutettavuus oli hiljalleen mahdollista toteuttaa (Ekosaari 2008, 79).

Ekosaaren mukaan valtion rooli kulttuurikentän kehityksessä on ollut huomattava. Erityisesti rahoituksen painotukset ja yhteiskunnalliset linjaukset, kuten tietotekniikan käyttöönotto 1970–1980-luvuilla valtion virastoissa, sekä tietoyhteiskunnan ja informaatioyhteiskunnan luominen ovat vaikuttaneet myös museoympäristöön (Ekosaari 2008, 26–27).

Sanna Lillman tutki maisterintutkielmassaan museoiden asiakirjahallintoa ja arkistointia kartoittaen ammatillisesti hoidettujen museoiden arkistoaineistoja kirjallisuusselvityksellä, kyselyllä ja teemahaastatteluin. Arkisto- ja kokoelma-aineistojen rajuus vaihtelee museoittain, eikä arkistonhoito museoissa ole vakiintunutta tai erityisen tarkasti ohjeistettua¹⁰. Museoihin tulevat objektit valikoi henkilöstö, toisin kuin muissa muistiorganisaatioissa. Julkisuuslain määritelmän mukaan museon vastaanottamat aineistot ovat viranomaisen asiakirjoja (Lillman 2016).

Tietokoneiden roolin kasvaessa työympäristössä ohjelmistojen toiminta ja käytettävyyden voi lähtökohtaisesti olettaa vaikuttavan työn mielekkyyteen ja sujuvuuteen¹¹. Käyttäjien tarpeiden ja teknisen tiedon yhdistäminen on tärkeää, jotta palvelu tai tuote on käyttötärpeeseen soveltuva. Jyväskylän yliopiston tietojärjestelmätieteen pro gradu -tutkielmassa Markus Rajala kartoitti asiakastarpeen muotoilua digitaalisen palvelun tuotekehitysprojektissa. Asiakkaan tarpeita selvitettiin haastatteluin ja palvelumuotoilun työkaluilla (Rajala 2019). Rajalan tutkimuksessa ilmeni, että palvelumuotoilun avulla on mahdollista löytää eri näkökulmia vastaamaan asiakkaan tarpeisiin.

Kulttuuripolitiikan maisterintutkielmassaan Minna Ruusuvirta kartoitti museoiden kokemuksia teknologian käytöstä (Ruusuvirta 2008). Teknologian rooli museoissa on vahva, ja visuaalisen informaation määrä on kasvanut. Aineettoman kulttuuriperinnön tallentaminen on myös aiempaa sujuvampaa teknologian kehittymisen myötä. Museo 2000 – museopoliittinen ohjelma huomioi Ruusuvirran mukaan tietoyhteiskuntakehityksen roolin yleisösuhteen muutoksessa ja museoiden avautumisessa osaksi ympäröivää yhteiskuntaa. Ulkopuolinen rahoitus laajoihin museoiden digitoitiprojekteihin on Ruusuvirran mukaan välttämätöntä niukoin resurssein toimiville museoille. Tietoyhteiskuntaprojektit eivät ole edenneet toivotusti, koska rahoitusjärjestelmä ei toimi sujuvasti. (Ruusuvirta 2008, 33) Teknologian eduiksi Ruusuvirta näkee esimerkiksi välineen tietomassojen hallintaan ja mahdollisuuden siirtää hiljaista tietoa eteenpäin (Ruusuvirta 2008, 104).

---

¹⁰ Yksityisarkistojen arvonmäärittäystä ja seulontaa taidemuseossa tutki Mikko Valo vuonna 2019. https://jyu.finna.fi/Record/jyx.123456789_65744

¹¹ Rensis Likertin (1967) mukaan työilmapiiriin vaikuttaa esimerkiksi päätöksenteko ja teknologian hyödyntäminen. Likert, Rensis. *The Human Organization: Its Management and Value*. New York (N.Y.): McGraw-Hill, 1967.

Museoiden vaihteleva kokoelma-aineisto asettaa omat haasteensa luetteloinnin standardisoinnille. Muistiorganisaatioiden asiansanoitus ei ole keskenään yhdenmukaista. Museoiden itselleen räätälöimät järjestelmät ovat vaatineet aikaa, rahoitusta ja vaivannäköä, joten intoa yhteistyöhön ei välttämättä ole. Museoviraston ja Valtion taidemuseon museoalan yhteiskäyttöön kehittämät järjestelmät laadittiin Ruusuvirran maisterintutkielman mukaan näiden organisaatioiden tarpeet edellä. (2008, 34–35, 82).

Uuden työväliseen käyttöönotto muuttaa totuttuja työtapoja. Suomalaisten museoiden muutosprosesseja tutkineen Sari Häkkisen mukaan muutokset sekä selkeyttävät museoiden toimintaa ja muodostavat museolle omanlaisensa toimintatavan, että aiheuttavat kuormitusta ja epävarmuutta henkilöstölle. Häkkisen tutkimuksen tuloksina oli, että muutokset olivat läpäisseet lähes kaikki museon toiminnot ja museoiden johto sekä henkilöstö suhtautuivat niihin eri tavoin. Museonjohtajat mielsivät muutosten selkeyttäneen toimintaa, kun taas asiantuntijat huomioivat myös kasvaneen epävarmuuden uusissa toimintatavoissa ja henkilöstön uupumisen. Häkkisen suorittamista haastatteluissa osassa ilmeni, että kokoelmatyön resurssit olivat niukentuneet eikä muutosta ole välttämättä toteutettu kokoelmapuolen henkilöstön kanssa (Häkkinen 2019).

Museon kokoelmaprosessien toteuttamisen lisäksi teknologian, kuten kokoelmanhallintajärjestelmän merkitys museoille on huomattava. Kokoelmista kirjattava tieto on monipuolistunut, yhdenmukaistunut ja visuaalisen informaation rooli on korostunut. Yhtenäistämiskehitystä, kuten yhtenäistä luettelointiohjeistusta ja standardisointia on ollut vuosien varrella, mutta järjestelmävaihdoksien pitkäjänteinen suunnittelu ja toteutus jatkuvasti muuttuvassa toimintaympäristössä yhdessä museoammattilaisten kanssa on jäänyt vähemmälle huomiolle.

1.2 Tutkimuksen tausta ja merkitys

Maisterintutkielmani tuottaa uutta tietoa käytännön museotyön ja teorian suhteesta sekä kokoelmanhallintajärjestelmän vaikutuksesta luettelointiin. Maisterintutkielmani tarkoituksena on tallentaa kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosprosessia sekä järjestelmän vaikutusta siihen, miten kokoelmatietoa tallennetaan ja missä määrin järjestelmä sitä rajaa, kuinka hyvin käyttäjät ymmärtävät tallentavansa tietoa jälkipolville ja miksi mitään kirjataan. Käsittelen kokoelmatyötä tarkemmin luvussa 2.

Tutkielmani yhteiskunnallinen merkitys muodostuu tulevan historian tallentamisesta, koska esineitä tai taideteoksia luetteloidessa kirjaustavan on oltava ymmärrettävä ja tiedon on pysyttävä tallessa. Museot sekä muut muistiorganisaatiot toimivat yhteiskunnan muistina. Niiden tehtäväksi voidaan ajatella sekä kulttuuriperinnön tallentaminen että erilaisten marginaalistenkin ilmiöiden esilletuonti. Myös valinnat

näyttelyissä ja kokoelmapolitiikassa heijastavat ympäröivää yhteiskuntaa, ja sitä mitä halutaan kollektiivisesti muistaa ja unohtaa. Jyväskylän yliopiston museologian emeritusprofessori Janne Vilkun vuoden 1998 määritelmän mukaan museologia, jota nimitetään myös heritologiaksi, tarkastelee yksilön ja yhteisön hahmottamaa sekä hallitsemaa ajallista ja alueellista ympäristöä. Ympäristö on sekä aineellinen että aineeton, eli henkinen. Museoiden kokoelmat voidaankin käsittää todistusaineistoksi menneestä ja nykyisestä, koska kokoelmiin ei voi tallentaa kaikkea kulttuurista todellisuutta. Muistiorganisaatioiden valta päättää kulttuuriperinnön tallentamisesta onkin huomattava. (Vilkuna 2003)

Museoiden rooli on muuttunut ajan myötä. Viime vuosikymmeninä museot ovat tulleet lähemmäksi yleisöjään ja yhteisöjään sekä muuttuneet ammattimaisemmiksi ja osaksi julkista hallintoa (Hakamies 2021; Hänninen 2006). Julkisen vallan käyttäjinä museoiden rooli yhteisöissä on kasvanut, ja esimerkiksi yleisöä osallistetaan monin tavoin¹².

Aiheeni kulttuurintutkimuksellinen merkitys organisaatiota tarkastellen muodostuu uuden järjestelmän käyttöönotosta, käyttäjien tarpeiden havainnoinnista sekä muistitiedon tallennuksesta. Muutokset työympäristössä on suunniteltava hyvin, ja tärkeää on kuunnella myös työntekijöitä, jotka toimivat oman työnsä asiantuntijoina¹³. Kokoelmanhallintajärjestelmän vaikutus luettelointikäytäntöihin ja kokoelmatyöhön on huomattava, koska uudentyyppeisiin kokoelmanhallintajärjestelmiin kirjataan lukuisat museo-objekteja koskevat kokoelmaprosessit.

Museoympäristössä ajan myötä tapahtuvien muutosten kartoittaminen ja dokumentointi edistää ymmärrystä siitä, miksi tiettyihin työtapoihin on päädytty ja mikä niiden vaikutus on. Siirtymä uuteen tietojärjestelmään ja työskentelytapaan vaatii sopeutumista, ja arkistotyön muutoksia tutkineen Tiina Peltolan (2015) mukaan tietojärjestelmän pitää myös osoittaa olevansa luotettava työväline.

Etnologian, antropologian ja kulttuuripolitiikan tieteenaloja yhdistävä tutkinto-ohjelmani antaa tutkimusaiheeni toteutukseen mielekkään pohjan. Etnologia, aiemmin kansatieteenä tunnettu tieteenala, on perinteisesti tutkinut muun muassa kansankulttuuria ja -esineistöä. Vaikkakin museoissa perinteisestä esineiden kanssa työskentelystä on siirrytty enenevässä määrin digitaalisiin työvälineisiin, on erityisesti kulttuurihistoriallisissa museoissa tarvetta myös ”perinteisemmälle” osaamiselle ja kansanperinteellisen aineiston tuntemukselle. Ihmisyhteisöjen tutkimukseen kehittynyt antropologia puolestaan soveltuu tutkimuskohteenani olevan projektityöryhmän roolin tutkimiseen, vaikka en projektityöryhmän työskentelyä varsinaisesti havainnoinnutkaan. Kulttuuripolitiikassa havainnoidaan muun muassa erilaisia yhteiskunnan

---

¹² Uudesta museologiasta (new museology) tarkemmin ks. esim. Max Ross 2004 https://juu.finna.fi/PrimoRecord/pci.cdi_crossref_primary_10_29311_mas_v2i2_43

¹³ ks. esim. Häkkinen (2019).

instituutioita ja rationaliteetteja. Museolle kokoelmanhallintajärjestelmän voidaankin mieltää olevan sekä toimintaa ohjaava, yhtenäisiin standardeihin pohjautuva rakenne, että käytännön työkalu, joka muodostuu tiedon strukturoituessa ja kasaantuessa jopa instituutiomaiseksi. Järjestelmän toimintaan tutustumalla, sitä työssään käyttävien henkilöiden kokemusten ja järjestelmävaihdosprosessin tallentamisella sekä aiemman ja uuden järjestelmän vertailulla voidaan hahmottaa muutosprosessin kulku. Tässä maisterintutkielmassa tuon esiin kokoelmanhallintajärjestelmän merkityksen museon luettelointityölle, ja kuinka se tukee kokoelmapolitiikan toteutumista museossa. Seuraavassa luvussa esittelen aineistoni ja sen käsittelyn. Pohdin myös omaa rooliani tutkimuksen tekijänä ja kerron aineistonhallinnasta prosessin aikana.

2 AINEISTOT JA MENETELMÄT

Etnografisessa tutkimusotteessa ymmärrys tutkittavasta ilmiöstä muodostetaan yhdessä tutkittavien kanssa, ja tutkija toimii osana tutkimuskenttäänsä (Homanen ja Huttunen 2017). Tässä luvussa esittelen tutkimusprosessini kulun ja siinä käyttämäni aineistot. Mikrohistoriallista tutkimusta ja muistitietotutkimusta yhdistävän lähestymistapani esittelyn jälkeen taustoitan omaa rooliani tutkijana.

2.1 Tallennusharjoitukset ja haastattelut

Kartutin tutkielmani empiiristä aineistoa museologian kokoelmatyön kurssin tallennusharjoituksin ja haastattelemalla itse kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosprosessiin osallistunutta museoiden henkilöstöä.

Ohjasin osana kenttätyötäni museologian perusopinon kokoelmatyön kurssin tallennusharjoituksia¹⁴. Tallennusharjoituksissaan opiskelijat keskittyivät keräämään muistitietoa aiemmasta kokoelmanhallintajärjestelmästä, mutta haastatteluissa sivuttiin toki myös käyttöön otettua uutta järjestelmää. Tallennusharjoitusten haastatteluita tehtiin videoyhteyksien välityksellä kolme kappaletta alkuvuodesta 2021, ja osallistuin haastattelutilanteisiin itsekin, enimmäkseen muistiinpanojani tehden. Ohjeistin haastatteluita tehneet opiskelijat kysymyslistan avulla, joskin jätin heille vapauden muotoilla kysymykset oman tyylisikseen. Haastateltavina oli kolme amanuenssia eri museoista Keski-Suomesta, ja jokaisen haastattelun kesto oli tunnin verran. Tallennushaastatteluihin viittaa aineistoa käsitellessäni TH-alkuisella tunnuksella.

Tallennushaastatteluiden teemalistan suunnittelin harjoittelukokemukseni ja museoympäristöön perehtymiseni pohjalta. Opiskelijat saivat muotoilla kysymyksiä itsensä kuuloisiksi ja esittää myös täydentäviä kysymyksiä. Pohjustin aihettani

---

¹⁴ Polydociin liittyvä muistitieto sekä museon työarki-projekti.

opiskelijoille, ja hyödynsin myös omia kokemuksiani vuotta aiemmin suorittamastani tallennusharjoituksesta. Jäin aluksi siihen käsitykseen, että toimis in vain yhteyshenkilönä opiskelijoiden ja museon välillä, mutta projekti olikin itsenäisempi. Kahden tallennusharjoituksen tekijän ja graduni ohjaajan kanssa pidimme suunnittelupalaverin joulukuussa 2020, ja yksi opiskelija liittyi vielä myöhemmin keväällä mukaan projektiin.

Kyselin alustavasti haastateltaviksi kaavailluilta henkilöiltä suostumusta, ja tallennuksen toteuttajat järjestivät haastattelun käytännössä. Tietosuojailmoitus ja suostumuslomake toimitettiin haastateltaville etukäteen sähköpostitse, ja he kuittasivat suostumuksensa haastatteluun lähettämällä sen tutkielmani pääohjaajalle lomakkeen ohjeen mukaisesti. Haastattelut toteutettiin ja tallennettiin Zoom-ohjelmiston välityksellä, ja tallensin ne varmuuden vuoksi myös yliopiston nauhurilla.

Tallennusharjoitusten äänitallenteet säilytin niiden käytön ajan työni ohjaajan ja museologian opettajan luomassa tilassa tiedostojen säilytys- ja jakopalvelu Nextcloudissa. Salanasuojattu työtila oli itseni lisäksi käytössä haastatteluista tehneillä opiskelijoilla. Opiskelijat perehtyivät henkilötietojen käsittelyyn tieteellisessä tutkimuksessa¹⁵, tutkimuseettisen neuvottelukunnan ihmistieteitä koskevaan ohjeistukseen ja allekirjoittivat sitoumuksen vaitiolostaan sitoutuen samalla aineiston tietoturvalliseen käyttöön. Opiskelijoiden kanssa sovittiin aineiston tallentamisesta samalle kovalevyille maisterintutkielmani aineiston kanssa, ja sen toimittamisesta työni valmistuttua museolle. Toimin tallennusharjoituksen ohjaajana vastuussa olevana tutkijana.

Maisterintutkielmaani varten haastattelin museoiden henkilöstöä, jotka olivat mukana suunnittelemassa uuden järjestelmän käyttöönottoa. Haastattelin neljää jyväs kyläläisissä julkisissa museoissa työskentelevää ja työskennellyttä henkilöä. Puolistrukturoidut teemahaastattelut kestivät noin tunnin verran, ja niistä laadittiin tekstimuotoinen transkriptio. Toteutin haastatteluista kaksi syksyllä 2021 ja kaksi keväällä 2022. Haastatteluista kaksi toteutettiin videoyhteyden välityksellä ja kaksi kasvokkain. Haastatteluihin viittaa aineistoa käsitellessäni GH-alkuisella tunnuksella.

Haastattelua sopiessani esittäydyin informanteilleni sähköpostitse, ja esittelin samalla tutkimusaiheeni lyhyesti. Ennen haastattelua toimitin haastateltaville kuvauksen henkilötietojen käsittelystä tutkimuksessa sekä suostumuslomakkeen henkilötietojen käsittelyyn. Haastateltaville kerrottiin hyvän tieteellisen käytännön mukaisesta mahdollisuudesta keskeyttää haastattelu milloin vain, ja heillä oli mahdollisuus tarkentaa vastauksiaan myöhemmin. Haastattelutallenteet ja niiden litteroinnit arkistoitettiin tunnisteellisina osaksi Jyväskylän taidemuseon arkistoa.

---

¹⁵ Jyväskylän yliopiston Moodle-alustan kurssi Henkilötietojen käsittely tieteellisessä tutkimuksessa 2021–2023.

Käsittelin aineistoani yliopiston tietoturvalisella verkkoasemalla (haka log-in) Haastattelutallenteet siirsin yliopistolta lainatulta nauhurilta taidemuseon käyttöön antamalla kovalevyille heti haastatteluiden jälkeen, ja ylikirjoitin nauhurin tallennustilan tietojen poistamisen varmistamiseksi.

Aiempaan kokoelmanhallintajärjestelmään liittyvää muistitietoa kartoittaneet sekä uuden järjestelmän vaihdosprosessia käsitelleet haastattelut tuottivat arvokasta tietoa museologisen teorian ja käytännön työn suhteesta. Lynn Abramsin mukaan menneisyyttä koskevan tiedon lisäksi haastatteluista on tärkeää huomioida myös, kuinka asiat ilmaistaan ja mitä ne merkitsevät (Abrams, 2010). Muistitietotutkimuksessa muistelijan oma kokemus on faktoja oleellisempaa. Haastateltavan näkökulma rakentuu subjektiivisesti, ja kuvaa hänen näkökulmaansa aiheeseen. Haastattelu on keskustelutilanne, jossa haastattelija ohjaa keskustelua joko tiedostaen tai alitajuisesti. (Pöysä J.)

Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, jossa käsiteltiin tutkimusaiheen pohjalta pohdittuja kysymyksiä. Muotoilin myös valmiiksi pohtimiani kysymyksiä sekä niiden järjestystä haastatteluiden aikana. Haastateltavat valitsin heidän nykyisten tai aiempien työrooliensa mukaisesti, koska arvioin heidän tuntevan parhaiten järjestelmävaihdoksen projektiin osallistuneina. Haastattelun aihepiiri oli haastateltaville tuttu, ja heidän roolinsa asiantuntijamainen, mutta haastattelun ajankohta vasta varsinaisen projektin loputtua saattoi vaikuttaa vastauksiin. Osa kysymyksistäni koski esimerkiksi valmiin SIMO-järjestelmän käyttöä arkisessa työssä, jota kaikki haastateltavat eivät olleet tehneet.

Suunnittelin laajentavani haastateltavien joukkoa myös Turun museopalveluihin, Jyväskylän kaupungin tietohallintoon ja järjestelmän toimittaneeseen yritykseen, mutta päädyin rajaamaan aiheittani ohjaajieni avustuksella alkuperäistä suppeamaksi.

Outi Fingerroos ja Tuulikki Kurki (2008) pohtivat toimittamassaan teoksessa äänen käsitettä kulttuurisessa kenttätutkimuksessa. Erilaisten tekstien ja eri puhujien äänet keskustelevat keskenään muodostaen tulkinnan tutkittavasta ilmiöstä. Tätä äänen moninaisuutta – taltioituja äänitteitä, muistiinpanoja sekä kirjoitettua että luettua tekstiä – tutkimalla pystyy hahmottamaan tutkittavan kokonaisuuden useasta eri näkökulmasta ja useiden eri puhujien kautta. Tutkijan ääni voi kuulua konkreettisesti haastattelutallenteella, mutta hänen äänensä on myös metaforinen, vaikkapa reflektiota tehdessä näkyväksi tuleva.

Tutkimusaineistoani täydentävät erilaiset viranomaistekstit, kuten lait ja asetukset. Museolain lisäksi tutustuin esimerkiksi lakiin kuntien kulttuuritoiminnasta ja museoasetukseen. Asiantuntijaviranomaisena toimiva Museovirasto ohjeistaa museo-kenttää ja tuottaa erilaisia oppaita arjen työtä varten. Sivuan työssäni myös

kansainvälisiä ohjeistuksia, kuten ICONCLASS:ia ja SPECTRUM-standardia. Niiden lisäksi tutustuin Jyväskylän taidemuseon ohjeistuksiin ja museoalan yleisempiin ohjeisiin.

2.2 Mikroskooppinen lukutapa

Historiantutkimuksessa ranskalainen yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita havainnoimaan pyrkinyt annales-koulukunta ja 1970–1980-luvuilla katsettaan ylhäältä alaspäin suunnannut, pienemmille ryhmille ääntä antanut historiantutkimus innoittivat uudenlaiseen tutkimusotteeseen, mikrohistorian alkuvaiheisiin. Marjo Niemisen (2008) mukaan ruohonjuuritasolla liikkuva tutkimus mahdollisti uudentyyppiset tulkinnot menneestä ja tavoitti ilmiöitä ja näkökulmia, joita ei voitu aiemmilla menetelmillä ja aineistoilla tutkia. Aiemmin epäluotettaviksi mielletyt subjektiiviset lähteet, kuten päiväkirjat, kertomukset ja perimätieto voivatkin vastata erityyppisiin lähteille esitettäviin kysymyksiin. Lähteiden lisäksi muutos lähestymistavassa uudistui; perusteellisesti aineistoa perkaava, yksityiskohtiin huomiota kiinnittävä lähiluku toi tulkitaan uusia piirteitä ja supisti käytetyn lähdeaineiston määrää. Mikrohistoriallinen lähestymistapa keskittyi valtio- ja politiikkakeskeisen tutkimuksen ja rakenteiden tutkimisen asemesta tutkimaan rajattuja ilmiöitä, kuten pienyhteisöjä, yksityishenkilöitä ja perheitä. Ajallisesti tai alueellisesti spesifit aihepiirit olivat myös soveltuvia tutkimuskohteita.

Yksityiskohtiin ja yksittäisiin tapauksiin keskittyminen ei kuitenkaan vähennä tutkittavan aiheen merkitystä. Esimerkkinä mikrohistorian tutkimuksen skaalautuvuudesta Nieminen viittaaakin Carlo Ginzburgin määrittelyyn, jonka mukaan mikroskooppi soveltuu sekä hyttysen että elefantin kyljen tarkasteluun. Tarkemmalla tutkimuksella tulkinta voikin muodostua syvemmäksi, laajemmaksi ja monipuolisemmaksi. Tutkijan tekemät tutkimuskohtaiset ja luovuuttakin vaativat ratkaisut pienten detaljien tulkinnassa, ovat rinnastettavissa jopa salapoliisityöhön, jossa pienikin yksityiskohta tai ”johtolanka” voi olla ratkaiseva. Mikrohistoriallisessa tutkimuksessa huomioidaan myös poikkeavuudet¹⁶, joiden avulla voidaan tulkita tavanomaiseksi miellettyä ilmiötä. Nieminen viittaa artikkelissaan Matti Peltoseen, jonka mukaan historian eri aikatasojen kohtaaminen, esimerkiksi äkillinen ja poikkeuksellinen tapahtuma pitkään voimassa olleessa rakenteessa luo ainutlaatuisen hetken, ja paljastaa tutkimuksen kannalta mielenkiintoisia seikkoja.

---

¹⁶ Ks. Eduardo Grendin luoma käsite, normaali poikkeavuus, engl. normal exception, jonka mukaan poikkeama kertoo normaalista.

Historiantutkimuksen ja antropologisen tutkimuksen lähestymistapoja yhdistävä kulttuurihistoria pyrkii kuvaamaan mennyttä kattavasti ja kokonaisvaltaisesti, yhteiskunnan ja yksityisen kokemuksen tasoilla liikkuen. Kulttuuriset muutokset eivät toteudu lineaarisesti, vaan kulttuurin mielletään olevan jatkuvasti muutoksessa, moniaikaisena ja monikerroksisena. (Immonen 2001) Hanna Elomaan (2001) mukaan antropologi Clifford Geertzin tiheä kuvaus tulkitsee kulttuurisen ilmiön laajemmalle yleisölle, ja avaa sen symbolista merkitystä liittäen ilmiön osaksi laajempaa kontekstia. Geertzin tarkastelutapa onkin mikroskooppinen ja tulkitseva, vaikka havaintoja tulkitaan yhteiskunnallisen kuvauksen kontekstissa.

Matti Peltosen (2006) mukaan mikrohistoria ja muistinvaraista tietoa aineistoa käyttävä muistitietohistorian ovat lähellä toisiaan. Historiantutkimuksessa luotu yhtenäinen tai ehjä tarina pirstaloituu tai monimuotoistuu tutkimusprosessia kuvaamalla. Peltonen kirjoittaa myös mikrohistorian mukanaan tuomasta paradigman vaihdoksesta, eli niin kutsutusta kertomuksen paluusta, mikä luontevasti kytkee mikrohistorian myös kerronnallisuuteen ja muistitietotutkimukseen. Peltosen (1999) mukaan mikrohistoria on monimuotoista ja monikäyttöistä, pelkkää metodologiaa laajempaa. Mikrohistoriallista tutkimusta suunniteltaessa ja suoritettaessa tehdyt ratkaisut ja valinnat muovaavat lopputulosta, ja mikrotasolta ilmiötä tarkastellessa mukana kulkee myös makrotaso.

Outi Fingerroosin ja Riina Haanpään mukaan (2006) mikrohistoriallinen tutkimus ja muistitietotutkimus hyödyntävät samankaltaista metodologiaa. Muistitietotutkimuksessa ei välttämättä aina pyritä mikroskooppiseen tarkkuuteen, mutta tutkimusta tehdessä tutkijan valinnat näkökulmassa, konkretian tasossa ja tulkinnessa määrittävät luonnollisesti lopputuloksen. Mikrohistoria voikin toimia joko tutkimusta ohjaavana lähtökohtana tai osana monimenetelmäistä tutkimusta. Oral history -liikkeestä poiketen suomalainen muistitietotutkimus käyttää lähteenään suullisen historian ja haastatteluiden lisäksi myös taltioitua muisteluaineistoa, kuten keruuaineistoja ja kirjalliseen muotoon laadittuja vastaustekstejä. Muistitietotutkimus pyrkii tuomaan esiin muistelijan näkemyksen menneisyydestä, ja tutkijan tehtävänä on esittää tutkitavan muistelema menneisyys mahdollisine tulkintoineen täydennettynä.

Artikkelissaan Fingerroos ja Haanpää (2006) määrittelevät mikrohistorian tutkimuksessa käytettävän mikroskooppisen tutkimusotteen havainnoivan menneisyyttä syvällisesti ja konkretian tasolta. Lähietäisyydeltä pieniä tapahtumia tai toimijoita tarkastelemalla voi havaita suuriakin rakenteita ja ajan kuluessa tapahtuvia muutoksia. Mikrohistorialliseen tutkimukseen muistitieto on monipuolinen ja rikas lähde. Muistitieto pitää sisällään esimerkiksi arjen kuvausta, ja se voi valaista ajan myötä muuttuneita tapoja tai ajattelua. Muistitieto on moniäänistä, tapahtumien merkitystä korostavaa ja yhtäältä myös kuluvaan aikaan tutkijan kautta peilaavaa.

Oma tutkimukseni seuraa keskisuomalaisten museoiden kokoelmanhallinnan tietokoneistumista ja monipuolistumista, taidemuseon viestintää ja ohjeistuksia sekä hallinnollista aineistoa. Kirjallisten lähteiden lisäksi selvitin haastatteluin, kuinka järjestelmävaihdos toteutettiin ja mitä vaihdoksessa piti huomioida. Tallennusharjoitusten haastattelut puolestaan kuvaavat, millaista työskentely aiemmalla järjestelmällä oli. Tutkimustyö on ollut pienten jälkien ja johtolankojen seuraamista ja jopa mikrohistorialle tyypillistä salapoliisityötä. Omiin kenttämuistiinpanoihini on kertynyt pohdintoja ja oivalluksia prosessin ajalta, ja olen palannut haastatteluaineistojeni ja aiempien tutkimusten pariin hahmottaakseni tutkimani ilmiön eri tasoja, tarvittavia muotoiluja varmistaen. Kaleidoskooppimaisuus tai tilkkutäkkimaisuus kuvaakin hyvin tutkimustani, joka tarkastelee työyhteisön käytössä olevaa, toisentyyppisen muistiorganisaation käyttöön alun perin kehitettyä järjestelmää, jota käyttäjäryhmä on ollut vasta omaksumassa työvälineekseen. Tutkimus voidaankin mieltää mikrohistoriallisen kuvauksen rakentumiseksi erään kokoelmanhallintajärjestelmän alkuvaiheista ja kokoelmanhallintaprosessin digitalisoitumisesta.

2.3 Tutkijan rooli

Tutkijan oman position havainnointi ja reflektointi ovat tutkimuksen läpinäkyvyyden kannalta tärkeitä. Vaikka kenttäjaksot eivät kestäkään enää vuosia tropiikissa, ovat osallistuva havainnointi ja autoetnografia edelleen ajankohtaisia tutkimusmenetelmiä. Tässä alaluvussa kerron tekemistäni ratkaisuista ja taustoitan oppimaani.

Maisterintutkielmassani hyödynsin tekemiäni havaintoja ja muistiinpanoja harjoittelujaksoltani Jyväskylän taidemuseossa. Tutustuin harjoittelussa uuteen kokoelmanhallintajärjestelmään, luetteloin järjestelmään esimerkiksi teoksia ja hain sieltä tietoja. Tutkielmaa tehdessäni tallensin omia huomioitani ja pohdintojani talteen videomuotoisina. Päädyin tähän itselleni epämieluisaan ratkaisuun, koska halusin saada havaintoni tallennettua välittömästi ja ilman tekstin muotoiluun sisältyvää ”itsesensuuria”. Videoita tein aina tehtyäni jotain graduuni liittyvää, ja välillä tallensin mieleeni juolahtaneita ideoita muuten vain. Myöhemmin kirjoitin videoille tallentuneet pohdintani tekstimuotoon.

Museologian työssäoppimisjaksollani tutustuin museoon työympäristönä ja henkilöstön toimintaan. Tutkin työyhteisöä siis sekä sisältä että ulkoapäin, eli positioni on emitistis-etisistinen¹⁷. Miellän toimivani ulkopuolisena tarkkailijana, koska en

---

¹⁷ Emitistinen lähestymistapa nostaa esiin informantin käyttämät käsitteet ja hänen maailmankuvansa kartoittamisen, kun taas etisistinen lähestymistapa pyrkii havainnoimaan ja hahmottamaan olosuhteita sekä luokittelemaan havaintoja (Helsingin yliopisto: Perinteentutkimuksen terminologia).

koe omaavani syvempää ymmärrystä tutkittavasta ympäristöstä. Hahmotan kuitenkin alustavasti, kuinka työyhteisö toimii. Huomioin tarvitsevani paljon taustatietoa, ennen kuin pystyn haastattelemaan informanteiksi kaavailemiani henkilöitä. Kirjoitin tutkielmaani valmiimmaksi ennen kentälle siirtymistä ja pyrin saamaan tutkimusaiheestani mahdollisimman kattavan kuvan.

Syksyn 2020 ja kevään 2021 aikana käymäni design-antropologian Kumulatiivi -projekti kurssi¹⁸ Anna Haverisen¹⁹ ohjaamana antoi minulle perustaidot palvelumuotoilusta ja projektityöskentelystä. Kurssin aikana toteutetut haastattelut antoivat varmuutta myös haastattelijan rooliin ja verkkoympäristön välityksellä toimimiseen.

Aiempaan tradenomien tutkintooni sisältyi liiketaloudellisen osaamisen lisäksi esimerkiksi tutustumista asianhallintajärjestelmään, ja harjoittelujaksollani Kouvolan pääkirjastossa vuonna 2010 käytin kirjaston silloista WebOrigo-järjestelmää. Luetteloin myös toisella harjoittelujaksolla vuonna 2012 ammattikorkeakoulun väliaikaisarkistossa olleen poistoon menneen aineiston, joten minulla on muistiorganisaatioiden toiminnasta pienimuotoista kokemusta. Vaikka luenkin itseni diginatiiviksi, toimin mieluusti kirjallisten ohjeiden varassa järjestelmiin tutustuessani. Työvälineissä arvostan ensisijaisesti sujuvuutta ja helppokäyttöisyyttä ja perehdyttämismateriaalissa selkeyttä.

Syksyllä 2021 pääsin tutustumaan toisen muistiorganisaation toimintaan aloittaessani työn Kansallisarkiston tietopalveluissa, jossa toimin arkistojärjestäjänä eräässä projektissa. Työvälineenä käyttämäni AHAA-arkistotietokanta on tullut tutuksi, ja suorittamani aineistohallinnan opinnot ovat auttaneet ymmärtämään toimintaympäristöä vaatimuksineen. Tutustuin aluksi arkistotietokannan käyttöön testiympäristössä. Analogisen ja digitaalisen toimintaympäristön välissä tehtävä arkiston seulonta ja järjestäminen sekä oman työprosessin dokumentointi auttoivat ymmärtämään myös kokoelmahallintaa eri tavalla.

Camille Rothin mukaan digitaaliset ihmistieteet voidaan jakaa digitoituun humanismiin, numeeriseen humanismiin ja digitaalisten ilmiöiden tutkimukseen. (Taa-vetti ja Heimo 2022) Tutkimuskohteenani oleva kokoelmanhallintajärjestelmä on digitaalisessa tietoympäristössä toimiva työväline, jolla hallinnoidaan analogisia ja digitaalisia objekteja, joten tutkimani ilmiö on osittain digitaalinen. Kartoitan tutkielmassani uuden kokoelmanhallintajärjestelmän käyttöönottovaihetta sekä aiempaan järjestelmään liittynyttä muistitietoa, joten teknologiavälitteisesti tallennetut haastatteluni ovat toki myös muistitietotutkimusta, teknologian toimiessa työvälineenä.

Tutkimukseni voidaan osaltaan mieltää myös institutionaaliseksi etnografiaksi, jossa tutkitaan esimerkiksi tietojärjestelmiä ja niiden vaikutusta työympäristön toimintaan, sekä toimijoiden kokemuksia (Huttunen ja Homanen 2017). Seuraavassa

---

¹⁸ Ajankohtaisia teemoja (KUMS4012), design-antropologian ja pelillistämisen projekti kurssi

¹⁹ Suuri kiitos artikkeleista, Anna!

luvussa kerron museon kokoelmatyöstä, luetteloinnista ja esittelen Jyväskylän taide-
museon toimintaympäristönä.

3 KOKOELMANHOITO JA LUETTELOINTI

Kokoelmatyö on museon perustehtävä, joka ulottuu useisiin museotyön prosesseihin. Museoiden tallennustyönjako²⁰ määrittää, miten kokoelmaa kartutetaan kussakin museossa. Museokävijöille museon toiminta näkyy enimmäkseen näyttelyinä tai muuna yleisötyönä, mutta museoiden kokoelmat ovat keskeisessä roolissa ja niiden karttumista ohjataan jokaisessa museossa kokoelmapoliittisella ohjelmalla. Kokoelmapoliittikka määrittää, mitä museo kerää ja tallentaa. Tässä luvussa tarkastelen kokoelmatyövälineiden digitalisoitumista ja tekniikan kasvanutta roolia. Esittelen myös tutkimuskenttäni Jyväskylän kaupungin museopalvelut ja museokokoelmien luetteloinnin.

3.1 Kokoelmatyö ja sen digitalisoituminen museoissa

Kokoelmahallinta on aktiivinen, yhtenäinen ja pitkäjänteinen prosessi, johon kuuluu sekä teoreettisia että käytännössä tapahtuvia toimenpiteitä. Inventoinnilla ja dokumentoinnilla, luetteloinnilla, kuntokartoituksella ja arvoluokituksella kerätään tietoa objektista, kun taas konservointi sekä mahdollinen poisto kokoelmista vaikuttavat konkreettisesti kyseiseen objektiin. Säilytys osana museon kokoelmaa on objektin koko elinkaaren kestävä jatkumo. (Robbins 2016, 83)

Ensimmäinen yleisökäyttöön laadittu kokoelmaluettelo Suomessa on vuodelta 1873. Suomen Taideyhdistyksen intendentin²¹ B. O. Schaumanin laatiman luettelon alussa kerrotaan, kuinka tieto on järjestetty ja mitä merkinnät tarkoittavat. Luettelo jakaantuu tauluihin ja veistoksiin, ja se on järjestetty taiteilijoittain sekä taideteoksittain yksityiskohtaisesti, jopa sijainti näyttelysalissa on kuvailtu. (Ekosaari 2008, 13).

---

²⁰ Työtä koordinoi TAKO-verkosto, eli tallennus- ja kokoelmayhteistyöverkosto.

²¹ Museonjohtaja tunnettiin aiemmin intendentinä.

Luettelointia ruotsiksi jatkettiin Ateneumissa vuoteen 1949, ja käsin kirjoitettuja inventaariokirjoja jatkettiin 1990-luvulle asti (Ekosaari 2008, 14–15).

Ateneumin rakennuksen valmistuessa aiemmin laaditun kokoelmaluettelon tiedot siirrettiin pääkirjaan, jota kirjattiin irtonaisille arkeille ja sidottiin kirjoiksi. Maalaukset, akvarellit ja piirustukset merkittiin pääluokalla A, veistokset B ja grafiikka pääluokalla C. Ensimmäinen kirja maalauksia, veistoksia ja piirustuksia sai tunnukseksi A I²². Luettelointitapa on käytössä taidemuseoissa, joissa teoksille annetaan yksilöivä tunnus eli inventaarionumero. (Ekosaari 2008, 14)

Kokoelmatietoja on kirjattu pitkään inventaariotasolla. Tietoa teosten kontekstista ei dokumentoitu, vaan se oli hiljaista tietoa²³. Intendentin keräämä, omistama ja hallinnoima tieto ja erilaiset merkinnät olivat selkeitä vain kyseiselle henkilölle. 1990-luvulla laadittu kirjallinen luettelointiohje²⁴ muutti tämän käytännön (Ekosaari 2008, 16).

Kasvaneiden museokokoelmien hallintaan kehitettiin pääkirjojen ohelle hakukortistoja. Kortistot järjestettiin hakukriteereittäin päätettyyn järjestykseen. Eri hakukriteereitä varten kokoelman tiedot kirjattiin pahvisille korteille useampaan kertaan. Pahvisia kortteja suositetaan konservoinnissa nykyisinkin laajempien tallennusmahdollisuuksien, kuten esimerkiksi materiaalinäytteiden vuoksi (Ekosaari 2008, 24–25). Sannallisen kuvailun lisäksi kortistoissa on ollut jo pitkään kuvitusta. Suomen taideyhdistys otti käyttöön valokuvakortiston vuonna 1924. Kokoelmien parissa tekevät henkilöt ovat myös oppineet tuntemaan kokoelmat ja toimimaan muistinvaraisesti (Peltonen 2015, 148).

Muita museo-objektien kokoelmaprosesseja ovat esimerkiksi näyttelytoiminta ja sijoitukset. Kokoelmia hoidetaan ja objekteja konservoidaan tarpeen mukaan. Huonokuntoisia, museoarvoltaan vähäisiä tai ei-uniikkeja objekteja voidaan sijoittaa esimerkiksi käyttökokoelmaan. Muulle kokoelmalle haitallisia, esimerkiksi homeisia tai vaarallisia kemikaaleja sisältäviä objekteja voidaan myös poistaa kokoelmista harkinnanvaraisesti.

Museotyön digitalisaatio alkoi Yhdysvalloissa 1960-luvulla automaattisesta tietojenkäsittelystä. 1970-luvulla kehitettiin tiedonhallinnan käytäntöjä, luotiin erilaisia standardeja ja henkilökunnan osaamistaso kasvoi. 1980-luvulla mikrotietokoneiden yleistyessä esimerkiksi multimedian käyttö yleistyi. 1990-luvulla lähiverkoista siirryttiin maailmanlaajuiseen Internet-verkkoon, ja aineistokokonaisuuksia tallennettiin

---

²² roomalainen numero 1

²³ Hiljainen tieto on kokemuspohjaista ja osaltaan vaikeasti tunnistettavaa. Postimuseon ja työväenmuseo Werstaan Hiljainen tieto muistiorganisaatiossa -hanke kartoitti hiljaisen tiedon tunnistamista ja jakamista <https://www.postimuseo.fi/wp-content/uploads/2020/12/Kuka-muistaa-julkaisu.pdf>. Nina Robbinsin mukaan kokoelmahallinnassa kertyy hiljaista tietoa, joka vaikuttaa kokoelmapoistoihin.

²⁴ VATI-taideteosrekisteri

digitaaliseen muotoon. 2000-luvulla yleistyneet älylaitteet ja sosiaaliset mediat ovat muuttaneet suhtautumista teknologiaan. (Parry 2010, 11)

Digitalisaatiota hyödynnetään museoissa nykyään yleisötyössä, näyttelytyössä ja kokoelmatyössä. Museot julkaisevat aineistojaan verkkonäyttelyissä ja sosiaalisissa medioissa; aineistoja voidaan hyödyntää esimerkiksi kouluopetuksessa ja avata tarkisteltavaksi yleisölle. Virtuaalinäyttelyt ja erinäiset etäapahtumat²⁵ ovat herättäneet kiinnostusta varsinkin museoiden ollessa suljettuina²⁶. Digitalisaatio on ollut muutoksen vauhdikasta, koska Minna Ruusuvirran aineistonaan käyttämään, professori Anita Kankaan toteuttamaan sähköpostikyselyyn vastanneet kulttuuriorganisaatioiden edustajat epäilivät teknologian ja digitoitujen aineistojen kiinnostavan perinteisiä näyttelyitä vähemmän. Toisaalta eräässä vastauksessa nousi esiin myös huoli muusta viihdetarjonnasta, joka houkuttanee museoiden kokoelmiin tutustumista enemmän (Ruusuvirta 2008, 97).

Museoympäristössä tietokoneita on käytetty työvälineinä pitkään, joskin niiden merkitys on ollut nykyistä vähäisempi. Asko Mäkelän mukaan Suomessa Kansallismuseossa otettiin tietotekniikka käyttöön jo 1960-luvun lopulla (Mäkelä 2010, 123). Mäkelä ajoittaa tietotekniikan käyttöä museotyössä pohjatun Kansallismuseon esihistoriallisen osaston muistioon²⁷ arviolta vuodelta 1968, jossa ATK-järjestelmien yhteishankintaa pidetään tärkeänä. Omien järjestelmien kehittäminen ja omien toimintatapojen luominen johtaisi muistion mukaan hankaluuksiin ja tuhlaasi resursseja. (Mäkelä 2010, 124)

Kirjastoissa ja arkistoissa kokoelmia on hallittu 1980-luvulta lähtien tietojärjestelmillä. Maija Ekosaari selvitti maisterintutkielmassaan, että museoalalla käytössä olevia tietojärjestelmiä on 30–50, kun taas kirjastoissa järjestelmiä on noin viisi. Kirjastojen luokittelu- ja kuvailukäytännöt ovat vakiintuneet, ja niiden tietohallinto ja hankintojen johtaminen on keskitetympää. Kirjastot suhtautuvat Ekosaaren mukaan lainaamiseen ja avoimeen tiedonjakoon myönteisesti. (Ekosaari 2008)

Nina Robbins (2016, 86) viittaa väitöstudiumuksessaan Bengt Wittgreniin (2013), jonka mukaan yhtenäistynyt dokumentointi, kokoelmatietojen avoimuus tai järjestelmien käyttäjäystävällisyys eivät vastaa esimerkiksi arkistojen ja kirjastojen olemassa olevia käytäntöjä. Wittgrenin tutkimuskohteena olivat kulttuurihistorialliset museot

---

²⁵ Lisäksi yleisöä tavoiteltiin uusien keinoin, kuten aineistojen avaamisella verkossa, teosten viemisellä näyteikkunoihin ja läsnäololla sosiaalisessa mediassa (Museovirasto 2020, <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankohtaista/koronakriisi-uhkaa-museoiden-taloutta-mutta-ei-vie-tehtavia>).

²⁶ Jyväskylän taidemuseon viestinnässä painotettiin digitaalista sisältöä, verkkoaineistoja ja -näyttelyitä Esimerkiksi Avoimen pajan keväisiä työpajalähetyksiä seurasi yhteensä 329 katsojaa (https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/taidemuseo_tk_2020.pdf 32,35)

²⁷ Ekosaaren mukaan kunnalliset museot suunnittelivat ”kokonaistietojärjestelmää” 1980-luvun lopulla (s. 34)

Ruotsissa²⁸, mutta mielestäni havainnot ovat relevantteja myös suomalaisissa muistiorganisaatioissa.

Taidemuseot ympäri Suomen aloittivat automaattisen tietojenkäsittelyn hyödyntämisen kokoelmatiedoissa tietokoneiden yleistyessä. Eräissä museoissa työskenteli Jyväskylän yliopistosta valmistuneita atk:sta innostuneita työntekijöitä. Eräs heistä suoritti opinnoissaan harjoittelujakson 1970-luvun lopulla Alvar Aalto -museossa, jossa hän järjesti ja loi dia-arkiston. Tietokantaan lisättiin myöhemmin myös arkisto- ja kirjastoaineistot. Museot tekivät yhteistyötä Jyväskylän yliopiston kanssa 1970-luvulta eteenpäin ja hyödynsivät projekteissaan yliopiston tietokonetta, esimerkiksi Keski-Suomen museon vuonna 1975 paikallismuseoille²⁹ tekemän kyselyn reikäkortit käsiteltiin tietokoneella (Hytönen-Seppälä 1975, Ekosaaren 2008, 26–27 mukaan).

Minna Ruusuvirran (2008, 67) mukaan Alvar Aalto -museon ja Porin taidemuseon suunnittelema, vuonna 1981 alkunsa saanut ATK-luettelointi luotiin suurten taideteosmäärien käsittelyn apuvälineeksi helpottamaan kortistointia. Perustasoiset kokoelmatiedot vietiin tietokoneelle, ja täydentävä museaalinen luettelointi pidettiin erillään.

Reikäkorteista siirryttiin tietojenkäsittelyyn luettelointijärjestelmissä, josta kerroin tarkemmin Polydocia käsittelevässä luvussa 4.

Museoiden järjestelmät yleistyivät 1990-luvulla, kun valtionhallinnon tavoitteena oli tietoyhteiskunnan³⁰ luominen. Erilaisissa työryhmissä ja hankkeissa³¹ pohdittiin tietoyhteiskunnan toteuttamista käytännössä. Mäkelä viittaa Opetusministeriön museoalan tietohuoltostrategiaan vuosille 1997–2000, jonka mukaan museoiden luettelointiin ja kokoelmatietojen tallennukseen on oltava riittävästi laitteita. Mäkelä arvelee museoiden omistajien intoa laitehankintoihin lisänneen mahdollisuuden tehdä tehokkaammin³² museotyötä samalla henkilöstömäärällä (Mäkelä 2010, 125).

Varhaisiin tietojärjestelmiin kuuluvaa Antikvaria-ohjelmistoa kehitettiin maakuntamuseoiden yhteistyönä Kajaanissa vuodesta 1989. Antikvariasta haluttiin kehittää tietojärjestelmä, jonka olisivat ottaneet käyttöön kaikki museoalan toimijat. Järjestelmää kehittämässä oli myös Museovirasto, joka otti käyttöönsä Valtion taidemuseon kehittämän VATI-tietokannan³³, valtakunnallisen taideteosrekisterin. Museoviraston esinetietomalliin pohjautunut Musketti-kokoelmahallintajärjestelmä oli käytössä

---

²⁸ Hakamiehen mukaan kokoelmatietokantoja ja kokoelmahallinnan kehitystä on tutkittu myös Ruotsissa (Axelsson 2019) ja englanninkielisissä maissa (Chapman 2015).

²⁹ 1970-luvun aluetaidemuseokokeilusta ja aluemuseoiden historiasta tarkemmin ks. esim. Kati Lehtisen pro gradu Aluetaidemuseot muuttuvassa maailmassa

³⁰ Suomi tietoyhteiskunnaksi. Valtiovarainministeriö 1996.

³¹ ks. esim. OTKULTTI, KULDI

³² Museoiden rahoituksessa käytetään henkilötyövuosiin perustuvaa valtionosuusjärjestelmää. Lisäksi kunnat rahoittavat museoiden toimintaa, ja museoiden omat tulot sekä muut tulot kerätyvät osan rahoituksesta. Haasteista ks. esim. <https://www.museopro.fi/fi/nakokulmat.php?aid=14665&k=14295>

³³ Ekosaaren mukaan luettelointiohjeita ei laadittu kirjallisina ennen Vatia

yleisimmin, noin kolmessakymmenessä museossa (Mäkelä 2010, 128). Museoviraston museoiden kokoelmahallinnassakin käytetyn Musketti-järjestelmän toiminnan ilmoitettiin loppuvan vuoden 2022 lopussa (Museovirasto: Museotietojärjestelmä Musketti)

Valtion taidemuseossa kehitettiin kokoelmahallintaohjelmisto Muusa. Muusaa käytettiin myös lukuisissa muissa museoissa taidekokoelmien hoidossa (Autere 2009). Museo2015-hankkeen Suomen museoympäristöihin soveltama ja Suomen museoliiton ylläpitämäksi siirtynyt MuseumPlus soveltui Museoliiton tiedotteen mukaan sekä suurten että pienempien museoiden käyttöön (Museoliitto. MuseumPlus-kokoelmahallintajärjestelmä). MuseumPlus on osa Kookos-kokoelmahallintaa, johon kuuluu kokoelmahallintajärjestelmän lisäksi tallennustilaa palvelimella, koulutuksia ja asiakastuki (Museoliitto. Kookos-kokoelmahallinta).

Omia projektejaan ja hankkeitaan kehittäneet museot – tai muutaman museon yhteishankkeet – loivat lukuisia kokoelmahallintajärjestelmiä käyttöönsä projektirahoitusten turvin. Suomen museoliiton tiedotuslehti Juliusessa käsiteltiin vuonna 2003 museoiden tietoyhteiskuntahankkeita ja erilaisia valtionavustuksia, kuten sisälöntuotantohanketta ja Myytti-projektia (Julius 2/2003). Myytti-rahoitusta olivat saaneet useat museot ja niiden järjestelmät³⁴. Avustuksia pystyi hakemaan laitteisiin, aineiston digitointiin ja multimediaan. Seuraavassa Julius-lehdessä huomattavaa on, että aineiston avaamiseen Internetissä suhtauduttiin epäillen (Julius 3/2003). Tietosuojakysymykset ja yksilönsuoja eivät olleet tuolloin vielä ratkenneet. Maija Ekosaaren (2008) lähteenään käyttämässä haastatteluaineistossa suhtauduttiin myös kriittisesti aineiston julkaisemiseen Internetissä. Verkkoon vietyä tietoa ei voida kontrolloida, joten esimerkiksi tekijänoikeuksista on huolehdittava.

Maija Ekosaari (2008) kartoitti taidemuseoiden verkosta löytyviä kokoelmatietoja osana maisterintutkielmaansa. Valtion taidemuseota lukuun ottamatta kokoelmatiedot olivat enimmäkseen yleisempiä kuvauksia tai viitetietoja, mutta Polydocia-kokoelmahallintaan käyttäneet Saarijärven museo ja Suomen käsityön museo olivat avanneet kokoelmansa keskisuomalaisten museoiden silloisella Avoin Museo -sivustolla. (2008, 67–68)

Tiedon siirtyessä tietoverkkoihin ja teknologiavälitteisen viestinnän yleistyessä muistiorganisaatiot kiinnittivät huomiota kulttuuriperinnön digitoinnin tarpeeseen. István Kecskeméti (2008) mukaan digitoitu kulttuuriperintö on paremmin saavutettavissa Internetissä, kokoelmia voidaan tutkia ilman alkuperäisaineistojen käyttöä ja esimerkiksi tekstitunnistus helpottaa aineistoihin tutustumista. Suomen Museoliiton tiedotteen mukaan:

Digitoinnin avulla voidaan esimerkiksi säilyttää heikkokuntoisia kirjoja tuleville sukupolville, tarkastella kansallisia taidekokoelmia verkon välityksellä ympäri maailman, tuoda vanhat sanomalehdet yleisön selattaviksi verkossa tai yhdistää

---

³⁴ Vatin, Polydocin ja Antikvarian lisäksi esimerkiksi KuvaMinttu ja Mopsi.

museoesineiden tietoja ja kuvia uudella tavalla semanttisen verkon avulla. Tietoverkot tuovat etua myös kuva-arkistopalveluille, kokoelmien hallintaan ja luettelointiin. (Kulttuuriperinnön digitointi puhuttaa museota, arkistoja ja kirjastoja 2004).

Minna Ruusuvirran (2008, 82) mukaan omiin tietojärjestelmiinsä resurssijaan käyttäneet museot eivät olleet välttämättä halukkaita osallistumaan yhteishankkeisiin, vaikka yhteistyötä toivottiin sekä tietoyhteiskuntastrategioissa että Ruusuvirran lähdeaineistonaan käyttämässä haastatteluissa ja kyselyvastauksissa. Ruusuvirta huomioi myös yhteisjärjestelmiä kehittäneiden instituutioiden omat intressit, vaikka järjestelmää pyrittäisiinkin kehittämään museotalle yhteiseksi. Haasteina yhteistyössä mainittiin myös kilpailutukset, tekijänoikeudet ja tiedonkulku projektimaisten verkostojen välillä.

Museoiden kokoelmahallintaa pyrittiin yhdenmukaistamaan Museo2015 -hankkeessa. Kokoelmahallintaa oli kehitetty yksittäisissä museoissa ja käytännöt olivat kirjavia. Käytössä olevien kokoelmahallintajärjestelmien määrä oli vuoden 1997 Museoviraston selvityksessä noin 30. Vuonna 2002 järjestelmiä oli edelleen yli 30 (Mäkelä 2010, 128)³⁵.

Museotilasto-palvelu kartoitti sähköisen kokoelmahallintajärjestelmän käyttöä vuodesta 2007 vuoteen 2015 asti. Uudentyyppisiin kokoelmatyökaluihin siirryttäessä käytettävien järjestelmien määrä tiivistyi esimerkiksi luonnonhistoriallisissa museoissa (Heikkinen et al. 2019).

Järjestelmien runsaudesta huolimatta kokoelmahallintajärjestelmät ovat kehittyneet ajan myötä edistyksellisiksi. Esimerkiksi Kansallisgallerian kokoelmia hallinnoidaan Muusa-järjestelmässä, josta vastaa Osuuskunta Suomen taide ja taidekokoelmat. Muusan esittelysivun mukaan järjestelmän suojaustaso vastaa verkkopankkia. (Osuuskunta Suomen taide ja taidekokoelmat 2019). Järjestelmä on yhdistetty CRM-asiakkuudenhallintajärjestelmään (Customer management system), joka tarjoaa esimerkiksi museolle räätälöidyn ulkoasun ja tekee mahdolliseksi tarkkailla asiakkaiden vuorovaikutusta asiakaskokemuksen kehitystä varten (Turner 2017).

Museoiden kokoelmat ovat olleet niille keskeisiä pitkään. Yhteiskunnallinen vaikuttavuus ja elämyksellisyys ovat osa uudempaa kehitystä³⁶, mutta kokoelmien rooli on vieläkin oleellinen. Maisterintutkielmassaan Saara Klemetti (2020) nimesi museon tehtäviksi kulttuuriperinnön vaalimisen, tutkimuksen, kokemuksellisuuden ja elämyksellisyyden. Museot tallentavat kulttuuriperintöä konkreettisesti, eli museot tallentavat, tutkivat ja esittelevät aitoja kulttuurisia objekteja.

---

³⁵ CSC:n laatimassa raportissa kokoelmahallintajärjestelmiä vuonna 2010 oli noin 20. <https://www.yumpu.com/fi/document/read/15334021/museoiden-kokoelmahallintajarjestelmat-nykytila-ja-museovirasto>

³⁶ Janne Vilkinson mukaan museotyön vaiheet ovat objektikeskeisyys, ilmiökeskeisyys ja yhteisökeskeisyys (2018, 102). <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/59324>

Museoiden, arkistojen ja kirjastojen KAMUT-hankkeet ja Kansallinen digitaalinen kirjasto -hanke pyrkivät yhtenäistämään kulttuuriperintösektorin tietojärjestelmiä ja tiedonhakua eri palveluiden välillä (Digitaalinen kulttuuriperintömme: Kokonaisarkkitehtuuri).

Opetusministeriön Kansallinen digitaalinen kirjasto -hankkeessa alkunsa saanut Finna-palvelu kokoaa muun muassa museoiden, kirjastojen ja arkistojen aineistot yhteen hakupalveluun. Osa Finnan aineistoista on vapaasti käytettävissä, ja ohjelmisto perustuu avoimeen lähdekoodiin (Kansalliskirjasto 2022). Finnaan avattu aineisto on löydettävissä myös eurooppalaisista muistiorganisaatioista kulttuuriperintöaineistoa yhteen kokoavan hankkeen Europeana-palvelun kautta. Kansalliskirjasto ylläpitää Suomessa aineistojen välitykseen Europeanaan kehitettyä Formula-palvelua (Kansalliskirjasto. Europeana Formula).

Suomen museoliiton, Kansallisgallerian ja Museoviraston yhteishanke Museo2015³⁷ kehitti museoiden kokoelmahallintaa sekä asiakkaiden että museoammattilaisten tarpeisiin. Hankkeessa laadittiin kansalliset luettelointiohjeet, kokoelmahallinnan viitearkkitehtuuri, museoille räätälöity näkymä Finnaan³⁸ ja standardiksi museoalalle tarkoitettu kokoelmahallintajärjestelmä. (Furu 2015). Museoalan yhteistyötä lisäämään pyrkinyt hanke keskittyi lisäämään eri järjestelmien yhteentoimivuutta ja hyödyntämään teknologian käyttöä kokoelmatyössä. (Suomen museoliitto 2011) Hankkeen päätyttyä kokoelmahallintajärjestelmä siirtyi Museoliiton vastuulle ja muut hankkeen osa-alueet Museovirastolle (Museo2015 -hanke).

3.2 Jyväskylän taidemuseon toimintaympäristö ja kokoelmat

Jyväskylässä museopalvelut ovat osa Jyväskylän kaupungin sivistyspalveluita. Museopalveluiden johtaja johtaa myös taidemuseon toimintaa, ja taidemuseon toiminnallisena esimiehenä on intendentti. Museopalveluilla on yhteiset toimistotilat. Myös kirjasto ja arkisto sijaitsevat yhteistiloissa.

Jyväskylän taidemuseo on toiminut itsenäisenä museona vuodesta 1998. Ennen sitä museo oli Alvar Aalto -museon kuvataideosasto (Tule taidemuseoon). Taidemuseo aloitti toimintansa vuonna 2020 alueellisena vastuumuseona, ja sen toiminta keskittyi erityisesti keskisuomalaiseen kuvataiteeseen sekä Keski-Suomeen liittyvään kuvataiteeseen.

---

³⁷ Museoiden tietoyhteiskuntahankkeita on kartoittanut Maija Ekosaari (2008)

³⁸ Museoiden Finna sulkeutui vuoden 2022 alussa, ja korvautui museoiden omilla näkymillä.

Jyväskylän taidemuseo on ammatillisesti hoidettu museo, jonka toimintaa ohjaa Museolaki. Museolain § 5³⁹mukaiset edellytykset täyttävä museo voi hakea toimintansa rahoittamiseen valtionosuutta (Museolaki 314/2019). Museolaissa museotoiminnan tarkoituksiksi on määritelty muun muassa kulttuuriperinnön ja taiteen tallentaminen sekä säilyttäminen, tutkimuksen edistäminen, aineiston ja tiedon saavutettavuus ja käyttö (Museolaki 314/2019 § 2).

Laillisten velvoitteiden ohella Jyväskylän taidemuseon kokoelmatehtävänä on luoda ja vahvistaa arjen kulttuurisuutta ja edistää taiteen tuntemusta, tutkimista sekä taidekasvatusta. Taidemuseon hallinnoimia kokoelmia ovat taidekokoelmat sekä arkisto-, kirjasto- ja lehtileikekokoelmat, joista lehtileikkeiden kokoelmaa ei enää kartuteta lehtien sähköisen arkiston käyttöönnoton vuoksi. (Oikari 2016).

Jyväskylän taidemuseon kokoelmapoliittisessa ohjelmassa kuvataan museon koelmahallinta ja sen prosessit. Kokoelmapoliitikalla kartoitetaan kokoelma, ja sitä käytetään toimintasuunnitelmana ja myös käytännön kokoelmatyössä. (Oikari 2016)

Kokoelmahallinnan prosesseja ovat esimerkiksi dokumentointi, merkitysanalyysi ja arvoluokitus. Jyväskylän taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma on laadittu vuonna 2016. Taidemuseo kartuttaa, säilyttää, hoitaa ja tutkii hallinnoimiaan Jyväskylän kaupungin taidekokoelmia ja museolle deponoituja kokoelmia. Museon kokoelmat muodostuvat lukuisista erillisistä kokoelmista. Kokoelmia kartutetaan kokoelmapoliitikan mukaisesti ja säilytetään niiden elinkaaren ajan muuttumattomina. (Oikari 2016)

Jyväskylän taidemuseolla ei ole omia kokoelmia, vaan sen tehtävänä on hoitaa kaupungin taidekokoelmia sekä museon hoidettavaksi deponoituja eli tallennettuja kokoelmia. Lahjoituksissa, testamenteissa ja deponoinneissa käytetään harkintaa, ja niissä otetaan huomioon museoarvokriteerit. Teoksen tulee olla kunnoltaan ja laadultaan kokoelmiin soveltuva, ja sen taidehistoriallinen merkitys ja yhteensopivuus koelmien kanssa on myös huomioitava. (Oikari 2016)

Kokoelmia säilytetään kolmen museon yhteisessä kokoelmakeskuksessa, jossa on myös työtiloja. Osaa aineistosta säilytetään myös taidemuseon näyttelytila Holvin yhteydessä sijaitsevilla kokoelmatiloilla. Museon hallinnoimat grafiikankokoelmat ovat huomattavat, ja kokoelmissa taidegrafiikkaa on sekä suomalaista että kansainvälistä.

Museon osana toimii grafiikka- ja valokuvakeskus Ratamo, jonka yhteistyökumppanina toimii Luovan valokuvauksen keskus ry. (Heinänen toim. 2019)

---

³⁹ Säännöissä mainittu tehtävä, taloudelliset edellytykset muttei ylläpidetä voiton tavoittelomiseksi, museon toimintaa ohjaavat säännöt, kokoelmapoliittinen ohjelma, kokoelman säilyminen turvataan museon lopettaessa, avoinnaolo säännöllistä ja ympärivuotista, tilat tarkoituksenmukaiset, johtajan soveltuva tutkinto, vähintään kaksi palvelussuhteista työntekijää joista toisella suoritettut museologian perusopinnot, riittävä henkilöstö, monivuotinen toimintasuunnitelma <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314>

Yhteistyötä tehdään myös kokoelmahallinnassa. SIMO-kokoelmanhallintajärjestelmään on valittavissa ominaisuuksia, jossa museoiden toimijat voivat tarkastella toisten museoiden kokoelmia ja lainata esimerkiksi teoksia omiin näyttelyihinsä.

Vuoden 2020 Museotilaston mukaan Jyväskylän museoiden esinekokoelmissa on 69 415 esinettä, taideteoksia 17 712, valokuvia 901 175 ja audiovisuaalista aineistoa 1 857. Tilastoon ei ole merkitty julkisen taiteen kokoelmia eikä luonnontieteellisiä kokoelmia. Julkisia taideteoksia hallinnoi Jyväskylän kaupunki (Julkiset taideteokset Jyväskylässä). Taidekokoelmissa suurin pääluokka on grafiikka, toiseksi suurin maalaukset ja kolmanneksi suurin veistokset (Oikari 2016, 23)

Kokoelmia käytetään näyttelyissä, teoksia sijoitetaan julkisiin tiloihin ja niiden teoskuvia käytetään museokaupan tuotteissa. Kokoelmaohjelman mukaan Jyväskylän taidemuseon kokoelma karttuu ostoilla, lahjoituksilla, testamenteilla, deponoineilla sekä hankinnoilla. Hankinnat ovat museon omia tai kaupungin määrärahoilla hankittuja teoksia. Teosta hankittaessa tehdään hankintapäätös ja lahjoitusta vastaanottaessa lahjoitussopimus. Sopimusehdoissa määritellään teoksen käyttötapa ja huomioidaan myös tekijälle kuuluvat tekijänoikeudet. Mediataiteen tekijänoikeuskysymykset vaativat huolellisen valmistelun. (Oikari 2016)

Taidekokoelmiin hankitaan teoksia kokoelmaprofiilin mukaisesti. Teosten korkeatasoisuus ja painotus keskisuomalaisten taiteilijoiden teoksiin huomioidaan hankinnoissa. Kokoelmiin on hankittu paljon nykytaidetta sekä grafiikkaa. Teosten dokumentointi ja niiden sijoittaminen esimerkiksi kaupungin toimitiloihin painottuu myös kokoelmissa (Oikari 2016)

Taiteen Keski-Suomen alueellisen kokoelmaohjelman mukaan museon roolina yhteiskunnassa on vahvistaa arjen kulttuurisuutta toimien kulttuuripalveluna, edistää taiteen tuntemusta, tutkimusta ja taidekasvatusta, ja edistää sekä ylläpitää yhteisönsä henkistä hyvinvointia (Oikari 2016). Kokoelmiin tallennetaan keskisuomalaista kulttuuria, joka muodostuu osaksi kulttuuriperintöä. Digitalisaation avulla lisätään saavutettavuutta, esimerkiksi verkkonäyttelyt ja kokoelmien digitointi tuovat museon kokoelmat saataville museorakennusta laajemmin. Yleisötyön ja museokasvatuksen avulla museon kokoelmien hyödyntäminen yhteisöllisesti lisää vuorovaikutusta ympäröivän yhteiskunnan kanssa (Taiteen Keski-Suomen alueellinen kokoelmaohjelma).

3.3 Luettelointi

Teoksen liittäminen Jyväskylän kaupungin kokoelman osaksi aloitetaan vastaanottamalla teos. Teoksen kunto kartoitetaan alustavasti. Taidekokoelmiin liitettävä teos saa numeron ja se kirjataan pääkirjaan. Teoksesta kirjataan pääkirjaan inventaarionumero,

hankintatapa, teostiedot eli tekijän nimi, valmistusvuosi, tekniikka, teoksen hinta ja hankintapäätöksen numero. (Oikari 2016). Pääkirjaan merkitsemisen jälkeen teos luetteloidaan kokoelmanhallintajärjestelmään.

Museoviraston mukaan luetteloimalla tuleva museo-objekti liitetään osaksi kokoelmaa. Luetteloidessa kirjataan objektista hankinta- ja taustatiedot, objekti mitataan, kuvataan sekä luokitellaan ja määritellään täten sen asema kokoelmassa. Objekti saa myös oman tunnistenumeron, jolla se erottuu muista vastaavista. Luettelointimerkintöjen kieliasuun ja selkeyteen on kiinnitettävä huomiota ja objekti on tunnistettava ainoastaan kuvailun perusteella⁴⁰. Tiedot objektista selvitetään eri lähteistä ja objektia tarkastelemalla sekä aiempaan tietoon pohjautuen. Objekti erotetaan muista vastaavista ja tehdään tunnistettavaksi. Luetteloitu tieto on systemaattista, sen perusteella voidaan hakea, siirtää ja käyttää tietoa yksittäisistä objekteista ja suuremmista kokonaisuuksista. (Museovirasto 2014)

Erityyppisille objekteille on omat standardeihin perustuvat luettelointiohjeensa. Objektit ovat audiovisuaalinen aineisto, arkistoaineisto, esine, taideteos, ja valokuva (Museovirasto 2014). Museoiden esineiden luettelointiohjeen mukaan luetteloinnissa tallennetaan kokoelmissa olevien objektien tiedot tai viitteet niihin ohjeistuksen mukaisesti. Ohjeistuksilla luettelointi yhdenmukaistuu ja kokoelmahallinta helpottuu. Maailmanlaajuiset luokitusjärjestelmät toimivat standardeina⁴¹. Museoviraston ohjeiden lisäksi alueittain on omat ohjeistuksensa. Jaana Oikari on toimittanut Taiteen Keski-Suomen alueellisen kokoelmaohjelman (Taiteen Keski-Suomen alueellinen kokoelmaohjelma 2018) muun muassa Jyväskylän taidemuseon käyttöön.

Nina Robbinsin mukaan museoarvoltaan⁴² merkittäväksi valitut esineet siirtyvät museoimisprosessin myötä osaksi museon kokoelmaa. Objektin museoarvoa määrittävät dokumentointitiedot vaativat tasokasta luettelointia, ja museoarvo määrittääkin kokoelman museaaliseksi. Alkuperäisen museo-objektin sekä sitä koskevien kokoelmatietojen säilyttäminen välittää objektin museoarvoa vuosisadasta toiseen lisäten museotoiminnan vaikuttavuutta (2016, 201). Robbins viittaa Janne Vilkinsonin kiteytykseen: "Hyväkin hankinta voidaan pilata huonolla luetteloinnilla". (2016, 69)

---

⁴⁰ Esimerkiksi Suomen käsityön museon kokoelman tikkurineule Museoiden luettelointiohjeessa: Miehen paksu villapaita, johon on ommeltu useita paikkapaloja ja hihat jatkettu. Paikkapalat ovat erilaisia, yhteensopimattomia neulepaloja ja ne on ommeltu kiinni karkein pistoin. Itse paita on malliltaan yksinkertainen ja sen on neulottu värjäämättömästä villalangasta 4o 1n -neuleena melko kapeilla puikoilla. Helman resori ja pieni pystykaulus on 2o 2n -neuletta. Vasemmalla olkapäällä on napein suljettava halkio. Paita on likainen ja useasta kohtaa rispaantunut. (<https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/museoiden-luettelointiohje-esine.pdf>)

⁴¹ esim. Iconclass, Outline of Cultural Materials

⁴² Van Mensch 1992

3.4 Luetteloinnin merkitys

Jyväskylän taidemuseossa tehtävä luettelointi on enimmäkseen inventointi- ja perusluettelointia. Inventointiluetteloinnissa tiedot teoksista kirjataan tunnistetietojen tarkkuudella, ja sillä saadaan käsitys kokoelman laajuudesta ja sisällöstä.

Perusluetteloinnissa teos puolestaan dokumentoidaan, ja sen luettelointitiedot kirjataan kokoelmanhallintajärjestelmään. Luetteloinnin aluksi tutustutaan teokseen ja sen kontekstiin. Teoksen tiedot pääkirjasta, hankintapäätöksestä tai lahjoitussopimuksesta tallennetaan kokoelmanhallintajärjestelmään, kuten myös mahdolliset taustatiedot esimerkiksi näyttelyssä olleesta teoksesta ja mahdollisesta kirjallisesta aineistosta. Teoskuvat, ripustusohjeet ja audio- tai videomateriaali kirjataan myös teoksen tietoihin. (Oikari 2016)

Luetteloinnissa on huomioitava tietojen selkeys ja ymmärrettävyys. Tietojen on oltava monipuolisesti hyödynnettävissä, ja ne kirjoitetaan julkaisukelpoiseksi asiakstiksi. Osa tiedoista, kuten lahjoittajan tiedot ja muut yksityiskohdat, pidetään ainoastaan museon käytössä. (Oikari 2016)

Luettelointitietojä täydennetään ajan myötä ja tietoa karttuu esimerkiksi tutkimuksella, kokoelmanhallintajärjestelmän muuttuessa tai kun teosta tarkastellaan eri näkökulmasta. Luettelointi pohjautuu Museoiden luettelointiohjeeseen ja Valtion taidemuseon Taideteosten luettelointi- ja digitointiohjeeseen. (Oikari 2016)

Aineistoon liitetyt asiasanat ja luokittelu lisäävät aineiston löydettävyyttä. Teoksen aiheesta ja sisällöstä lisättävät asiasanat yhdenmukaistavat luettelointitietoja. Jyväskylän taidemuseon luetteloinnissa käytetään asiasanastoja, esimerkiksi YSA- sanastoa, museoalan asiasanastoa ja eri ammattialojen sanastoa teoksen sitä vaatiessa. Asiasanastojen lisäksi käytetään ontologioita. (Oikari 2016)

Asiasanoja, luokittelua ja kuvailevia tietoja ovat myös erityyppiset metatiedot. Niiden avulla voidaan arvioida esimerkiksi museo-objektin merkitystä. Asiasanastot ja standardisointi auttavat luokittelemaan välillä todella monipuolisiakin kokoelmia ja parantavat niiden löydettävyyttä.

3.5 Metatiedot ja standardit luetteloinnissa

Museoiden objekteista lisätään luetteloidessa fyysisten kuvailutietojen lisäksi tietoa objektien merkityksestä sekä hankinnasta. Metatieto tai metadata eli tieto tiedosta voi olla esimerkiksi ominaisuus- tai kontekstitietoa, tietoa objektin sisällöstä tai rakenteesta ja siihen liittyvistä prosesseista. Metatiedot lisäävät objektin merkitystä,

selittävät sitä ja auttavat ymmärtämään. Metatietoja, kuten myös lisätietoja museo-objekteista voidaan täydentää tai kartuttaa myös asiakkaiden avulla. (Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0, 2013, 13–20)

Digitaalisia kirjastoja tutkineen Juha Hakalan (2009) mukaan Richard Gartner on jaotellut artikkelissaan metadatan kolmeen kategoriaan. Metadata voi olla kuvailevaa, jolloin se helpottaa dokumentin sisältävän tiedon löytämistä ja sen relevanssin arviointia. Metadata voi olla hallinnollista, esimerkiksi pitkäaikaissäilytystä varten laadittua, käyttöoikeus- tai tekijänoikeustietoja kuvailevaa, tiedon laatimiseen ja versioihin liittyvää. Rakenteellinen metadata kuvaa esimerkiksi painetun aineiston rakennetta, jos se muunnetaan digitaalisesti saatavaksi.

Asko Mäkelä (2010) kirjoittaa artikkelissaan, että tietojen määrittelyn yhtenäistäminen huomiottiin jo museoiden järjestelmäkehityksen alkuvaiheessa. Suomen museoliitto käänsi nimikeluettelon *Outline of Cultural Materials* suomeksi jo 1970-luvulla ja laati atk-ympäristöön sopivan suosituksen vuonna 1983. Museoliiton suositukset erilaisten objektien luettelointiin ilmestyivät vuosien 1987–1993 välillä.

Asiasanastot eivät yleistyneet alkuvaiheessa luettelointijärjestelmissä. Museoviraston työryhmä, joka pohti atk-luettelointia vuonna 1994 päätyen asiasanojen yhteisen sopimisen olevan liian hierarkkista. Luettelointiin suositeltiin tekstihakuun perustuvaa järjestelmää, joka ei edellyttänyt asiasanaston määrittelyä. Vapaatekstin laadun varmistaminen on ongelmallista, koska luettelijan ammattitaito saattaa vaihdella. Museoiden luettelointityössä on käytetty usein harjoittelijoita. (Mäkelä 2010, 125–126)

Projektityöskentely museoissa lisääntyi tietotekniikan myötä, eikä väliaikaisella rahoituksella onnistuttu luomaan pysyviä rakenteita. Esimerkiksi 1990-luvun laman aikaan valmistuneiden museoaineiden opiskelijoita työllistettiin lyhytaikaisiin työsuhteisiin ja erilaisissa projekteissa, jolloin saavutettu dokumentointi- ja tutkimusosaaminen siirtyi pois museoista työsuhteen päättyessä. (Ekosaari 2008, 54)⁴³

Mäkelä toteaa asiasanojen ja vapaatekstin yhdistelyn olevan mielekästä, koska käsitteet ovat tulkinnanvaraisia ja puhetapa vaihtelee. Asiasanojen yhteinen sopiminen ja niiden käytön osaaminen auttaa löytämään oikeaa tietoa. (Mäkelä 2010, 126)

Museoviraston selvityksen mukaan asiasanoissa monella museolla on käytössään itse keksitty käsitteistö. Kuvailut eroavat museoittain ja luettelointitietoja viedään eri ohjelmistoissa eri kenttiin. Asiasanoituksen osaamiseen ei ole kiinnitetty huomiota, eikä sitä opeteta museoalan koulutuksessa. (Mäkelä 2010, 127)

Kokoelmien kuvailu, luettelointi- ja tietojen hallinnointi tapahtuvat kokoelmahallintajärjestelmässä. Seuraavassa luvussa esittelen Jyväskylän taidemuseossa pitkään käytössä olleen Polydoc-järjestelmän.

---

⁴³ ks. myös Repo 2014: <http://blogi.nba.fi/2014/digitoija-tekee-arvokasta-museon-perustyota>

4 POLYDOC-JÄRJESTELMÄ JA SEN KÄYTTÖ

Tieto kokoelmista on museoiden toiminnan kannalta oleellisessa roolissa. Ruotsalaista Redorom InfoSystems⁴⁴ -järjestelmää pohjanaan käyttävän Polydocin ja jyvaskyläläisten museoiden yhteinen taival alkoi 1980-luvulla. Muissakin suomalaisissa museoissa otettiin käyttöön tietotekniikkaa, ja museoiden tietotekniikkaryhmä selvitti vuonna 1985 tietotekniikan kehittämistarpeita. Dokumentoinnin tärkeys, standardisointi ja koordinointi nähtiin oleellisiksi jo tuolloin (Ekosaari 2008, 38–39).

4.1 Polydocin vaiheet ja käyttöympäristö

Polydocilla laadittua tietokantaa käytettiin aineistojen luettelointiin ja kokoelmien hallinnointiin. Lisäksi sieltä seurattiin tilastointia, kuten kokoelmien kartuntaa ja luetteloinnin tilaa. (Jyväskylän taidemuseon toimintakertomus 2019, 30–31) Ensimmäinen oma tietokone hankittiin Aalto-museoon syksyllä 1981. Koneelle kirjattiin kokoelmatiedot, sillä pidettiin kirjaa lainassa olevista teoksista ja kävijämääristä. Tilastoaineistosta voitiin tuottaa myös graafinen esitys. Koneella käytetty, Suur-Jyväskylän Lehdessä esitelty mutta artikkelissa nimeämätön tietokoneohjelma oli tehty museokäyttöön tilauksesta. Tietokoneella oli tiedot 2 500 teoksesta, eli luetteloituna oli Aalto-museon kokoelmista kolme. Lehden artikkelissa haastatellun tutkijan mukaan tietokone tehostaa ajankäyttöä: näyttelyä kootessa tietokoneella voidaan rajata näyttelyyn sopiva aineisto nopeammin kuin paperisista luettelointikorteista. (Aalto-museon aarre on tietokone, 1982).

Tietokoneet omaksuttiin museoympäristöön, ja Polydoc-järjestelmä otettiin käyttöön keskisuomalaisissa museoissa vuonna 1986. Jyväskylän taidemuseon edeltäjä Alvar Aalto -museon kuvataideosasto ja Porin taidemuseo olivat luetteloineet

---

⁴⁴ Ks. esim. Polydocin oma esittelysivu <https://www.redorom.com/swe/polydoc/polydoc.htm>

aineistojaan jo tätä aiemmin suurkoneympäristössä. Muut museot ottivat tietotekniikan käyttöön silloisen museonjohtajan aloitteesta. (GH 2)

Aiemmin töitä oli tehty Simo Kotilaisen mukaan vanhojen pääkirjojen kanssa, ja työ muuttui ”aika tavalla” tietokoneiden käytön myötä. Tietokoneelle kirjattu tieto piti olla tietyssä muodossa ja tietyssä paikassa. (GH 2)

Koneiksi Jyväskylässä valittiin Nokian Mikro-Mikot. Nokia kiinnostui tuolloin mahdollisuudesta myydä tietokoneita muihinkin museoihin, ja yrityksessä kartoitettiin museokäyttöön soveltuvaa ohjelmaa. Ohjelmaksi valittiin norjalainen kirjastoille suunnattu Polydoc, jota käytti 1990-luvun loppupuolelle asti myös Jyväskylän yliopiston kirjasto. Ohjelmasta laadittiin suomenkielinen versio museokäyttöön. Museoliitto järjesti museoille suunnattua tietojärjestelmäkoulutusta ja järjestelmien esittelyjä, mutta muuten yhteistyö museoiden kesken oli vähäistä. Haastattelussa Simo Kotilainen kertoikin, että tietokoneita käyttöön otettaessa museot loivat omat toimintatansa:

sehän ei tietenkään käyny että jos Jyväskylä löytää jonkun ohjelman niin se ei tietenkään käyny muille vaan kaikki halusivat etsiä ja löytää omansa. (GH 2)

Työn siirtyessä tietokoneympäristöön luettelointikäytännöt muuttuivat. Koneelle tallennetun tiedon piti olla tietyssä kohdassa ja tietyssä muodossa. Paperisen pääluettelon tiedot olivat kuvailevia ja tarinallisia, joten niiden siirtäminen tietokenttiin erosi aiemmasta luettelointitavasta (GH 2). Ensimmäisiä luettelointiohjeita⁴⁵ laadittaessa osa museoista käytti vielä suurkoneympäristöä ja toiset taas mikrotietokoneita, joten yhteisten tietojen määrittely ja laajuus oli ongelmallista. Museoliiton suositus luetteloinnista pysyi pitkään taustalla, mutta luettelointiohjeet erosivat suomalaisten museoiden välillä huomattavastikin (GH 2). Myös kokoelmanhallintajärjestelmä Polydocin toiminta-ajatuksena oli Kotilaisen mukaan yhdenmukaistaminen:

aikaisemminhan kaikki kuvat ja kaikki hajos sit eri arkistoihin, kuva-arkistoon, ja sit jos halus päästä jostakin niinku jyvälle niin piti mennä penkomaan kolmesta neljästä paikasta ne arkistot. Niin sitten ajoin sitä linjaa, että siitä tulis semmonen paketti, että kaikki löytyis samasta paikasta eikä tarvittais enää mennä keräilemään sitä muualta. (GH 2)

Paperisiin pääkirjoihin oli piirretty luettelointitietojen oheen kuva objektista. Aluksi Polydocin sisältö oli tekstimuotoista. Myöhemmin Polydociin saatiin liitettyä myös kuvia sekä karttatietoja, ja järjestelmä muodostui tietopankkimaiseksi (GH 2). Luettelointityössä vuonna 1999 aloittanut Marjo Ahonen kertoi kokoelma-aineistoa kuvatun digikameralla jo varhain (TH 3). Aluksi esineitä kuvattiin hänen mukaansa muun luetteloinnin ohessa.

---

⁴⁵ Suomen Museoliiton Suosituksia 1/1984 Taideteosten Luettelointikortti oli Maija Ekosaaren mukaan A4-kokoinen pahvikortti, johon liitettiin pienempiä kortteja. Kirjallisena luettelointiohjeena toimi kortin täyttöohje.

Polydocia kehitettiin ajoittain, ja sen lisäksi käyttöön otettiin muita järjestelmiä. Vuonna 2013 museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri -julkaisussa Keski-Suomen museon käytössä oli Polydocin versio 3.0. Kuvia luetteloitiin ja tilattiin Profium-järjestelmällä ja rakennetun ympäristön tiedot olivat Kioski 2.0:ssa (Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0, 2013, 40).

Kokoelmahallintajärjestelmään tallennettua tietoa oli vuoden 2013 kartoituksen mukaan 2 teratavua. Järjestelmään luetteloitiin diaario, kokoelmatiedot esineistä, valokuvista, nauhoitteista, tutkimusarkistosta ja paikallismuseoiden kokoelmista. Museon kirjastoaineisto sekä leikearkistoaineisto, erilliskokoelmien tiedot, konservointikertomukset ja rakennustutkimusaineistot olivat myös Polydocissa. (Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0, 2013, 40).

Polydoc oli tarkoitus korvata Museo 2015 -hankkeen tuottamalla kokoelmahallintajärjestelmällä (Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0, 2013, 27). Polydocista päätettiin siirtyä valtakunnalliseen MuseumPlusRia -järjestelmään⁴⁶. Museoiden kokoelmahallintaa pyrittiin yhtenäistämään ja järjestelmistä haluttiin yhteensopivia. Vaihdelleet kirjaustavat ja tekniset erot tiedossa oli tarkoituksena yhtenäistää hankkeen myötä. (Oikari 2016)

4.2 Luettelointiprosessi ja perehtyminen

Polydocilla tehtävää luettelointia varten laadittiin ohjeita museoiden käyttöön, mutta niiden noudattaminen jäi luetteloiden vastuulle (GH 2). Vapaatekstinä kirjoitetuista kuvauksista saattoi jäädä uupumaan oleellista tietoa, tai tieto oli joko epätarkkaa tai epäselvää (GH 2). Polydocin tietokenttiin täytettävä tieto pyrittiin määrittelemään tarkasti sekä muodon että sisällön osalta. Ohjeet henkilöityivät Simo Kotilaiseen, joka myös täydensi niitä:

mä en nyt muista nähneeni taidemuseon ohjeita, et mä en tiedä minkälaiset ne oli. Mut kun mä olin taas tekemässä Keski-Suomen museolle ohjeita, jotka sitten siirtyi aika lailla siinä muodossa tonne Käsityön museolle, jossa niitä sitten parannettiin ja täydennettiin, koska mä olin siellä paikalla. (GH 2)

Luettelointi Polydocilla koettiin hitaaksi, mutta tiedonhaku ja ohjelman toiminta oli nopeaa ja selkeää (TH 1, TH 2, TH 3). Museologian harjoittelujaksonsa vuonna 1991 suorittanut Jaana Oikari kertoi, että tietokenttiä täytettiin lyhytsanaisesti. Tietoa ja oteltiin puolipilkun avulla. Tietokoneet eivät olleet työvälineinä yleisiä, vaikka

---

⁴⁶ Järjestelmän ominaisuuksia ovat muun muassa korit, standardienmukaisuus, ja tuki massamuokkaukselle <https://www.museoliitto.fi/index.php?k=12232>

koneen käyttö olikin jo haastateltavalle tuttua. Hän muistikin yhden tuolloin neuvotun käytännön ohjeen:

Tietokoneella ei saa kirjoittaa niin kuin kirjoituskoneella. Tietokoneessa ei voi käyttää nollaa o-kirjaimena eikä o-kirjainta nollana. Että muista tämä, tämä on tärkeä tieto [naurahdus]. (TH 1)

Eräs haastatelluista laski, että Polydocissa on 52 kenttää, joihin pystyy kirjoittamaan. Kaikkia kenttiä ei toki täytetty, mutta luettelointi oli hänen mukaansa "hirvittävän hidasta". Järjestelmän ominaisuuksiin syventyminen vei aikansa. Luettelointiin perehdyttänyt henkilö vastasi esitettyihin kysymyksiin, mutta taustoittavampi ote jäi puuttumaan. Ohjelman ominaisuuksiin pystyi syventymään itsenäisesti ajan myötä. Tietämys kokoelmista ja ymmärrys luettelointitietojen merkinnästä kasvoi työn ohessa. (TH 3)

Vuonna 1999 aloittanut työntekijä perehtyi Polydociin "ohjenivaskan" avulla. Oppiminen tapahtui käytännössä eli luetteloimalla itse ja perehtymällä toisten merkintöihin. Järjestelmä oli looginen, koska tietokentän nimestä pystyi päättämään, mitä siihen täytetään. Toisaalta Polydoc oli vaikean järjestelmän maineessa, ja kokoelmatyöntekijöiden oletettiin hakevan sieltä tietoa muillekin. Haastattelussa ilmeni, että järjestelmä toimi jopa kynnyksenä tiedonhaussa:

Kyllähän se Polydokki oli vähän vaikee, täytyy tunnustaa, harvoinkäyttäjille. Koska meillä on kaikki, meillä on siellä kirjastot, käsikirjastot ja kaikki muu, että sit vaan ihmiset jätti käyttämättä niitä. Ne ei käyttäny kirjastoa, jos ne ei osannu käyttää Polydokkia. (TH 2)

Keski-Suomen museon kokoelmissa varhain luetteloidut objektit saattoivat olla niukasti merkittyinä, esimerkiksi "puuesine: puuta". Ajan myötä luettelointikäytäntö tarkentui. Kaikki tieto objekteista pyrittiin siirtämään samaan järjestelmään. (TH 2)

Myös museoiden tapa kirjata luettelointitietoja vaihteli ajan myötä. Käsityön museo muutti uusiin tiloihin vuonna 2000, jolloin luettelointi tehtiin massatyönä. Käsityön museo toimi aluksi Helsingissä, ja sen toiminta siirtyi Jyväskylään 1980-luvulla. Mitä lähempänä museon alkuvaiheita luettelointi oli tehty, sitä vähäisempiä kirjatut tiedot olivat. Esimerkiksi lähiseudulta kokoelmiin saadut maataloustyökalut oli saatettu luetteloida listauksenomaisesti. Kontekstitiedot olivat vähäisiä. (TH 3)

Polydocilla saman hankintaerän objektien luettelointi oli nopeaa (TH 2). Toisaalta taustatiedot esimerkiksi suunnittelijasta lisättiin jokaiselle lomakkeelle erikseen, joka hidasti työskentelyä (TH 3). Luetteloidessa tieto objekteista lisättiin kuvailulomakkeen yksittäisiin kenttiin, esimerkiksi tiedot kokoelmasta, tekijästä tai taiteilijasta tai teoksen tai esineen kuvailu- ja tunnistetiedot, kuten mitat ja materiaalitiedot pystyi lisäämään kattavasti (TH 1 ja TH 2). Tiedot lahjoituksesta, kuten kuvauksen, käyttäjän tiedot, valmistuspaikan sai myös lisättyä lomakkeelle (TH 2, TH 3). Lisätiedot, kuten esimerkiksi tiedot näyttelyistä, lainauksesta pystyi nekin kirjaamaan talteen (TH 2).

Kokoelmaprosesseihin liittyville tiedoille ei ollut Polydocissa omaa kohtaansa, joten lisättiin lisätietoihin tai muihin tietoihin (TH 3).

Kokoelmapoistot olivat harvinaisia. Objektin poisto kokoelmasta merkittiin kokoelmalomakkeelle tunnuksen viereen ”kissan kokoisin kirjaimin” järjestelmän mahdollistaessa lisäykset vapaatekstinä. Poistoperusteet päivämäärätietoineen lisättiin esimerkiksi muihin tietoihin tai lisätietoihin. (TH 3)

Luokitukset olivat jo varhain osana järjestelmää ja esimerkiksi objektiin liittyvään tietojen linkityksen artikkeliin koettiin olevan sujuvaa (TH 2, TH 3). Ohjelmassa pystyi tekemään luoviakin ratkaisuja, jotka muodostuivat myöhemmin järjestelmällisiksi luetteloiden toimiessa yhdenmukaisesti (TH 2, TH 3). Esimerkiksi lainaus- ja näyttelytiedot kirjattiin Polydocissa lisätietoihin tai muihin tietoihin (TH 3).

Polydocin esinekuvailulomake oli vähimmäistietojen, kuten kuvailutietojen osalta kattava. Kirjauskentät olivat vapaatekstikenttiä, jotka eivät pakottaneet luettelointiin tietyllä tavalla. Ohjelman haussa käytetty puolipiste vaikutti hakujen onnistumiseen, mutta sen käyttöä luetteloidessa ei edellytetty. Hakua ei voinut tehdä Polydocissa yhtä aikaa kaikista tietokannoista (TH 3).

Aineiston haku ohjelmasta eteni yleisestä hausta yksityiskohtaisempaan. Rajaava haku vaati opettelua, mutta sen avulla sai tarkennettua hakutuloksen. Hakuprosessin sai myös tallennettua, ja sitä pystyi jatkamaan myöhemmin. (TH 3).

Haastateltavat olivat opetelleet Polydocin käytön itsenäisesti lyhyen perehdytyksen jälkeen tai perehtyneet ohjelman toimintaan ohjeiden avulla. Oppiminen tapahtui myös aiempia merkintöjä tutkimalla. (TH 2) Kirjaamisten sisäistäminen vei oman aikansa (TH 3). Ohjelma koettiin nopeaksi ja selkeäksi, vaikka luettelointi olikin hidasta lyhenteiden ja välimerkkien vuoksi (TH 1). Kokoelmatietojen haku oli puolestaan nopeaa, ja kaikki kentät hakukelpoisia (TH 1, TH 2). Hakutermin sai katkaistua kaksoispisteellä (TH 3). Haulla etsitty objekti löytyi nopeasti, joskin myös kokemus auttoi (TH 3). Nykyään luettelointi on vaativampaa, ja esimerkiksi aineistoja Finnaan viedessä on osattava ohjelmoida (TH 1, TH 3).

Keski-Suomen museon osaamistasoa ja tulevaisuuden tarpeita kartoittanut ja museoammattilaisten osaamisen eriytymisen huomionut Raija Torpakko tutki opinäytetyössään myös museon tietojärjestelmien käyttäjien taitoja. Torpakon laatimassa kyselyssä puolet arvioi osaamisensa Polydocin käytössä hyväksi. (Torpakko 2015)

4.3 Päivitykset ja resurssit

Ennen keskitettyä tietohallinnon ylläpitoa ohjelmassa käsitelty aineisto tallennettiin levykkeille, joiden kopiointi toistettiin joka aamu (TH 1). Myöhemmin varmuuskopiot olivat tietohallinnossa (TH 3). Ohjelma toimi tekstieditorityyppisesti erilaisin

komentohauin (GH 2; GH 4). Ulkoasultaan ohjelma oli mustataustainen, kirjoitusko-
nekirjoitusta muistuttavaa fonttia käyttävä, ja ”simppeleli” (TH 3). Polydoc saattoi vai-
kuttaa aluksi monimutkaiselta, mutta sen logiikka avautui ohjelmaa käyttämällä (GH
4).

Aluksi Polydoc oli DOS-pohjainen, ja sen ulkonäkö muuttui mustapohjaisesta
valkoiseksi Windows-versiossa (TH 2). Polydoc oli erään haastatellun mukaan väritön
luettelointiohjelma, jota käytettiin työvälineenä ja hallinnointiin (TH 3). Päivityksiä
tehtiin museoissa ohjeiden mukaisesti (TH 2). Ohjelman muistikapasiteetti oli kuiten-
kin vähäinen ja ohjelma jämähtikin välillä kiinni (TH 2). Myöhemmin käyttöön ote-
tussa tietokoneessa oli runsaammin tallennustilaa (TH 1).

Eräässä tallennushaastattelussa kävi ilmi, ettei Jyväskylän kaupungin tietohal-
linto suostunut opettelemaan Polydocin käyttöä (TH 2). Museoissa toimittiinkin Po-
lydocin kanssa enimmäkseen itsenäisesti. Hankalammissa kysymyksissä Simo Koti-
laisen apuun turvauduttiin muutaman kerran vuodessa (TH 2).

Aineistosta kävi ilmi, että Simo Kotilainen loi myös ohjelman tietokannat. Koti-
lainen vastasi ohjelman taustatoiminnoista, yhteydenpidosta sen toimittajaan ja esi-
merkiksi versiopäivityksistä (TH 3). Kotilainen toimikin käytännössä koko kaupungin
IT-tukena Polydocissa. Kaupungin tietokoneosaaminen oli Polydocia käyttöön otetta-
essa keskittynyt VAX-suurkoneympäristöön, joten mikrotietokoneisiin piti rakentaa
ensivuosina verkot alusta alkaen: ”vetää piuhat ja kaikki” (GH 2).

Polydocissa käytetty luokitusjärjestelmä Outline oli erään haastatellun mukaan
alkeellinen, ja kuvat piti avata erikseen (TH 2). Ennen YKSA-siirtymää Polydocista oli
käytössä versio 3. Päivitykset asennettiin cd-rompulta (TH 3).

Polydocista oli luotu myös selaimella käytettävä versio ensisijaisesti yleisökäyt-
töön. Erään museon selainversiossa oli nähtävillä tiedot lahjoittajasta ja vastaavia, mu-
seon sisäiseen käyttöön tarkoitettuja tietoja vapaatekstinä (TH 3). Saarijärven museoi-
den Polydocilla luetteloidut kokoelmat olivat myös tarkasteltavissa Internetin välityk-
sellä. Julkiseen näkymään viedyistä tiedoista oli rajattu pois tiedot, joita ei haluttu
näyttää yleisölle. (TH 1)

Ei varmaan kymmentä vuotta, mutta varmaan reilu viisi vuotta on [selainversio] ollu jo poiskäy-
töstä, kun sen serverin kans tuli jotain ongelmaa - Kaupungin tietohallinnon kanssa, en tiiä tark-
kaan mitä, mutta se niin ku poistettiin vaan käytöstä, niin hävis verkosta meidän tietokannat.
(TH 3)

Polydoc oli työvälineeksi todella edullinen. Vuosittainen kustannus koko mu-
seopalveluille oli kaksisataa euroa⁴⁷ (TH 1). Vuonna 2006 kaavailtiin uutta järjestel-
mää, johon olisi saanut lisättyä kuvia kuvalinkkeinä. Tilalle suunniteltu Muusa-järjes-
telmä osoittautui hinnakkaaksi, joten Polydocin käyttö jatkui. Uuteen järjestelmään

---

⁴⁷ Museoiden globaaliakin taloutta käsittelee esimerkiksi Hannaleena Hietan väitöskirjan
osio ”Museoinstituutio ja julkisen hallinnon rahoituskriisi” luvussa 2.

siirtyminen olisi vaatinut lisää rahoitusta, jota ei olisi välttämättä myönnetty (GH 2). Vuonna 2015 hankittavaksi suunnitellun, museoiden erinäiset järjestelmät korvaavan ja luettelointia yhdenmukaistavan järjestelmän MuseumPlus RIA:n hankinta ei onnistunut hankintalain vaatiman kilpailutuksen vuoksi, koska Polydoc oli hinnaltaan alhaisempi. (TH 1).

Museoiden taloustilanne ja määräaikaiset työsuhteet vaikuttivat yleisemminkin kokoelmahallinnan kehitykseen⁴⁸. Määräaikaiset työsuhteet olivat aiemmin yleisiä, eikä toimintaa kehitetty tai linjattu. Museoiden toiminnan kehittäminen systematisoitiin 2010-luvulla ja tiimityö yleistyi. Toisaalta tiiminvetäjän rooli ei ollut aina selkein; esimerkiksi aiemman päällikkötason työntekijän työroolin vaihtumisen jälkeen päävastuuta kokoelmatyöstä ei omaksuttu heti, vaikka tiiminvetäjän vastuulla olikin toiminnan koordinointi. (TH 3)

Kokoelmatyö on työvoimaintensiivistä. Projektityöntekijöitä oli erään haastattelun mukaan ennen runsaammin (TH 3). Kaupungin taloustilanne, esimerkiksi YT-neuvottelut, ajoittaiset palkkauskiekkot ja säästöpainet ovat myös vaikuttaneet lisätyövoiman saatavuuteen (TH 3).

Simo Kotilaisen mukaan pitäytyminen samassa kokoelmanhallintajärjestelmässä oli toimivaksi osoittautunut ratkaisu. Polydocia käyttänyt Ateneum siirtyi varhain käyttämään valtakunnallista kokoelmahallintajärjestelmää:

Meiän etu minun mielestäni oli et me pysyttiin monta vuotta samassa järjestelmässä joka silloin kyllä kehitty. Silloin mehän aloitettiin DOS-versio ja sitten tuli Windows-versiot ja sai tosiaan liitettyä niitä kuvia ja asiakirjoja siihen. Et meiän etu oli se, että me ei lähdetty niinkuin pomppiamaan järjestelmästä toiseen. kun sitten myöhemmin kuuli että miten se tieto ei sitten ollu välttämättä näissä järjestelmävaihdossa sitten siirtyny muilla oikealla tavalla oikeisiin paikkoihin. Ja ne oli sitten vähän ongelmassa sen kanssa sitten että alko kasaantumaan tietoa, josta kukaan ei tienny mihin sen kuuluis mennä. Eli me säästyttiin niinku monelta tämmöseltä järjestelmävaihdoksen ongelmalta just sen takia että mä en tiedä olinko minä tai Jyväskylässä yleensä porukat sitä mieltä että ei kannata sitten lähteä ainakaan huonompaan järjestelmään, niin sit pysyttiin. Ja sit tosiaan tää rahahan oli yks. (GH 2)

Alun perin norjalainen Polydoc myytiin Ruotsiin osana suurempaa yritystä. Myöhemmin Polydocin toiminnan osti yksittäinen yrittäjä, jonka tarkoituksena oli jatkaa sen kehittämistä. Jyväskylässä odotettiin kärsivällisesti uutta versiota ohjelmasta, ja kun ohjelman toiminnan lopettamisesta saatiin tieto, oli uuteen järjestelmään pakkokin siirtyä. (GH 2)

---

⁴⁸ Ks. myös Ekosaari s. 58–61

4.4 Polydocin pidetyt ominaisuudet ja kehitystarve

Polydocin hyviksi ominaisuuksiksi mainittiin haastatteluissa aineiston linkitys ohjelman sisällä sekä mahdollisuus laatia erilaisia raportteja ja lomakkeita räätälöidysti. Järjestelmän teknisen yksinkertaisuuden vuoksi sieltä sai tulostettua kaiken tiedon ulos. Ominaisuus oli pidetty, mutta nykyisen järjestelmän hakuprosessi on erilainen (GH 4).

Siinä Polydocissa oli hyvää se tulostusmahollisuus, et siinä oli sellaset asetukset, että pysty näppärästi tulostamaan kaikenlaisia luettelointipohjia, jos vaikka asiakkaalle tarvitsi toimittaa jotakin tietoja niin sieltä pysty luovuttajatiedot helposti poistamaan, ja siellä sai kenttien nimet näkyviin tai pois helposti, niin kun sitä tulostettavaa lomakkeen ulkomuotoa pysty muokaamaan helposti. (TH 3)

Ohjelman ominaisuudet olivat monipuolisia, mutta niitä ei hyödynnetty laajasti. Kaikkia toimintoja ei otettu käyttöön tai hyödynnetty niin paljon (GH 2).

siinä [Polydocissa] sai haettua kenttäkohtaisesti kaiken sen sisällön. Sen pysty laittamaan, niin kun sortteeraamaan laskevaan tai nousevaan järjestykseen niin sillai sieltä sitte kyllä löysikin, että jos haki vaikka omalla nimellä, että mitä tai minkälaisia allekirjoituksia ite on käyttänyt, niin ne oli kyllä helppo sieltä saada. Siinä oli kaikkia tämmösiä ihme ominaisuuksia, joista sitte oli ihan hyötyäki. (TH 3)

Kuvailuluettelointi on rutiininomaista työtä, ja erään haastatellun mukaan ”tyl-sän työn maineessa”. Järjestelmään jopa kiinnnyttiin:

sen ominaisuuksia porukka oppi käyttämään, ja ku se oli niin helppo niin sitte vitsailtiin tosiaan sillä, että siihen tulee ku vanhaan autoon, omaan vanhaan autoon, semmonen tunnesuhde, ettei haluu niin kun luopua (TH 3)

Polydocista puuttuivat lokitiedot. Automaattisesti järjestelmä ei siis lisännyt esimerkiksi luetteloijan nimeä tai päivämäärää, vaan ne piti lisätä itsenäisesti. Objektien poistoa järjestelmästä ei saanut tehdä, vaan poistot tuli merkitä lomakkeen tietoihin. Kaksoiskappaleita tiedoista sai poistaa, ja järjestelmä varmistikin, että poisto on tarkoituksellinen. (TH 2)

Kokoelmanhallintajärjestelmänä Polydoc oli oman aikansa tuote. Aineiston hakeminen oli välillä hankalaa. Järjestelmään viedyt kuvat avattiin verkkoasemalta, eikä aineistoja saanut sen vuoksi selattua suoraan. Toisaalta järjestelmästä sai haettua esimerkiksi valokuvia originaali- ja jäljennösrajauksella, ja järjestelmästä tuotavia raportteja sai muokattua (GH 3).

Polydociin viety tieto ja metatieto sijaitsivat erillään (GH 4). Ohjelman käytettävyys ei ollut myöskään parhain (GH 3). Harvoille keskittynyt käyttö oli myös tunnistettu uutta järjestelmää suunniteltaessa, joskaan ajatus ei miellyttänyt kaikkia:

Ja se tuntuu vähän siltä et koko henkilöstö ei ollut tän ajatuksen takana. Kun sit mietittiin joutuuko joku eri ihminen nyt sitten, joka ottaa sen kuvan, niin hän joutuu sitten sen kuvan laittamaan sinne järjestelmään ja opettelemaan sen järjestelmän ja laittamaan ne tiedot. Niin tässä oli jotain semmoista että se on periaatteessa niin helppoa kun ennen sen heitti jollekin muulle joka hoitaa sen homman. Ja nyt olis sit pitäny ehkä kaikkien ottaa enemmän niinku homma haltuun ja tästä keskusteltiin sit just niinkun et Polydocin ongelma oli juuri se että sen käyttö keskitty niinku liian harvoille ihmisille. (GH 2)

Polydocissa ei ollut pääkäyttäjiä museoitain. Puuttui siis henkilö, joka olisi varmistanut, että tieto on tietyssä muodossa, päivitettyä ja oikeaan paikkaan tallennettuna. Toisaalta aineisto tarkastettiin ennen eteenpäin viemistä (GH 2).

Uuden kokoelmanhallintajärjestelmän hankintaa varten laadittiin yksityiskohdainen vaatimusmäärittely. Vaatimusmäärittelyssä huomioitiin järjestelmälle suunniteltu pitkä käyttöikä, Polydocista puuttuneiden tietokenttien tarve ja kokoelmatietojen strukturoituminen (GH 2). Vaatimusmäärittelyyn kirjattiinkin kaikki Polydocin hyvät puolet (TH 3).

Selvitin haastatteluissa myös, mitä kokoelmanhallintajärjestelmältä odotettiin. Järjestelmän toivottiin huomioivan eri osa-alueet, jolloin se palvelisi koko kokoelmahallinnan kenttää eikä mentäisi järjestelmän ehdoilla. Uuden järjestelmän edellytettiin sisältävän standardien ja luettelointiohjeiden mukaiset tiedot sekä myös asiasanat ja termilistat. Käyttäjän ohjaaminen tarvittaessa luettelointiohjein ja yksiselitteisyys olivat myös kehitystavoitteina. Uuden järjestelmän luettelointipohjat oli tarkoitus laatia kaikille soveltuviksi, jolloin niitä ei tarvitsisi muokata museokohtaisesti. Käytön helpous ja intuitiivisuus pyrittiin huomioimaan. (GH 4).

Erään haastateltavan toiveena oli näppärä ja käytettävä järjestelmä, jossa ei tarvitse tehdä turhia klikkauksia. Järjestelmän pitäisi innostaa etsimään tietoa eikä päästää liian helpolla. Osa kentistä olisi täytettävä, jotta lomakkeella pääsee etenemään (GH 1). Polydocissa havaittuja selkeitä kehittämiskohteita olivat paikkatietojen ja toimijatietojen vaihtelevat kirjaustavat, jotka saatiin käsiteltyä aineistoa siirrettäessä:

Esimerkiksi paikkatieto oli semmonen, että sehän kirjattiin sinne täysin vapaasti. Ihan hyvin eri tasoilla. Kadun nimenä tai maana tai kaikissa mahdollisissa inhimillisen luovuuden muodoissa. Ja sit tavallaan uudessa järjestelmässä on täysin erilainen paikkatietorakenne. Joka menee sillein et sinne määritellään hierarkkisesti, niin siinä oli iso työ jotenkin. Et aika hyvin tää järjestelmätoimittaja pysty siinä migraatiovaiheessa sitten tietynlaisilla erottimilla ja sitten säännöillä niinku pilkkomaan sitä meidän paikkatietoa sitten. (GH 3)

Ja toinen iso on nää toimijat. Siis henkilöt, toimijataho, organisaatiot, joissa edelleenkin tavallaan on haastetta, et kun kaikilla museoilla on tietyt henkilöt eri rooleissa, joista on jotain tietoja tai ei mitään tietoja. Ja sitten kun niitä ajettiin sinne järjestelmään toimijarekistereihin, niin niitä voi olla vaikka viiskin niitä samannimisiä. Niin mistä voi tietää että onks se sama ihminen vai eri ihminen jos siellä ei oo mitään niinku erottavaa tekijää. (GH 3)

Museoiden kartuttamat tiedot olivat Polydocissa ainoastaan kyseisen museon käytössä. Uuden järjestelmän toimintatapa erosi totutusta. Tiedot pystyttäisiin yhdistämään, mutta kontekstin tunteminen on tärkeää:

Ja sehän on edelleen haaste et vaikka siinä teknisesti olis ratkaisu yhdistää ne toimijat, mutta se että onks ne oikeest sama henkilö, niin aika vaikee on ainakaan mitenkään automatisoidusti tehdä sellasta yhdistämistä. (GH 3)

Uudelle kokoelmanhallintajärjestelmälle oli siis haastateltavien mukaan tarvetta, vaikka muutos erityyppiseen järjestelmään olikin suuri. Seuraavassa luvussa esittelen Polydocin seuraajaksi valitun YKSA-järjestelmän, haastatteleman projektin osallistuneiden museoiden henkilöstön, ja heidän kokemuksiaan projektista.

5 YKSALLE ASETETUT TAVOITTEET JA KÄYTTÖÖN- OTTO

Kokoelmanhallintajärjestelmän hankintaprosessi käynnistettiin vuonna 2017. Jyväskylän museopalvelut toteutti hankinnan yhteistyössä Jyväskylän kaupungin tietohallinnon ja hankintayksikön kanssa. Kilpailutuksen voitti Disec Oy. (Jyväskylän taidemuseon toimintakertomus 2019, 26–27)

Disecin kokoelmanhallintajärjestelmä YKSA nimettiin Jyväskylässä SIMO:ksi. Simo viittaa Simo Kotilaiseen, joka teki museopalveluissa pitkän työuran toimien muun muassa Suomen käsityön museon johtajana. Hän oli mukana määrittelemässä YKSA-järjestelmää ja tunsii aiemman järjestelmän eli Polydocin läpikotaisin (GH 1, GH 3).

YKSA mahdollistaa luetteloinnissa tarkemman objektien kuvauksen sekä lisätietojen antamisen. Kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosta suunniteltiin vuodesta 2017 alkaen, mutta järjestelmä itsessään oli käyttöönottonsa jälkeen, keväällä 2020 vielä kokeiluvaiheessa eikä kaikkia sen ominaisuuksia pystytty heti hyödyntämään. YKSA on tarkoitus ottaa käyttöön lukuisissa museon työtehtävissä⁴⁹, eli järjestelmä tulee laajenemaan hiljalleen toiminnanohjausjärjestelmän tyyppiseksi työvälineeksi. Kokoelmatyössä opeteltiin uuteen työtapaan ja käytiin yhteistyössä toisten museoiden kanssa käytössä ollutta kokoelmanhallintajärjestelmää lävitse yksityiskohtaisesti sen vaihdosprosessia varten.

---

⁴⁹ Kuten siirrot, sijoitukset ja konservointitietojen kirjaaminen

5.1 Työryhmän toiminta

Uuden kokoelmanhallintajärjestelmän hankintaa pohjustettiin museoiden omissa kokoelmatilanteissa, museopalveluiden kokoelmatilanteissa sekä järjestelmätyöryhmässä. Museopalveluissa muodostettiin työryhmä kilpailutusta ja hankintaa varten, ja museoissa valmisteltiin järjestelmämuutosta sekä tutustuttiin järjestelmään demoversion avulla. (Keski-Suomen museon toimintakertomus 2019, 21)

Keski-Suomen museoiden alueellisen yhteistyön muotona on muun muassa yhteinen kokoelmapolitiikka⁵⁰. Alueen museot tekevät yhteistyötä myös kokoelmahallinnassa, joten järjestelmän hankinta ja käyttöönotto toteutettiin yhteistyönä.

Uuden kokoelmanhallintajärjestelmän työryhmän projektipäällikkönä toimi Keski-Suomen museon kokoelmaintendentti Virpi Mäkinen, joka vastasi muun muassa yhteydenpidosta työryhmän, Jyväskylän museopalveluiden ja järjestelmäkehittäjän välillä. Koordinointi ja kokonaisuuden hallinta vei käyttöönottovaiheessa runsaasti Mäkisen työaika (GH 3). Suomen käsityön museossa museonjohtajana työskennellyt Simo Kotilainen vastasi projektin aluksi uuden järjestelmän määrittelyistä ja siirtyi projektin myöhemmässä vaiheessa suunnittelijaksi valmistelemaan kokoelmatietojen siirtoprosessia (Suomen käsityön museon vuosikertomus 2018). Jyväskylän taidemuseon kokoelma-amanuenssi Jaana Oikari osallistui työryhmän toimintaan taidemuseon edustajana (Jyväskylän taidemuseon toimintakertomus 2018). Anni Ilves osallistui Suomen käsityön museon projektitutkijana työryhmän suunnittelupalaveriin ja siirrettävän aineiston määrittelyyn sekä valmisteluun (GH 4).

Projektiryhmäläiset tunsivat erityyppiset museoaineistot luettelointikäytäntöineen (GH 3). Työryhmään osallistui myös järjestelmätoimittajan projektipäällikkö, kaupungin tietohallinnon ja hankinnan edustajia sekä aluemuseoiden henkilöstöä (GH 4). Tietohallinto oli mukana järjestelmän määrittely- ja kilpailutusvaiheessa:

siinä tehtiin vaatimusmäärittelyä ja tarjouspyyntöä ja kaikkia niin ne oli siinä mukana, ja hyvä olikin että olivat, koska sieltä tuli tietynlaiset julkishallinnon speksit, mitkä pitää toteutua tietosuojan, tietoturvan, saavutettavuuden, kaikkien näiden osalta. Ei me oltais muuten osattu niin katsella. (GH 3)

Tietohallinnon roolina oli projektin alussa määrittellä, kuinka projekti rahoitettaisiin. Julkishallinnon hankintakriteerien ja järjestelmävaatimusten määrittely oli tarkkaa:

Alkuvaiheessa aika paljon ja silloin toivat esille sitä rahoitusta, et mikä se tulis olemaan ja sitten ihan niinku sellaisia, miten sen nyt sanois, tosi sellaisia yläkäsitteitä eli jotain sellaista, että teidän pitää siinä ottaa huomioon, että sen järjestelmän tiedostot pitää olla talletettuna Euroopan

---

⁵⁰ Museoiden palveluverkkoa kartoitettiin vuonna 2011 (<http://docplayer.fi/3742434-Jyvaskylan-kaupungin-museoita-koskeva-palveluverkkoselvitys.html>)

alueella, että ne ei saa olla Yhdysvalloissa, koska se on tää tietosuojallinen asia, et ne oli tämmösiä tosi isoja asioita. (GH 1)

Aluksi määriteltiin vaatimukset uudelle järjestelmälle ja kartoitettiin markkinat (GH 3). Kilpailutuksen jälkeisessä käyttöönottovaiheessa käyttöönoton etenemistä ja aikataulussa pysymistä valvoi hankkeelle perustettu ohjausryhmä, johon kuuluivat museotoimenjohtaja, Käsityön museon johtaja ja tietohallinnon tietojärjestelmäpäällikkö. Virpi Mäkinen toimi ohjausryhmässä esittelijänä (GH 3). Alueellisista museoista edustajaa ohjausryhmässä ei ollut (GH 1). Museo- ja kuntakohtaiset rajat ylittävä yhteistyö tiivistyi kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdoksen ja aluemuseotyön myötä:

Silloin käyttöönottovaiheessa [yhteistyötä oli] ihan viikoittain, meillä oli työryhmä, jossa oli Jyväskylän museopalveluista Keski-Suomen museon lisäksi Jyväskylän taidemuseon ja Suomen käsityön museon edustajat. Mehän yhdessä sitä käyttöönottoprojektia vietiin eteenpäin silloin hyvinkin tiiviisti. Ja edelleenkin tää tavallaan museoiden ylittävä tiimi meillä on, tarpeen mukaan, viime viikolla viimeks. Ja sitten toki siinä on nää kun tässä järjestelmässähän on mukana Keuruu, Saarijärvi, Äänekoski, ammatilliset. Myös he ovat siinä mukana ja ollaan se aluevastuumuseo, niin yhä enemmän tehdään alueellisesti. Elikkä toi kokoelmanhallintajärjestelmä on siihen ihan luonteva työalusta, koska se on kaikilla sama ja me nähdään myös toistemme aineistot, jos siihen on luvat annettu. (GH 3)

Disecin projektipäällikkö ja Jyväskylän kaupungin tietohallinnon edustajat osallistuivat myös projektiin. Disecin projektipäällikkö toimi työryhmän ja järjestelmäkehittäjän välisenä viestinviejänä.

Koko projektitiimin ja järjestelmätoimittajan kokousten lisäksi oli myös pienempiä kokouksia tiettyyn osuuteen, esimerkiksi esineluettelointiin liittyen. Projektiryhmän palaverissa oli helppo vertailla luettelointitapoja ja ratkaisuja toisten museoiden kanssa. Keskustelu ja osallistuminen oli aktiivista, ja eriävät näkemykset nostettiin esiin. (GH 4)

Jaana Oikarin mukaan projektiryhmässä esineisiin, kuva-arkistoihin ja taiteeseen erikoistuneet työntekijät vastasivat omista erityisaloistaan: ”ja sit siellä oli et se vähän meni tällein et arkistoihmiset hois sitä arkistopuolta, et ei ihan joka kokouksessa tarttenu aina olla mukana” (GH 1).

Projektiryhmän kokouksia oli lukuisia ja järjestelmää suunnitellessa piti huomioida lukuisien yksityiskohtien lisäksi laajojakin kokonaisuuksia. Selvitettäväksi tuli myös uudentyypisiä kysymyksiä:

meillähän oli kokouksia mahottoman paljon, just mietittiin näitä vaatimuksia mitä uudelle järjestelmälle asetettiin ja sitten näitä tietosisältöjä, ja sitten tuli nämä tietosuoja-asiat tuli tässä vaiheessa vähän uutena asiana, että ne piti alkaa ottaa huomioon. Kokouksia oli mahoton määrä. (GH 2)

5.2 Työryhmäläisten osaaminen

Työryhmäläiset olivat osallistuneet myös muihin hankkeisiin, esimerkiksi Jyväskylän kaupungin tiedonhallintajärjestelmän ja asiakirjahallintajärjestelmän hankintaan (GH 2) sekä kaupungin kuvapankin kehittämiseen (GH 3). Työryhmäläiset olivat mukana myös museoalan kehitysprojekteissa, kuten varhaisten yhtenäisten luettelointiohjeiden laadinnassa (GH 2), ja yhtenäisiä käytäntöjä kehittäneen Museo2015 -projektin kokonaisarkkitehtuuryössä (GH 3). Erilaisten museoiden tuntemus auttoi ymmärtämään toisten museoiden toimintatapoja:

kyllähän se [valtakunnallinen luettelointiohjeistus] anto hyvän sellasen yleiskuvan siitä museoiden toimintaympäristöstä koko Suomen osalta, mutta myös erityyppisten museoiden näkökulmista. (GH 3)

Alan keskustelun ja verkostojen seuraaminen nousivat myös esille haastattelussa. Anni Ilves mainitsi haastattelussa museopostilistan, sosiaalisen median alakohdattaiset keskustelut, TAKO-yhteistyön seuraamisen ja Museologian seminaarin (GH 4). Virpi Mäkinen mainitsi, että yhteistyö Jyväskylän museopalveluiden museoissa on päivittäistä ja tiivistä yhteistyötä tehdään myös aluevastuumuseona (GH 3). Mäkiselle TAKO-verkosto oli työn kannalta keskeisessä roolissa (GH 3). Simo Kotilaisen mukaan aiemmin museoalan keskustelua käytiin enimmäkseen Museopäivillä, joilla järjestetyissä koulutuksissa käsiteltiin erilaisia ajankohtaisia teemoja eri vuosina: ”Mutta se keskustelu oli vähän semmoista, että se oli silloin ja sit pysähty ja sitten taas seuraavana vuonna ehkä palattiin aiheeseen taikka vähän aiheen vierestä sitä jatkettiin.” (GH 2)

Datanomiksikin opiskellut Jaana Oikari pohti haastattelussa, että tietoteknisten käsitteiden määrittely saattoi olla toisille luontevampaa, vaikka teknistä termistöä avattiinkin tiimiläisille:

Tietohallintoa jonkin verran oli suomentamassa niitä käsitteitä ja auttamassa, mutta ei ehkä tarpeeksi, että jotenkin tuntuu, että olis pitänyt olla vielä enemmän sitä ohjaamista, että mitä me siltä ohjelmalta halutaan ja mitä nää asiat tässä tarkoittaa, eli mitä se oikeasti tarkoittaa siinä ohjelmassa. (GH 1)

Osa projektissa mukana olevista oli tutustunut useaan kokoelmanhallintajärjestelmään, ja heille omien toiveidensa hahmottaminen tuntui olevan helpompaa (GH 4).

Projektissa käytettiin paljon Excel-taulukoita ja Office365-ohjelmia. Yhteiskäyttöiset, verkon välillä toimivat työkalut ja viestintä Teamsin välityksellä toimivat ”tehokurssituksena niiden työkalujen käyttöön”. Etätyöskentely ei ollut museoalalla yleistynyt järjestelmäprojektin alkaessa. (GH 4)

Arkistoalalle järjestelmiä laatineelle Disecille Jyväskylän ja Turun museopalveluiden järjestelmät olivat ensimmäisiä museoalalle kehitettäviä järjestelmiä (GH 3). Simo Kotilaisen mukaan:

Meidän etuna tässä oli ehkä se että Turkuhan oli samaa järjestelmää, alottanu sen kehittämistyön, niin ehkä tällä kehitysväellä oli jotenkin jo jonkun näköinen ajatus siitä että mihinkä ollaan menossa, ettei tarvinnu niin kuin alusta alkaen miettimään sitä asiaa. (GH 2)

Työryhmän osaaminen museotyöstä oli huomattava, mutta vastaavaan järjestelmäprojektiin ei ollut aiemmin osallistuttu:

museoissa on valtavan syvällinen tieto niistä kokoelmista, mitä heillä on siellä. Ja niinkun siihen se valtava tietotaito. Tossa projektissa siinä varsinaisessa projektiryhmässähän ei ollu semmost järjestelmäasiantuntijaa siinä mielessä mukana. Joka olis ollu, mun käsittääkseni ei ollu ketään, joka ois ollu aiemmin mukana vastaavassa projektissa. Niin semmosetkin taidot ois varmaan ollu tervetulleita. Olis ollu joku, joka on ollu vaikka mukana just kehittämässä jotain järjestelmää. Semmosena siltana sitten siinä niinkun tavallaan niitten it-ihmisten ja museon välillä. (GH 4)

5.3 Kehityskohteet ja projektin hallinta

Tuttujen museotyöntekijöiden kanssa toimiminen oli eduksi. Projektitiimin työskentely kesti puolitoista vuotta, ja projektin aikana kokoelmanhallintajärjestelmän toiminta, määrittelyjen ja testauksen merkitys ehtivät tulla osallistujille tutuiksi. Järjestelmän kehittäjän työtapaa vaati myös totutteleminen.

Käyttöönottoprojekti kesti pitkään, ja sen aikana myös järjestelmätoimittajan omat käytännöt muuttuivat. Virpi Mäkisen mukaan raportoituihin havaintoihin ei aluksi välttämättä reagoitu nopeasti tai selkeästi, ja se koettiin turhauttavana:

että kyllähän kaikki ymmärsi, mikä on tavoite, mut kyllähän siinä tuskastui ihmiset, kun oli pitkä käyttöönottoprojekti. Ja just se, että vaikka me oltais itse tehty ne jonkinlaiset määritykset sinne jo ja bongattu ne virheet ja muut niin sit kun ne ei välttämättä heti tullu näkyviin ne korjaukset, niin se oli vamaan semmonen eniten harmia aiheuttava. Ois toivottu että ne olis aina nopeammin korjattu ne, mut sit niit päivityksiä ooteltiin ja alkuvaiheessa ei ehkä ollu toimittajankaan puolella niin semmonen selkeä se virhekorjaus. Vaan sitten se on nykyään paljon parempi, ku siellä on tämmönen portaali käytössä, sama ku vaikuttaa ihan identtiseltä, tulee kuittaukset ja raportit ja mitä on tehty niin sitä ei aluks ollu. Me ei aina niinku tietty et onko ne nyt korjannu sen vai eikö ole korjannu vai onko sitä ollenkaan luettu sitä kommenttia (GH 3).

Arkistojärjestelmiin aiemmin keskittyneen Disecin ja museoiden yhteisen kielen löytäminen, kuten myös museon toimintatapojen omaksuminen vaativat aikaa. Projektin kuluessa viestintä helpottui:

me oltiin ensimmäinen museo, jonka Turun museokeskuksen kanssa, joka, jolle he lähti tekeen museopuolen järjestelmää. Niin kyllähän heillä oli se arkistokieli vahvempi. Ja sitten kaikkien näien meidän prosessien ja kaiken konservoinnin tai tän tyyppisen niin oli hetken vaikeempaa. Sitä ymmärrystä mutta he sanoivatkin, että nyt tän puolentoista kahden vuoden jälkeen puolin ja toisin ymmärrämme paljon, paljon paremmin mistä puhutaan. Tavallaan toimintaprosessi on siellä taustalla ja mitä järjestelmään tukeutuu. Niin tällä hetkellä oon kyllä kokenu hyvinkin helpoks kommunikoinnin. (GH 3)

Yhteisen kielen ja teknologisen ymmärryksen haasteet on huomioitu myös Minna Ruusuvirran (2008, 84) maisterintutkielmassa. Erityisesti pienissä museoissa intoa teknologioiden opetteluun ei ole välttämättä löytynyt, vaikka niitä onkin otettu käyttöön muiden museoiden esimerkistä. Jos hankinta tehdään tarjonnan ehdolla, ei lopputulos ole välttämättä mieluisa tai käyttöön soveltuva. Vaikka teknologia voi helpottaa asioita, se vie myös aikaa ja vaatii omaksumista. Kehittyneet ohjelmistot ja alentuneet hinnat mahdollistavat aiemmin museon ulkopuolella teetettyjen tehtävien tekemisen itse, joka sujuvoittaa museon prosesseja. Toisaalta itse tekemällä kulut saattavat olla pienemmät, eikä ulkopuolisia ammattilaisia saa käyttää säästösyistä.

Kokoelmätietojen hallinta on Ruusuvirran mukaan muuttunut täysin. Teknologian avulla valtavat tietomäärät saadaan hallintaan edes jonkinasteisesti. Teknologian avulla voidaan välittää myös hiljaista tietoa.

Ruusuvirta huomioi myös luettelointiohjelmien rajoitukset, jos tietokannassa ei olekaan määritettyä kenttää jollekin tiedolle tai sen merkkimäärä ei riitä kattavaan kirjaamiseen. Vanhentuneet säilytysformaatit, rikkoutuneet tallennusvälineet tai vahingossa poistuneet tiedot uhkaavat tiedon säilymistä. Tietomäärän kartuttaminen hallitsemattomasti, ja sen ajantasaisena pitäminen on myös Ruusuvirran mukaan teknologioiden mukanaan tuoma uhka, koska epäoleellinen tai vanhentunut tieto, virheellisen tiedon kopiointi tai luvaton käyttö ovat helpottuneet Internetin myötä.

Nina Robbins (2016, 29) viittaa Janne Vilkun esittämään ajatukseen kokoelman karttumisesta sitä kuvaavia tietoja nopeammin, eli niin sanotusta objektibulimiasta. Tietojen siirto tietojärjestelmästä toiseen vie oman aikansa, eivätkä kaikki tiedot siirry toivotusti tai niiden tarkkuudessa on puutteita. Ruusuvirran mainitsema hallitsematon tietojen kartuttaminen on yhtäältä osa tätä objektibulimiamia, mutta kattavien tietojen laatiminen auttaa myös hahmottamaan museo-objektin merkityksen ja siihen liittyvät prosessit.

Etäpalavereja Turun museopalveluiden kanssa oli muutamia. Niissä käytiin läpi, missä vaiheessa projekti on ja kuinka tietyt kysymykset on ratkaistu toisessa museossa (GH 4).

Projektiryhmän kokouksissa käytiin välillä värikästä keskustelua, ja palaverit olivat pitkiä (GH 3). Keskustelu oli avointa: jos joku koki, ettei esitetty idea ole hyvä, se nostettiin esiin (GH 4).

5.4 Käyttöönoton selvitettävät kysymykset

Projektityöntekijänä työskennellyt Anni Ilves keskittyi Polydociin luetteloiden aineistojen näkyvyyden määrittelyyn uuden järjestelmän kentissä ja migraatiota varten tehtyyn testaukseen. Uuden järjestelmän monipuolisesta käyttötarpeesta hän kertoi haastattelussa:

tuntu että piti koko ajan pitää mielessä se, että meillä on se vanha aineisto, mikä on Polydocin mukaan viety, ja se pitäis jotenkin saaha siirrettyä sinne, mut sitten sen järjestelmän pitäis palvella myös niitä, sitä nykyluettelointia. Niin siinä oli ehkä sellasta pientä hankaluutta luoda semmonen mikä palvelee niinkuin sekä että. (GH 4)

Uuden järjestelmän rakennetaso ja sinne luotavat tunnistustiedot eri objekteille mietityttivät projektityöryhmää. Aineiston luetteloiminen ja tietojen täydentäminen Polydoc-kokoelmanhallintajärjestelmällä oli omantyyppistään:

me mietittiin silloin sen järjestelmän alkuvaiheessa, silloin kun se oli vahvistunu, että se on Disec se toimittaja. Niin silloin pohdittiin sitä tavallaan, että miten ne eri tasot sinne muodostuu. Kun me tarvitaan sinne ne arkistonmuodostajat, eli museot. Sitten me tarvittas se, mikä ennen on toiminu diaarina Polydocissa. Niin se omana tasonaan sitte sinne. Ja sitten sen jälkeen sieltä ne lähtevät ne varsinaiset kokoelmat. Niin sitä jumpattiin jonkun verran. Että saatiin jotenkin selkeytettyä sitä rakennetta ja olin siinä mukana miettimässä sitä, ja miettimässä sit, miten se vaikka hankintaerän tunnus, että millä lailla se pitäis rakentaa. (GH 4)

Hankintaerätieto haluttiin säilyttää selkeästi objektien yhteydessä, ja siihen piti rakentaa yhteinen käytäntö:

Joo näistähän ne aika pitkä keskustelu käytiin, just näitä, että kuinka toimitaan näitten hankintaerien kanssa, ja just siinä, että me saatas se tieto kuitenkin, hankintaerän tieto pysymään sitten näitten objektien tiedon mukana, ettei taas oo niin että jokin tieto menee johonkin ja sit sä et saa sieltä käsiis. (GH 2)

Järjestelmän standardienmukaisuus, luettelointiohjeeseen soveltuvuus ja käyttäjän ohjaaminen luettelointitietoja täyttäessä ovat oleellisia luetteloinnissa. Asiasana- ja termilistojen ajantasaisuus on myös tärkeää. Järjestelmän luettelointipohjien haluttiinkin soveltuvan erilaisten museoiden tarpeisiin ilman erityisempiä muokkauksia. (GH 4)

Yleisellä tasolla laadittu luettelointiohje ei määrittele, kuinka tietty järjestelmäominaisuus toteutetaan. Yksityiskohtien pohtiminen vaati projektiryhmän tekemiä ratkaisuja:

Toki niitä määrityksiä jouduttiin tekeen paljon, että se luettelointiohjehan on semmonen karkea malli, ja sitten tavallaan. Mutta se ei esimerkiksi määrittele mitään toimintaa. Se antaa vaan kentän, että näin ja näin mutta niitähän meidän piti sit tehdä, että miten se toimii siinä järjestelmässä. Onko se valikko, onko se vapaakenttä, jos se on valikko niin onko se semmonen kiintee että sieltä

voi vaan niinku poimia vai onko se semmonen, että vaikka vaan pääkäyttäjä voi muokata sitä valikkoa. (GH 3)

Huomioitava oli myös järjestelmän rakenne ja sisällön esitystapa, esimerkiksi objektin fyysinen kuvaus (GH 4). Kaikkea kokoelmatietoa ei kirjata samalla lailla (GH 3). Projektiryhmässä selviteltiin myös luovutus sopimus- ja käyttöoikeuskysymyksiä (GH 4). Valtakunnallinen luettelointiohje toimi viitekehystenä uutta järjestelmää laadittaessa, joten sitä ”tankattiin paljon läpi” (GH 4).

Haastaviksi osoittautuivat esimerkiksi arkistotietokannat, koska ne oli laadittu eri museoissa eri tavoin (GH 3). Museoiden aineistot ja toimintatavat eroavat toisistaan, esimerkiksi arkistoon kuuluva aineisto on erityyppistä. Arkistoaineisto voi olla myös osa kokoelmaa, ja sitä voidaan käyttää tutkimuskäytössä. (GH 4)

Käsityön museolla Polydociin oli luotu ajan myötä lisää luettelointikenttiä, ja tietoa siirreltiin uusiin omiin paikkoihinsa. (GH 2). Käsityön museon erityisaineistot ja Polydociin laaditut lomakepohjat vaativatkin taivuttelua uuteen järjestelmään: ”Käytännössä ootettiin milloin päivitys tulee ja päästiin kattoo miten Excelliin ehdotetut muutokset toimii käytännössä.” (GH 4)

Järjestelmästä pyrittiin tekemään käyttäjää ohjaava ja looginen. Käyttötarpeen huomiointi museon kokoelmaprosesseissa oli myös tärkeää:

no sillon mitä mietittiin ja mikä jäi mieleen itellekin tärkeänä asiana, on se semmonen tietynlainen yksiselitteisyys siinä järjestelmässä, että, että sitä ei olisi kovin helppo käyttää väärällä tavalla. Et se olis sillä lailla käyttäjänsä ohjaava. Ja jollain lailla myös tietysti sitten helppokäyttönen, ja muistaakseni puhuttiin intuitiivisuudesta, että tavallaan se, että kun se on kuitenkin hirveen olennainen osa sitä museon kokoelmatyötä, ja käsittääkseni sen oli tarkoitus ollakin sellanen, että se palvelis sitä, et ei pelkästään luetteloijaa vaan sitä koko kokoelmahallinnan kenttää. -- Niin että se järjestelmä huomiois sit ne eri osa-alueet. Tää oli nyt vähän tällainen polveileva vastaus mut tosiaan se käytettävyyys ja sitten tietysti myös se, että se järjestelmä palvelee niitä prosesseja eikä niin, että mennään sit vaan sen järjestelmän ehdoilla. (GH 4)

5.5 Järjestelmän hankintaprosessi

Maija Ekosaaren (2008, 70–72) tutkimuksesta käy ilmi, että museoiden hankintaosaaminen vaihtelee eikä hankintoja tehdessä kiinnitetä huomiota järjestelmän käyttöikään. Eri kokoisten ja erilaisten museoiden tarpeet eroavat myös toisistaan, eikä luettelointikäytäntö ole yhtä vakiintunut kuten esimerkiksi kirjastoissa (Ekosaari 2008, 70–72). Omiin tietojärjestelmiinsä panostaneet museot eivät mieluusti osallistu yhteisen järjestelmän hankintaan. Suurten museotoimijoiden, kuten Museoviraston tai Valtion taidemuseon, kehittämät järjestelmät on rakennettu kyseisille museoille, eikä niissä huomioida erityyppisiä museoita (Ruusuvirta 2008, 82).

Hankintaa suunniteltaessa kokoelmanhallintajärjestelmän käytettävyyteen kiinnitettiin paljon huomiota. Järjestelmän oli tarkoitus olla helppokäyttöinen ja ymmärrettävä muillekin kuin museoammattillisille käyttäjille (GH 3). Järjestelmän yhteen toimivuus muiden järjestelmien kanssa, eli modulaarisuus ja integroitavuus esimerkiksi paikkatietoihin ja toimijatietoihin oli myös yksi kriteereistä (GH 3). Järjestelmän tuli olla sovellettavissa myös aiemmin Polydociin laadittujen pienien tietokantojen kanssa, jolloin esimerkiksi Käsityön museon pienet kokonaisuudet ja tutkimusaineisto saataisiin siirrettyä järjestelmään ilman suurempia muokkauksia (GH 3). Virpi Mäkinen kiteyttikin tasapainottelun näin: ”tavallaan olen kyllä standardien kannattaja, ja tämmöisen yhteentoimivuuden kannattaja, mutta että sitten kuitenkin oli sellasta pelivaraa vähän”. (GH 3)

Järjestelmän hankintaprosessia varten tehtiin vaatimusmäärittely, esimerkkejä järjestelmän käyttötapauksista ja palvelun kuvaus, mutta määrittelyä jatkettiin ”pala palalta vielä oikeastaan koko käyttöönottoprojektin ajan” (GH 3). Järjestelmälle määritetyt kriteerit on täytettävä, jotta hankintavelvoite täyttyy (GH 2).

Polydocista uuteen järjestelmään siirryttäessä hankinta oli aluksi kansallisen tason hankinta. Ensimmäisellä hakukierroksella ehdokkaita ei ollut riittävästi. Tarjouksia oli ollut ainoastaan yksi. Seuraavalla kierroksella tarjouksia tuli enemmän. (GH 2)

Toisella hankintakierroksella tarjouksia saatiin enemmän. Hankintaprosessissa esiteltiin viisi ohjelmaa (TH 1).

Hankintaprosessissa tehtiin laaja markkinakartoitus, jossa käytiin läpi useita järjestelmiä. Osa järjestelmätoimittajista esitteli omia tuotteitaan demoympäristöin. Järjestelmiin tutustuttiin myös joko paikan päällä tai etäyhteyksin järjestetyissä käyttäjäkeskusteluissa. (GH 3)

Hankintaprosessiin kului vuoden verran (GH 2). Hankintaa varten laadittiin hankintailmoitus, ja kilpailutukseen osallistuneista yrityksistä sopimuskumppaniksi valittiin Disec Oy. Sopimus hankinnasta tehtiin 1.7.2019. Hankinnan arvonlisäveroton kokonaisarvo on 500 000 euroa. (Jälki-ilmoitus (TED F03) 2019)

Järjestelmän kustannusarvion huomattiin ylittävän kansallisen tason hankinnan rajan, jolloin hankinta keskeytettiin. Kustannuksiltaan vähäisemmät hankinnat voidaan suorittaa kaupungin hankintoina. Hankintamääritysten tarkennuksen jälkeen ja käyttöönottoprojektin aikavaatimuksen pidennyttyä hankinta toteutettiin EU-tasoisena. Tarjouspyyntöjen läpikäynti ja valitusprosessien mahdollisuus olivat myös aikaa vieviä. (GH 2, GH 3). Tarjousmäärä ei aluksi ollut riittävä, mutta tarjotut järjestelmät olivat yhtä lukuun ottamatta käyttötarpeeseen soveltuvia:

Ja sitten ihan kun alko paljastua se että minkä näköisen hintaluokan projektista on kysymys niin sitten se meni tähän että siihen vaaditaan se kilpailutus ja sittenhän me tietysti toivottiin että mahdollisimman moni siihen osallistuisi siihen kilpailuun. Ja sitten pettymyksiähän oli, kun siihen ei välttämättä tullu tarjouksia. Mutta sittenhän sieltä oikeastaan jäi jäljelle pari kolme, minkä kanssa sitten vähän mietittiin, että mikä, mitkä varmaan olis ollu ihan mahdollisia. Museoliiton

järjestelmästä ei ollut kukaan ihan hirveen innostunut, mutta sitten nämä muut oli vähän enemmän tasaväkisiä. (GH 2)

Projektin aikana työryhmän kokoonpano vaihteli. Simo Kotilainen kertoi, että hankintaan osallistui myös Jyväskylän kaupungin hankintapuolen ja tietohallinnon edustajia. Hankintaosaaminen oli tarpeen:

meillä oli sit mukana tietohallinnon edustajia ja sitten taas siinä hankintavaiheessahan taas hankintapuolen edustajia. Joo että tuli kyllä ihan hyviä huomioita sitten tuota, koska he oli ollu näissä hankinnoissa mukana molemmat. No hankintapuoli tietenkään, mutta tuota tietohallinnosakin oli just ollu näitä erilaisia hankintoja, jossa oli sit menty, tai huomattu että joku asia olisi tehty toisin tai olisi pitänyt mennä toisin. (GH 2)

Projektityöryhmässä oli kuultu kokemuksia muiden museoiden tekemistä kilpailutuksista, joissa valitukset olivat viivästyttäneet hankintaa puolella vuodella tai vuodellakin (GH 2). Hankinta sujui ilman valituksia, vaikka päätöksiä tehtäessä valitusaikojen loppuun kulumiseen asti jännitettiin. Aluksi käyttöönottoprojektin kestoksi arvioitiin yksi vuosi, mutta suurin osa toimittajaehdokkaista piti aikataulua liian tiukkana, joten se muutettiin 1,5 vuodeksi (GH 3).

Hankintaprosessissa esitellyistä järjestelmistä eräs ehdokas oli kehitetty Jaana Oikarin mukaan Polydocin pohjalta, kun taas Simo Kotilaisen mukaan kyseinen järjestelmä oli suunniteltu kirjastoympäristöön. Mielestäni tämä näkökulmaero kertoo siitä, että kokoelmanhallintajärjestelmää käyttävät ja tarkastelevat henkilöt kiinnittävät huomionsa järjestelmissä erityyppisiin ominaisuuksiin.

Haastattelussa nousivat esiin myös muut inhimilliset seikat, jotka voisivat vaikuttaa kokoelmanhallintajärjestelmän valintaan. Yhden ehdokkaan toimipiste sijaitsi Jyväskylässä (GH 2). Eräs haastateltu mainitsi mieltuneensa eniten Polydocia muistuttavaan järjestelmään, jonka esittelijät olivat edustavia (TH 1). Myös tottumus tietäntyyppiseen järjestelmään saattoi vaikuttaa ainakin alitajuisesti: "Uutta järjestelmää valitessa" monet odotti, että se muistuttas Polydocia ja että ei sillä väliä, kunhan se on niin kuin Polydoc, ettei tarte luopua siitä mitä omaksunu". (TH 3)

Toimipisteen helppo saavutettavuus, miellyttävät myyntiedustajat tai järjestelmän samankaltaisuus edeltäjänsä kanssa eivät toki voi toimia hankintakriteereinä, mutta tasavertaisia vaihtoehtoja pohtiessa yllättävätkin seikat voivat vaikuttaa valintaan. Uuden järjestelmän opettelu muiden työtehtävien ohella voidaan kokea kuorittavaksi, varsinkin jos järjestelmän ei koeta helpottavan työntekoa⁵¹.

---

⁵¹ Esimerkiksi asiakas- ja potilastietojärjestelmä Apotti ja Helsingin kaupungin palkanmaksun viiveet ovat olleet kritisoinnin kohteina.

5.6 Järjestelmän testaus ja migraatio

Ennen aineistojen siirtoa uuteen järjestelmään sen toimintoja testattiin Disecin Stage-ympäristössä. Testailun ja raportoinnin tueksi kehitettiin oma raportointitapansa. Osaa testiaineistoista siirrettiin useaan kertaan:

Meillä oli sitten oma Excel, järjestelmäkehityksen millä me kirjattin sitä testitulosta. Eli sitten vasta kun oli kaikki vihreää, joka kenttä, niin sitten se vasta vietiin sitten tuotantopuolelle. Mut kyllähän siinä aluks mietittiin myös sitä mallia, että millä sit saadaan niinku toimiva, mutta sitten meidän projektitutkija kehitti siihen sen näppärän Excelin, missä oli tiettyjä makroja. Ja sitä oli sit helppo käyttää, kun tuli erityyppisiä aineistoja. Vertailukentät vaan syötettiin sinne ja sit pysty valitsee et menikö se sit oikein, tai jos se ei menny niin miten sen sai siellä näkyviin, että ei mennyt. Ja sitten selitteeseen, että missä on se virhe ja mistä se johtuu. Eihän me aina sitä niille pystytty sitten teknisesti selvittää et miksi. Mutta joskus se oli hyvin ilmeinen, että sen niinku iteki tiedät mist toi tulee ja sitten valmistaja muutti siellä skriptiä ja seuraavalla kerralla meni läpi. (GH 3)

Siirtoa uuteen järjestelmään testattiin pienellä aineistomäärällä. Kaikkia poikkeuksia ei havaittu, joten aineistoa massana siirrettäessä on todennäköisesti kohdattu erilaisia selvittämistä vaativia tapauksia. (GH 2)

Siirtyvät kentät määriteltiin teknisiä ratkaisuja varten (GH 4). Siirrettäviä tietoja tarkistettiin, korjailtiin ja niiden sijoittelua tietokenttiin yhtenäistettiin Polydocissa (GH 3). Tietokenttiä myös yhdisteltiin toisiinsa (GH 4).

Siirtyminen uuteen järjestelmään toteutettiin vaiheittain. 1.6.2019 alkaen käynnistyi perustoteutusvaihe. Ensimmäisen vaiheen toiminnot ja metatietorakenne saatiin valmiiksi vuoden 2019 aikana, ja Polydocissa olleet metatiedot sekä tiedostot siirrettiin Keski-Suomen museon toimintakertomuksen mukaan marraskuussa 2019. Polydocia ei käytetty tuon ajankohdan jälkeen enää luettelointiin. (Keski-Suomen museon toimintakertomus 2019, 22)

Polydocia kokoelmiensa hallinnoinnissa käyttäneet paikallismuseot siirtyivät myös SIMO:n käyttöön. Keski-Suomen museon keskuskortistoon luetteloidut paikallismuseoiden kokoelmatiedot siirrettiin uuteen järjestelmään. Yhteinen järjestelmä yhtenäistää luettelointia ja kokoelmia voidaan tarkastella Finnan kautta. Järjestelmän käyttäjiksi siirtyivät museopalveluiden alaisten museoiden ja muiden ammatillisten museoiden lisäksi 18 paikallismuseota, Keskisuomalaisen museo sekä Petäjäveden radio- ja puhelinmuseo. (Keski-Suomen museon toimintakertomus 2019, 45-46)

Kaikkien museoiden aineistojen migraatio päädyttiin toteuttamaan kerralla. Virpi Mäkinen kertoi, että ajan myötä museoiden tietokantamallit olivat yksilöityneet:

Mut sitten haasteenahan oli se, et todella ne tietokantamallit oli vuosien varrella eläny sitten kuskakin museossa. Siellä oli helppoa lisätä kenttiä tai vaikka ois ollukin sama kenttä eri museoissa, niin sitä oli saatettu käyttää vähän eri lailla. Sit kun niit mietittiin, että mihin tän kentän sisältö

siirtyy siinä uudessa. Niin se ei välttämättä ollukaan niin selkeätä, kun siellä olikin vähän erityyppistä tietoa. Siinä oli niinku iso valmistelutyö niissä migraatioissa. (GH 3)

Migraation valmistelu sujuvaksi oli haasteellista (GH 3). Testiaineiston tietoja siirrettiin useaan kertaan, ja virheiden syitä pyrittiin paikantamaan. Läpikäytäviä kenttiä oli lukuisia: ”kymmeniä, ehkä satoja kenttiä mitä me käytiin aina läpi.” (GH 3)

Museoiden omat vaihtelevat käytännöt hankaloittivat työtä. Polydociin luetteloitua aineistoa käsiteltiin ennen migraatiota. Valmistautuminen siirtoon vaati esimerkiksi kenttien määrittelyä ja täytetyn sisällön korjailua. YKSA:an oli laadittu erilaisia luettelointipohjia erityyppiselle aineistolle. Käsityön museon kokoelmanhallintajärjestelmässä olevia erityiskokoelmia oli kirjattu Polydociin muusta aineistosta poikkeavasti, ja niiden määrittäminen uuteen järjestelmään vaati erityistä huomiota: ”Käsityön museolla on sellasia erityisaineistoja tai Polydocissa ollu semmosia ihan omia lomakepohjiaan, joita mä sitten sinne koitin taivutella mukaan sopimaan, että miten ne sinne saahaan vietyä.” (GH 4)

Aineistojen siirtymistä testattiin eri tavoin. Työskentelyssä Disecin kanssa käytettiin jaettuja Excel-taulukoita. Prosessi eteni päivityssyklin mukaisesti: ”muistan, että aina ootettiin milloin päivitys tulee ja sitten päästään kattoo miten ne toimii käytännössä ne meiän Excelistä napatut ehdotukset, et miltä ne näyttää” (GH 4).

Myös Simo Kotilainen osallistui jonkin verran siirtotestaukseen. Kotilainen jäi eläkkeelle ennen SIMO-järjestelmän käyttöönottoa:

eli sitä kokeiltiin ja sitten ilmoiteltiin, että joku toimii tai joku ei toimi. Mutta tuota sehän jäi mun osalta sitten vähän kesken, että varmaan sitten ihan, kun se aineisto meni sinne, niin sitten, koko aineisto, niin varmaan sitten alko näkymään tarkemmin se että tuleeko joissakin kohdissa. Kun testiaineisto oli aika pieni, että millä kokeiltiin, että miten tää sujuu, niin varmaan sit koko massan kanssa niin sieltä on tullu sitten vielä erilaisia tapauksia vastaan sitten mitkä ei oo sitten varmaan menny ihan niinku putkeen. (GH 2)

Anni Ilves ei tehnyt ollenkaan luettelointia uudella järjestelmällä. Haastattelussa hän huomioi uuden järjestelmän eriytyneet käyttötarpeet ja sen suunnittelun haasteet:

siinä tuntu, että piti koko ajan pitää mielessä se, että meillä on se vanha aineisto, mikä on Polydocin mukaan viety, ja se pitäis jotenkin saaha siirrettyä sinne, mut sitten sen järjestelmän pitäis palvella myös sitä nykyluettelointia. Niin siinä oli ehkä sellasta pientä hankaluutta luoda semmonen mikä palvelee niinkuin sekä että. (GH 4)

Myös Simo Kotilaisen mukaan luettelointi Polydocissa oli eriytynyt museoittain. Käsityön museossa Polydociin oli lisätty kenttiä ja tieto oli pilkottua, kun taas taidemuseolla oli Kotilaisen mukaan täytetty erilaista tietoa objekteista samaan kenttään:

Et taidemuseo oli varmaan se, jossa oli kaikista eniten sekaisin sitä tietoa kaikissa paikoissa, ei ollu omia kenttiä ja sitä mä sitten yritin täällä niinkun järjestellä. Mutta tuota minun aikani loppu siihen sitten kesken, että en tiedä onko kukaan jatkanu sitä sitten. (GH 2)

Pidempikestoisen projektin kuluessa henkilöstövaihdokset ja muuttuvat työtilanteet ovat yleisiä. Eräs haastateltu kertoi olleensa poissa töistä uuden kokoelmanhallintajärjestelmän testausvaiheessa. Hänen mukaansa sijaisena toiminut henkilö testaili järjestelmää itsenäisesti, muttei erityisen monipuolisesti. (TH 1)

Polydocista oli totuttu hakemaan tietoa, ja se toimi eräänlaisena varmuuskopiona SIMO-siirtymän jälkeen:

mä tein semmosen tarkistuksen sinne Polydociin, kun esinekuvaajan tietoja mä en löytänyt mistään sieltä SIMO:sta. Mutta kun me oltiin tehty se mappaus eli merkitty kaikki Polydocin kentät siirtyväksi jonnekin siellä SIMO:ssa niin sitte mä pystyin tarkistaa, että mihin se on mapattu - - mistä kentästä Polydocista tulee ja sitte mä katoin sieltä ihan konkreettisesti yhen kuvaajan tietoja ja lähin sitte vähän selvittelen semmosta kadoksissa ollutta tietoa, ja kyllähän sieltä ne kaikki asiat selvis sitte. En mä tiedä oisko siinä välttämättä tarvittu sitä Polydocia, mutta siinä vaiheessa, kun tulee iso kysymysmerkki niin kyllä sitä vaan kaivaa esille ne vanhat tiedot ja käy sieltä vilkasemassa, et saisko sieltä apuja. (TH 3)

Polydociin muokatut tiedot eivät siirtyneet SIMO:on ongelmitta:

sit kun me tehtiin sitä migraatiota ennen sellasta, massatoiminnoilla, semmost siivousta, et kun just luovia ratkaisuja oli luetteloinnissa niin niitä sitte yhdenmukaistettiin, luettelointitietoja, ennen tiedonsiirtoa (uuteen SIMO-järjestelmään), niin sitä se ei meinannu kestää sitte toi ohjelma, tai mä en tie, mikä resurssi siinä oli ku petti, mutta siinä kävi silloin tällön, et siinä päivityksessä hävis, ei kokonaisia lomakkeita, mutta osatietoja. Sitte meidän on pakko palata tonne, jos ei ohjelmaan niin varmuuskopioihin ainakin, joita otettiin ennen migraatiota. Jos tarvii täydentää tietoja tai (TH 3)

Seuraavassa luvussa esittelen tutustumistani järjestelmään, haastatteluissa ilmenneitä kehittämiskohteita ja omia havaintojani.

6 YKSAN KÄYTTÖ JA KÄYTTÖKOKEMUS

SIMO otettiin Keski-Suomen museoissa käyttöön keväällä 2020. Yhteiskäytössä Keski-Suomen alueen museoissa oleva kokoelmanhallintajärjestelmä yhdistää alueen toimijoita ja edistää kulttuuriperintöaineiston digitaalista saavutettavuutta (Museoiden kokoelmanhallintajärjestelmän yhteisrekisteri 2018).

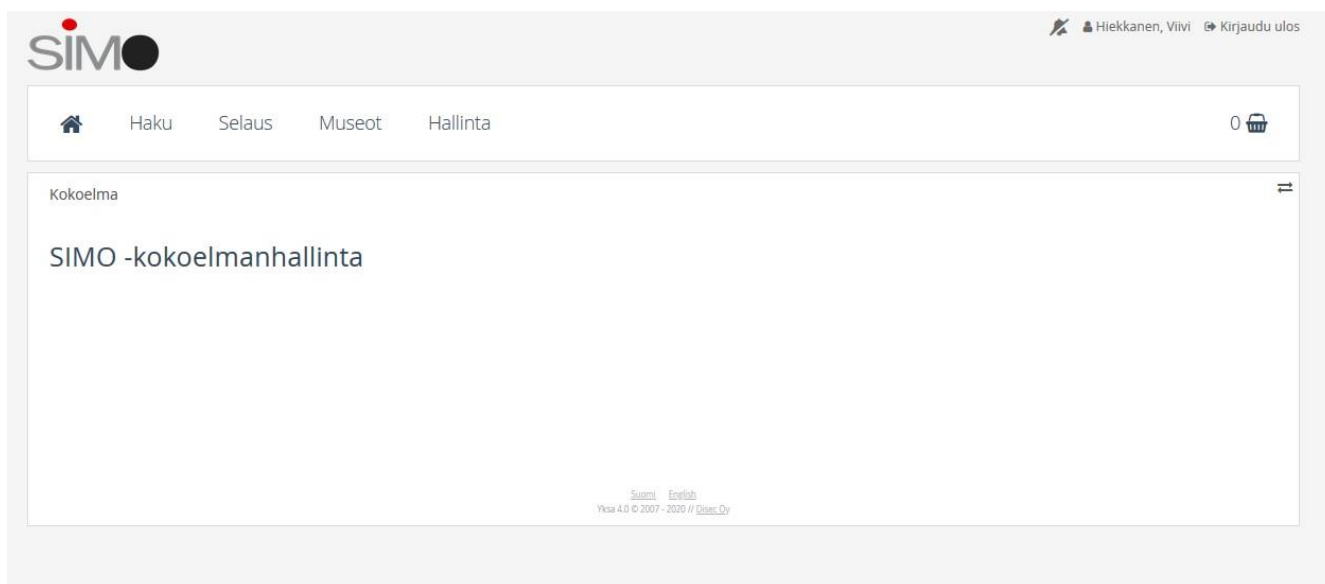
6.1 Kokoelmahallinta uudessa järjestelmässä

Osana museologian perusopintojeni harjoittelujaksoa syksyllä 2020 tutustuin taidemuseossa käyttöön otettuun kokoelmanhallintajärjestelmään. SIMO-kokoelmanhallintajärjestelmä on selainpohjainen, joten sitä ei asenneta tietokoneelle kuten Polydoc. Järjestelmään kirjaututaan sähköpostiosoitteella ja itse keksityllä salasananalla. Oman kokemukseni mukaan järjestelmään kirjautuminen ei onnistu aina. Mainitsin asiasta eräälle museon työntekijälle, joka neuvoi, että kirjautumisikkunan ulkoasusta voi päätellä, tuleeko kirjautuminen onnistumaan. Järjestelmä kirjaa käyttäjän ulos automaattisesti tietyn ajan jälkeen, jos käyttäjä ei ole aktiivisena.

Pääkäyttäjällä on laajat oikeudet järjestelmän käyttöön, ja hän voi esimerkiksi lisätä uusia käyttäjiä ja laatia järjestelmällä raportteja. Muiden käyttäjien käyttöoikeustasot vaihtelevat, ja sillä rajataan esimerkiksi, voiko käyttäjä muokata tietoja, vai ainoastaan selaila niitä. Järjestelmää käytetään kokoelmatyön lisäksi näyttelyiden suunnittelussa, konservoinnissa ja kuljetuksissa. Tutkimuksella saadaan lisää tietoa taidekokoelmista ja tutkimustieto liitetään myös järjestelmään.

Järjestelmän etusivun näkymästä (Kuva 1) pääsee hakemaan tiettyä objektia tai muuta aineistoa, selaamaan museon kokoelmia ja muiden museoiden aineistoja. Hallinta -kohdasta pääsee tarkastelemaan muun muassa toimintalokia, jossa näkyy käyttäjän tekemiä aikaisempia toimenpiteitä. Hallinta -kohdan kautta järjestelmään pääsee lisäämään objekteja tai tietoa niistä. Oikeassa yläreunassa näkyvä korin kuvake vie

korinäkömään, johon saa kerättyä esimerkiksi näyttelyyn tai kuljetukseen menossa olevan aineiston yhdeksi näkymäksi. Koreja saa tallennettua, nimettyä ja jaettua toisille käyttäjille.

Kuva 1 SIMO:n näkymä kirjautumisen jälkeen

Järjestelmässä tehtävät toimenpiteet pohjautuvat luettelointiohjeeseen. Kirjaukset tehdään oikeakielisesti, eli välimerkkeihin ja oikeinkirjoitukseen kiinnitetään huomiota. Kaikkia järjestelmän tarjoamia kenttiä ei tarvitse täyttää kerralla, eikä niitä täydennetä välttämättä ollenkaan. Luetteloidessa objekteja järjestelmään on mahdollista hyödyntää kenttien vieressä näkyvää kysymysmerkkikohtaa, josta saa lisätietoja siihen, mitä mihinkin kenttään täytetään.

Teoksen nimen erilaiset kirjoitusasut voidaan lisätä järjestelmään vaihtoehtoiksi. Tutustuin itse järjestelmän käyttöön tekemällä testihakuja toisella museolla näyttelylainassa olleista teoksista, joista erään nimessä ollut karvareuhka olikin taiteilijaelämäkerrassa karvaräyhkä, ja löysin teoksesta maininnan myös *karvahattu-omakuvana*. Mielestäni tässä esimerkissä korostuu kokoelmien tuntemuksen tarve, koska kokoelmanhallintajärjestelmä ei osaa tulkita itsenäisesti kolmea teoksen kutsumanimeä samaksi työksi. Teokseen on toki mahdollista liittää asiasanoja, kuten omakuva tai päähine, jolla se on löydettävissä myös yleisemmällä haulla.

Tiedot objekteista on kirjattu hankintaerittäin. Saman sarjan objektit, esimerkiksi taideteossarja, numeroidaan teosnumerolla, ja ne erotetaan toisistaan lisäämällä numeron perään kirjain a:sta eteenpäin. Teosten ollessa samaa sarjaa mutta erilaisia esityyppisiä, kirjaimen asemesta teosnumeron jälkeen kirjataan kaksoispiste ja numero

1:stä eteenpäin. Objektiin liitettävät asiasanat ja sanallinen kuvailu auttavat liittämään objektin kontekstiin ja taustoittavat teosta. Teoksen metatiedot ja sopimukset tallennetaan myös järjestelmään. Järjestelmään voi liittää lisäksi skannattuja aineistoja ja digitaalisia kuvia.

Polydociin kirjatut teostiedot on siirretty migraation avulla uuteen järjestelmään, ja niiden laatu vaihtelee. Eräs etsimäni konservointia odottava, sijoituksesta palautunut teos ei löytynyt esimerkiksi järjestelmästä omalla teosnumerollaan eikä taiteilijan nimellä, koska taiteilijan nimi oli tallennettu ainoastaan hankintatietoihin. Teos oli hankittu hänen näyttelystään, mutta haku ei löytänyt kyseistä tietoa.

Haastatteluissa kävi ilmi, että uusi kokoelmanhallintajärjestelmä on selkeyttänyt kokoelmahallintaa. Aiemmin esimerkiksi tieto hankintaeristä kerättiin erilliseen taulukkoon, ja nyt tieto sisällytetään ohjelmaan (TH 1). Erilaisten tilastointien laatiminen Polydocilla luetteloidusta aineistosta vaikkapa Museoviraston tilastointia varten oli työlästä (TH 3). SIMO:on sisällytetty raportointiosuus automatisoi raportointia (TH 1). Toimijatiedot täydennettiin aiemmin jokaiseen luettelointilomakkeeseen, ja nyt toimijatiedot täydennetään omaan tietokantaansa (TH 3).

Valtakunnallisen luettelointiohjeen mukaiseen työtapaan oli siirrytty osittain jo ennen kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosta, mutta uuden järjestelmän toiminta pohjautuu kokonaan uuteen luettelointiohjeeseen (GH 3). Virpi Mäkinen kertoi, että museokohtaisesta kokoelmahallinnasta tietopankkityyppiseen toimintatapaan siirryttäessä luettelointitapaa pyrittiin yhdenmukaistamaan:

Jonkin verranhan se on muuttanu meiän luetteloinnin toimintatapoja, ja kaikkea ei kirjata enää samalla lailla, vaan ehkä eri muodossa, vähän eri kenttiin ja sillein niinku pilkotummin. Aiemmin samaan kenttään oltiin voitu laverrella aika vapaastikin, niin nytenhän voi olla hyvinkin että siellä on vaan valikko, mistä valitaan joku määre. Kyllähän siinä on painetta että tavallaan sitä haluttas räätälöidä ja tarvittas lisää kenttiä, mutta sanotaan että mä oon ehkä vähän ollu jäykkä siinä kohti, että se ei ois niinku se ensisijainen ratkaisu. Vaan et mietittä niinku toistepäin, et miten sitä omaa aineistoa ehkä voitais työstää, jotta se tulisi standardinmukaiseks. Kun sittenhän ne ei toimi Finnassa ja muissa ne kohat, jos niitä ei ole päätetty yhdenmukaisesti. (GH 3)

Pian järjestelmävaihdoksen jälkeen käyttäjille järjestettiin opastusta esineluetteloinnista. SIMO:n hakuominaisuuksiin kuuluu myös kuvallinen haku (GH 1) ja tunnustekuvan liittäminen kuvailulomakkeeseen on ohjelman toiminnan kannalta tarkoituksenmukaista (GH 3). Osa ohjelman kentistä siirtää niihin täytetyt tiedot Finnaan, ja käyttäjäkoulutuksissa niiden ohjeidenmukaiseen täyttämiseen kiinnitettiin erityistä huomiota (GH 3). Migraatiossa siirtynyt tieto voi olla epätarkkaa (GH 3). Finna-kenttiä määriteltäessä huomioitiin niiden näkyvyys verkossa, koska esimerkiksi arkistoaineiston sisällön kuvaukseen on saatettu kirjata henkilötietoja (GH 4). Verkossa julkaitavassa aineistossa myös tekijänoikeudet ja Finnaan merkityt Creative Commons -lisenssit vaativat huomioita (GH 4).

6.2 Huomioita SIMO:n käytöstä

Museoiden eriävät luettelointitavat ja aineistot ovat vaikuttaneet työskentelyyn uuden järjestelmän kanssa. Aiemmin kokoelmahallinnassa aineisto oli eroteltu museoit-
tain, ja museot käsittelivät omia kokoelmiaan. Kaikkia museokohtaisia käytäntöjä ei
osattu huomioida uutta järjestelmää rakentaessa, joten migraatiossa aiemmin käy-
tössä olleiden tietokantojen numerot sekoittuivat. Jaana Oikarin mukaan kirjastossa ja
taidemuseon taidetietokannassa numerot olivat samoja:

semmoinen siellä on tietysti ongelmana kans, että kun toi Kotilaisen Simo teki sen migroinnin,
niin se laitto noi uudet numerot, laitto kirjaston kirjat ja lehtileikkeet, se laittokin ne numerot
samoina kuin meidän taidetietokannan numerot on. Nyt se herjaa välillä, että siellä on samoja
numeroita, ja sitten pitää käydä muuttellessa niitä kirjaston ja arkiston numeroita. Laittaa aina
alaviiva t ja alaviiva k ja jotain tämmösiä. Ja siitä mä oon kans ajatellu et se täytyis ottaa puheeks
kaikkien kanssa, että onko teillä sama ongelma ja voisko ne sieltä semmosella massamuutoksella
tehdä kaikki ne muutokset, koska se ei varmaan niin ei niinku ymmärretty sitä, että ne nume-
rointi ei oo samalla tavalla museokohtainen, kuin se oli ennen vanhaan. Vaan se oli tavallaan
niinku, tai se on niinku museokohtanen eikä niinkun tietokantakohtanen. Et ennen vanhaan
kirjastolla oli eri numerot, koska ne oli niinkun taidemuseon kirjastoa, eli se meni nyt jotenkin
sekaisin sit siinä et sit hidastaa sitten sitä työskentelyä, kun pitää aina vaihtaa ne muutama nu-
mero sieltä. (GH 1)

SIMO:on luotuun toimijarekisteriin jäi useita samannimisiä toimijoita vaihtelevin tiedoin. Teknisesti eri museoiden kirjaamat tiedot esimerkiksi samasta taiteilijasta tai organisaatiosta voitaisiin yhdistää: "Ja sehän on edelleen haaste et vaikka siinä teknisesti olis ratkaisu yhdistää ne toimijat, mutta se että onks ne oikeest sama henkilö, niin aika vaikee on ainakaan mitenkään automatisoidusti tehdä sellasta yhdistämistä." (GH 3)

Uuden kokoelmanhallintajärjestelmän valmiit valikot vähentävät inhimillisiä virheitä. Vapaatekstikentissä ohjeistetaan kirjoittamaan kokonaisin virkkein, mutta ohjetta ei aina noudateta. Finnaan siirtyvien kuvauskenttien tiedot laaditaan luetta-
vaksi asiatekstiksi. Aiemmin luetteloitujen objektien epätarkat tiedot on tarkistettava ja täydennettävä ennen julkaisua:

usein ne on sitten tavallaan aika paljon kiinni siitä kuinka paljon on yleensä tottunu luetteloi-
maan. Jos on tehny luettelointia ja näkee et miten sitä tietoa käytetään, niin paremmin ymmärtää
sen, että miten se virke nyt sinne kannattaa kirjoittaa. Mut sitten enemmänhän siellä on ollu haas-
tetta niissä valmiissa luettelotiedoissa, tietysti kun ne on eri vuosikymmeniltä, niin niissä esimer-
kiks ne sijainnit saattaa olla. Vaikka asekoelmassa niin ne on ehkä tasoo että pyssy. Et jos hakee
vaikkapa sitte sekä esineestä että muuten, niin voi olla paljonkin sitä täydennysluetteloinnin tar-
vetta ennen kun voi ajatella että nyt sen metatiedot sitten julkastiin. Suurin ongelma ei mun mie-
lestä niinkään oo se mitä nyt viedään, --, mutta ongelma on nimenomaan se vanha, vuosikym-
menten eri ohjelmat just. (GH 3)

Järjestelmän käyttöön oppii helposti. Haastavampaa on museoiden luettelointikäytännön ja kirjaamistavan ymmärtäminen. SIMO:n käytettävyys on otettu huomioon:

No, ei me nyt siitä olla mitään testiä tehty, mutta sanotaan nyt kun siellä on ei-ammattillisia käyttäjiä, on varmaan ehkä kolmisenkymmentä organisaatioo sekä yhdistyksiä, että kuntia ja niissä on se otettu käyttöön niin aika vähän siitä on tullu valitusta juuri siitä, että tää on niin vaikee. (GH 3)

Järjestelmästä saatiin toivotun tyylinen. Joitain toimintoja tarvitsee kehittää, ja järjestelmää myös kehitetään jatkuvasti. Suurempi käyttö määrä näyttää, tarvitsee joku toiminto vielä hiomista. (GH 3)

Virpi Mäkisen mukaan SIMO:n ominaisuuksista käyttäjäkoulutuksissa on aluksi käsitelty eniten esineluettelointia, koska se on yleisimpiä toimintoja paikallismuseoissa. Lisäksi on opetettu hyvälaatuisten tunnustekuvien vientiä järjestelmään, koska kuvat ovat oleellinen osa järjestelmän toimintaa. Järjestelmän Finnaan siirtyvien kenttien täyttö on myös käyty läpi käyttäjäkoulutuksissa. Tiedonhakua järjestelmästä, ja hakutulosten käsittelyä korissa on käyty myös läpi, koska osa käyttäjistä tekee ainoastaan hakuja järjestelmästä, tietoja muokkaamatta. Aktiivinen järjestelmän käyttö on oppimisen kannalta oleellista: "järjestelmä ku järjestelmä, jos sitä käyttää vaan sillon tällön, niin sitten se on haastavampaa muistella, että miten toimi ja miten kās tolle pitää tehdä." (GH 3)

Uutta kokoelmahallintajärjestelmää käytettäessä sen toiminnallisuudet ovat tulleet tutuiksi museoiden työntekijöille. Jaana Oikarin mukaan esinepuoli toimii osittain, kun taas taidepuoli ei. Oikari kertoi, että esimerkiksi taideteoksen luettelointilomakkeen täyttäminen oletusjärjestyksessä vaatii luetteloitavan teoksen kääntelyä. Välilehdet voisi hänen mukaansa järjestää myös teoksen puolten mukaisesti. Hankintatietoja täydennettäessä hankintapaikkana voi olla löydöstyypillisesti esimerkiksi hautausmaa, mutta valittavissa ei ole galleriaa. Oikari toivoisikin, että järjestelmää kehittäessä sen käyttö kehittyisi "näppärämmäksi". (GH 1)

6.3 Kehitettävää SIMO:n toiminnassa

Projektitiimiläiset keskittyivät enimmäkseen olemassa olevien kokoelmatietojen käsittelyyn projektin aikana, eikä uuden aineiston luettelointia tehty paljoakaan. Hankintavelvoitteessa tarkoin määritellyt kriteerit on toteutettava veloitteen täyttämiseksi (GH 2). Virpi Mäkisen mukaan järjestelmän yleisempi kehitys tehdään osana projektia, mutta museokohtaisesti tehtävät räätälöinnit maksavat museoille. (GH 3)

Integraatio paikkatietojärjestelmään puuttui haastatteluaihana, eikä myöskään kulttuuriympäristötietoa ole viety järjestelmään, eli rakennustutkimukselliset⁵² ja arkeologiset tiedot puuttuvat vielä (GH 3). Kirjastotietokannan täydentäminen oli myös suunnitteilla (GH 1). Polydocista sai laadittua lukuisia erilaisia raportteja (GH 3). SIMO:n raportointipuolta on tarkoitus kehittää eteenpäin.

Kaikkia yksityiskohtia ei ole myöskään huomioitu. Hankintaerien objektien numerointia ei täydennetä järjestelmässä automaattisesti, vaan se lisätään manuaalisesti pääluettelosta. Hankintaerän objektien tiedot ovat myös kopioitavissa, mutta kopiointi edellyttää käyttäjältä tarkkuutta vaikkapa erikokoisten taideteosten kanssa (GH 1).

Pienempiä korjauksia ja parannuksia järjestelmään on tehty, mutta Jaana Oikarin mukaan isommille rakenteellisille ongelmille ei ole tehty mitään. Ohjelman kirjautumismä näkymä on samanlainen jokaisessa museossa, vaikka näkymän piti olla museokohtaisesti räätälöity. Museoiden omaa, logollista näkymää ei ole vielä toteutettu.

Luettelointilomake on laadittu ikään kuin esinehistorialliselle kokoelmalle eikä taideteoksen luettelointi huomioiden. Kehitysvaiheessa selvitettiin museokohtaisesti, millaisia sopimus pohjia museot tarvitsevat. Pohjat piti räätälöidä jokaiselle museolle erikseen, mutta käytössä olevasta sopimusmallista joutuu karsimaan osan tiedoista. Oikari pohtikin, oliko sopimukseen sisällytetty ainoastaan yhdenlainen lomake pohja.

Järjestelmä ei ole osoittautunut luotettavaksi. Jaana Oikari kertoi haastattelussa raportoineensa kehittäjälle löytämästään ohjelmistovirheestä: teoksen pääluokka on määriteltävä Finnaa varten, ja kyseisen kentän täydentäminen poistaa eri kohtaan lisätyt teoksen tekniikkatiedot. Muukin tietojen täydentäminen – tai vaikka valokuvan lisääminen – hävittää kyseiset tiedot.

Erityyppinen käyttötarve ja tottumus vanhaan kokoelmanhallintajärjestelmään vaikuttavat ohjelman käyttökokemukseen. Hakuja tehdessä Polydocissa sai valittua kaikki hakutulokset, kun taas SIMO:ssa tulokset pitää valita käsiteltäväksi yksitellen (GH 1). Toisaalta SIMO vaatii tällä hetkellä ”turhia klikkauksia”. Useiden avattavien valikoiden taakse piilotetut ominaisuudet toisaalta innostavat myös oppimaan:

Se tavallaan innostaa etsimään sitä lisää tietoa, että se laittaa sut töihin, ettei päästä liian helpolla. Että pitää olla kenttiä jotka täytyy täyttää joka tapauksessa, ja tuo on just siitä hyvä, et siellä täytyy täyttää tosi tarkkaan asioita ja se on hyvä juttu. Ei niin väliä ulkonäöllä, kunhan on toimiva. (GH 1)

Luettelointia varten Jaana Oikari toimitti Disecille tiedot ohjeista, jotka lisätään SIMO:n luettelointia ohjeistaviin kysymysmerkkikenttiin. Ohjeistuksen sisällyttäminen SIMO: on helpottaisi ohjelman käytön opettelua. Ohjeistusta voisi myös tarkentaa

---

⁵² Kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja alueiden inventointeja sekä rakennustutkimuksia säilytetään Keski-Suomen museon kokoelmissa. <https://www.jyvaskyla.fi/keski-suomenmuseo/viranomaistyö/rakennustutkimus-ja-suojelu>

museokohtaisesti, jos ohjekenttiä voisi täydentää. Haastattelussa kävikin ilmi, että eräs harjoittelija oli etsinyt paljon tietoja Internetistä merkitsemättä muistiin, mistä haettu tieto oli peräisin. (GH 1)

Haastattelussa Oikari mainitsi, että Keski-Suomen museon taidekokoelma on luetteloitu esineinä eikä taiteena. Pohdin itse, onkohan taidemuseon muista eroava luetteloititapa ja Simo Kotilaisenkin mainitsema samaan tietokenttään lisätty monentyyppinen tieto vaikeuttanut siirtymää uuteen järjestelmään. Toisaalta Oikari kertoi, ettei Turussakaan ole koettu YKSA:n toimivan moitteettomasti taidemuseokäytössä.

SIMO:n pidettyihin ominaisuuksiin kuuluvat puolestaan kuvallinen haku, joka toimii nopeasti. Aineiston vienti koriin ja sen käsittely eri tavoin on myös koettu toimivaksi. Disec otti käyttöön yhteydenottoja varten helpdesk-portaalin, jonka kautta voi selvittää ongelmakohtia ja raportoida huomioistaan. Projektivaiheen jälkeen kehitystapaamisia ei ole järjestetty, mutta Oikari kokisi niille olevan tarvetta. (GH 1)

Virpi Mäkinen totesikin, että mitä enemmän ohjelmalla on käyttäjiä, sitä paremmin siinä ovat puutteet ja toimimattomat kohdat voidaan havaita. (GH 3). Pohdin kokoelmahallintajärjestelmän merkitystä museoille seuraavassa luvussa.

7 PÄÄTÄNTÖ

Tässä luvussa käyn läpi tutkielmani tuloksia ja pohdin niiden merkitystä. Kerron omasta kokemuksestani kokoelmanhallintajärjestelmän käyttöön perehtymisestä ja havainnoistani museotyöstä.

Tarkastelin aiheittani näkökulmaa vaihtaen virallisen, kokoelmapoliittisen ohjauksen tiedon, teknisen tiedon, muistitiedon, kokemustiedon ja omien havaintojeni perusteella. Muistitietotutkimusta ja mikroskooppista lukutapaa hyödyntäen tutkin aineistoani useilla lukukerroilla teleskooppimaisesti, mikroskooppimaisesti tai suurenuslasimaisesti lähestyen, kuitenkin yksityiskohtiin huomioita kiinnittäen. Kokoelmatyön perusteiden lisäksi olen kartuttanut omaa osaamistani perustason luetteloinnista arkistotyössä. Olen huomannut järjestelmän ja ohjeistuksen merkityksen, mutta luetteloimaan oppii vain tekemällä. Museotyössä hiljaisen tiedon rooli korostuu entisestään, kun kokoelmissa voi olla mitä tahansa villapaitojen, viilipytyjen ja videotallenteiden välillä, kun järjestelmässä tulisi olla tietty struktuuri. Muistiorganisaatioon järjestelmää kehitettäessä sen teknisten ominaisuuksien läpikäymisen ja käytännön toteutuksen tarve yhdessä museoammattilaisten kanssa korostuu, jotta järjestelmä palvelee käyttöympäristöään mahdollisimman sulavasti.

7.1 Tulokset ja niiden merkitys

Maisterintutkielmassani kartoitin kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdoksen vaikutusta Jyväskylän museopalveluiden alaisten museoiden luettelointikäytäntöihin. Selvitin myös kokoelmapolitiikan toteutumista käytännön luettelointityössä. Kokoelmatyössä tehtävät ratkaisut on perusteltava, ja niiden vaikutus kokoelmatoimintaan on ennakoitava. Kokoelmanhallintajärjestelmän merkitys on kasvanut vuosien varrella ja siellä suoritettavat prosessit monipuolistuneet. Kokoelmapolitiikkaa toteutetaan

käytännön tasolla kokoelmanhallintajärjestelmässä, johon räätälöidyt toiminnot vaikuttavat luetteloinnin toteutukseen. Uutta järjestelmää toteutettaessa on huomioitava museoiden kokoelmaprosessien edellytykset, kokoelmapoliittiset kriteerit, museoiden omat toimintatavat ja julkisen hallinnon vaatimukset, varattava runsaasti aikaa selvittelyyn ja suunnitteluun sekä valitun järjestelmän räätälöintiin museoympäristöön⁵³. Erityyppisten museoiden tarpeiden kartoittaminen ja aineiston yhdenmukaistaminen sekä läpikäyminen migraatiota varten on aikaa vievää ja koordinoitua vaativaa. Museoväen ja järjestelmäkehittäjän yhteisen kielen ja toimintatapojen löytäminen on kiinnitettävä huomiota. Järjestelmään sisällytetty ohjeistus yhdenmukaistaa vaihtelevia luettelointitapoja, ja käyttäjää ohjaava sujuvasti toimiva järjestelmä toteuttaa tehtävänsä sinne kirjatun tiedon säilytysvälineenä. Käyttöön otetun järjestelmän jatkokehittäminen ja mahdollisten virheiden korjaaminen on myös oleellista, koska suunnitteluvaiheessa on runsaasti mietittäviä yksityiskohtia. Toteutuksen onnistumisen arviointi heti järjestelmän käyttöönoton yhteydessä ei myöskään ole mielekäästä, koska suurempi käyttäjämäärä ja monipuolisempi käyttötarve näyttää, kuinka työväline toimii. Haastatteluja tehdessäni kokoelmanhallintajärjestelmä oli vasta omaksuttu käyttöön. Pääsääntöisesti toteutus oli toiveiden mukainen, mutta kehittämistarvetta oli vielä varsinkin taidepuolella.

Hankintavaiheessa demoympäristöjen kokeilu ja teknisten ominaisuuksien avaaminen tuleville käyttäjille on tärkeää. Käyttäjien on omaksuttava uudenlainen työtapo järjestelmävaihdoksen myötä, joten perehtymiseen on varattava riittävästi aikaa ja käyttäjät on myös sitoutettava uuteen järjestelmään. Yhteistyö ja keskustelu toisten järjestelmävaihdosta suunnittelevien museoiden tai muutoksen jo toteuttaneiden toimijoiden kanssa auttaa ratkomaan prosessissa eteen tulevia kysymyksiä.

Huomattavaa on, että kokoelmatyön koordinointi ja standardisointi on nähty tärkeäksi jo 1980-luvulla, jolloin museoiden tietotekniikkaryhmä selvitti tietoteknisiä kehittämistarpeita (Ekosaari 2008). Tietokoneistuminen nopeutti ja tehosti työskentelyä, yhdenmukaisti luettelointia, sekä helpotti erinäisten raporttien ja tilastojen laatimista. Toisaalta museotyössä objektien rooli on ollut huomattava, ja kokoelmien parissa toimiminen mielletäänkin ”oikeaksi” museotyöksi, jolta näyttöpäätteen edessä istuminen vie aikaa (Hakamies 2021). Museot ovat kehittäneet tai soveltaneet käyttöön omat kokoelmatyökalunsa, joihin on uhrattu aikaa, vaivaa ja rahaa. Yhteistyö kokoelmahallinnassa ei välttämättä herätä innostusta (Ruusuvirta 2008).

Kokoelmanhallintajärjestelmiä ja muita kokoelmatyökaluja on lukuisia ja niiden toimintaperiaate eroaa toisistaan. Museo2015 -hankkeen kehittämä yhteisjärjestelmä rakennettiin sitä kehittäneiden museoiden tarpeista lähtöisin, vaikka järjestelmä haettiin laatia erityyppisiin museoihin sopivaksi (Ruusuvirta 2008). Julkisten

---

⁵³ Esimerkiksi Museoviraston kokoelmapolitiikan muistilista museoille auttaa hahmottamaan kokoelmien sisältöä.

hankintojen kilpailutus asettaa omat vaatimuksensa, joten järjestelmää valitessa voidaan joutua tekemään kompromisseja.

Haastatteluistani kävi ilmi, että ajan myötä muuntuva luettelointitapa ja tottumus soveltaa kokoelmahallintajärjestelmän ominaisuuksia itse kehitellyin tavoin eriyttävät museoiden prosesseja toisistaan. Esimerkiksi taidemuseon taidetietokannan ja kirjaston päällekkäistä numerointia ei huomioitu yhteiskäyttöistä kokoelmahallintajärjestelmää laadittaessa, joten se teettää uusien objektien luetteloinnissa lisätyötä. Luettelointilomaketta ei ole räätälöity taidekokoelmien erityispiirteet huomioivaksi, joten sen käytettävyydessä olisi vielä kehitettävää.

Kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosta suunnitellessa projektiryhmä huomioi enimmäkseen jo järjestelmään luetteloidun kokoelmatiedon ja uusien objektien luettelointi jäi vähemmälle. Tietokenttien sisältöä ja hankintatiedon pysymistä objektin yhteydessä toki pohdittiin, mutta soveltuvuutta käytännön luettelointityöhön ei selvitetty niin tarkoin. Valittu järjestelmä oli kehitetty arkistolähtöisesti, joten sen räätälöiminen museokäyttöön vaati keskustelua ja ymmärrystä puolin ja toisin.

Järjestelmää hankkiessa ja suunniteltaessa on huomioitava yhtäältä rakenteelliset ja tekniset vaatimukset, ja toisaalta myös erinäiset nyanssit. Tietoturvan, tietosuojan, tekijänoikeuslainsäädännön ja museoalan standardien ymmärrys sekä kokoelmatuntemus vaativat syvää osaamista, ja tärkeää olisi myös ymmärtää, mitä erinäiset tekniset vaatimukset tarkoittavat kokoelmanhallintajärjestelmän toiminnan kannalta. Myös yksityiskohdat, kun valikkojen rakenne ja niiden muokattavuus, ohjepainikkeiden takaa avautuvien ohjeiden selkeä muotoilu ja vaikkapa kenttään merkittävän informaation sisältö on määriteltävä. Kulttuuriperinnöllisen tiedon avoimuutta tutkineen Ari Häyrisen (2012, 42) mukaan käytettävä järjestelmä vaikuttaa kirjaustapaan ja tietorakenteeseen. Häyrisen pohtiikin, joutuuko museo sopeutumaan järjestelmään, vai onko sen mahdollista kehittää työkalusta haluamaansa. Häyrisen viittaa Tomislav Šolaan (1997), jonka mukaan teknologia museoissa toimii käytännön työvälineenä, mutta sen omaksuminen käyttöön voi olla haastavaa. Šolan mukaan museoammattilaiset eivät välttämättä hahmota, kuinka tekniikkaa voi hyödyntää museoissa, ja tietotekniikan ammattilaiset eivät hahmota museon tarpeita.

Kokoelmanhallintajärjestelmää hankittaessa on huomioitava lisäksi hankintaohjeistukset, aiemmat järjestelmät ja tietovarannot, sekä tunnettava museoiden erinäiset prosessit tarkoin. Ymmärrys museotyöstä, tietojärjestelmistä ja museoalan standardeista, kuten myös järjestelmän moninaiset käyttötarpeet ovat haastava kokonaisuus. Yhteistyö toisen, muutosta toteuttavan museon kanssa tai muiden kokemuksista kuu-leminen siirtävät karttunutta tietoa eteenpäin, ja sujuvoittavat kokoelmanhallintajärjestelmän vaihdosta.

Museoille tieto niiden kokoelmista on arvokasta pääomaa. Objekteihin liitetty tieto esimerkiksi niiden historiasta ja kontekstista erottaa teoksen, esineen tai muun

artefaktin muista vastaavista, ja huolellinen dokumentointi siirtää kulttuuriperintöä ajassa eteenpäin. Museo-objekteihin liittyvän tiedon on pysyttävä virheettömänä, mutta sitä voidaan kuitenkin täydentää ja rikastaa tarvittaessa esimerkiksi tutkimuksella. Kokoelmatietoja, konteksti- ja metatietoja kertyy tietopankkimaisesti, ja järjestelmien automaattisesti kirjaama tieto esimerkiksi muokkaushistoriasta auttaa jäljittämään muutoksia. Käyttötarpeeseen soveltuva ja prosesseja sujuvoittava kokoelmahallintajärjestelmä helpottaa museotyötä, mutta vuosikymmenten kuluessa karttuneiden, runsaiden ja vaihtelevasti laadittujen kokoelmatietojen siirto tai täydentäminen on haastavaa.

Museotyön tietokoneistuminen, museokentän useat järjestelmät ja aiempaa kokonaisvaltaisemmat kokoelmahallintajärjestelmät ovat olleet osa työarkea jo pitkään. Tietoyhteiskunnan kehittämishankkeista ja museoalan huonoista talousvuosista on siirrytty pitkäjänteisempään kehittämistoimintaan, mutta toisaalta kiireen tuntu ja uusien järjestelmien omaksuminen muun työn ohella on lisääntynyt. Syventymiseen ja esimerkiksi kokoelmahallinnan yhtenäistämiseen ei välttämättä huomata varata riittävästi aikaa ja resursseja. Kokoelmanhallintajärjestelmä on ollut kokoelmatyöntekijöiden käyttämä, haastavaksi mielletty työkalu, joten uudentyypinen järjestelmä vaatii myös uudentyypistä työtapaa. Luetteloinnissa tietämys ja kokoelmatuntemus karttavat ajan myötä, ja esimerkiksi yhdessä haastattelussani esiin noussut aiempien luettelointimerkintöjen tarkastelu helpottaa luettelointikäytännön omaksumista.

Museoiden ja muiden muistiorganisaatioiden kokoelmatiedot ovat saavutettavissa aiempaa kattavammin Finnassa ja niitä voidaan hyödyntää monipuolisesti. Tosin esimerkiksi Jyväskylän museoiden yhteistyö ei ole erityisen runsasta. Näyttelyissä ja yleisötyössä yhteiskunnallinen vuorovaikutus, kantaaottavuus ja yhteisön hyvinvoinnin lisääminen osallistavat yhteisöä museon toimintaan, mutta kokoelmaprosessit ovat säilyneet enimmäkseen museotyöntekijöiden hallussa. Museoiden toisistaan eroavat kokoelmat, itsenäinen päätösvalta sekä arkistoja ja kirjastoja vähäisemmin toimintaa ohjaava luettelointitapa ovat hiljalleen yhdenmukaistumassa, ja kokoelmahallinta standardisoituu.

7.2 Oma kokemus ja kehittämisehdotuksia

Tutustuin SIMO:n toimintaan museologian harjoittelujaksollani syys-lokakuussa 2020. SIMO oli vielä kehitysvaiheessa, kun tutustuin sen toimintaan. Tunnukseni toimivat vielä harjoittelujakson jälkeenkin, niin pääsin kirjautumaan ohjelmaan etänä. Ennen luettelointia olin ollut mukana näyttelyn purussa ja kasaamisessa sekä opastuksissa ja

luetteloinnin jälkeen tutustuin käytännön kokoelmatyöhön, joten kokoelmanhallintajärjestelmän käyttöön ei muodostunut vielä rutiinia.

Inkeri Hakamiehen (2021) mukaan museoissa yhteisöjen luomat säännöt, perinteet, arvot, normit ja ideaalit ovat museoiden käytäntöjä⁵⁴. Muuttuvassa ympäristössä toimiessa ja museoiden määrittäessä toimintaansa käytäntöjen ja arjen kautta nämä museoiden käytännöt voidaan mieltää hiljaiseksi, mutta jatkuvasti muuttuvaksi tiedoksi. Outi Fingerroos ja Ulla-Maija Peltonen (2006, 11–12) huomioivat virallista tietoa täydentävän toisen tiedon roolin, ja määrittelevät hiljaista tietoa Sakari Hännisen, Jouko Karjalaisen ja Tuukka Lahden ajatuksiin toisesta tiedosta⁵⁵ perustuen: hiljainen tieto on vaikeasti selitettävää ja tulkittavaa, mutta käytännön toimintaa vahvasti määrittävää. Museoiden sääntelyn ja traditioiden lisäksi museotyöhön vaikuttavat myös yhteisesti jaetut merkitykset.

Tutustuessani museon toimintaan omaksuin tietyn tavan viestiä ja lukea tilanteita. Museologian opinnoissa korostettiin esimerkiksi, että ainoastaan konservattori saa koskea esineisiin, joten harjoittelun aluksi näyttelyn ripeätahtinen purkaminen tuntui museoympäristössä todella väärältä. ”Museoaivoilla” työskentelyn ja muuttofirmamaisen logistiikan välinen ero onkin melkoinen. Nina Robbinsin (2016, 145) mukaan museoissa koulutuksen mukanaan tuomaa tietoa täydentää muilta museossa työskenteleviltä, myös eri alan osaajilta omaksuttu käytännön tieto, joka siirtyy työn ohella.

Opin parhaiten itse tekemällä, ja sain tutustua ohjelmistoon itsenäisesti amanuenssin antamien ohjeiden sekä harjoitustehtävien perusteella. Hän tarkisti kirjaukseni jälkeenpäin. Uuden omaksumiseen menee aina aikansa, enkä ollut aiemmin käyttänyt kokoelmanhallintajärjestelmää, mutta SIMO on mielestäni helppokäyttöinen ja enimmäkseen looginen. Tutustuin luetteloinnin ohessa Museo2015 -aineistoon, taidemuseon kokoelmapoliittiseen ohjelmaan ja Museoliiton luettelointiohjeeseen vuodelta 2014. Ohjaajani näytti minulle hieman Polydocin käyttöä, mutta en hahmotanut sen toimintaa laisinkaan, kun kirjaukset Polydocissa olivat lyhenteinä ja järjestelmä vaikutti hankalasti lähestyttävältä.

Aluksi keräsin näyttelyssä olleita aineistoja järjestelmän koriin ja tutustuin niiden kuvailuihin. Pääsin täydentämään teostietoja taiteilijaelämäkerran pohjalta ja hakemalla tietoa internetistä. Jäin pohtimaan, kuinka merkitsen lähteet järkevästi ja saan lainaamani aineiston talteen, joten päädyin kopioimaan aineiston suorana sitaattina ja kertomaan sitaatin perässä, mistä tieto on löytynyt. Vapaamuotoiseen tekstikenttään liitettyä tietoa on mahdollista käyttää esimerkiksi näyttelymateriaalissa, joten halusin saada lähteeni selkeästi esille.

---

⁵⁴ Practicing museum -termin Hakamies käänsi museoiden harjoittamiseksi.

⁵⁵ Hiljaisen tiedon lisäksi tiedon lajeja ovat virallinen tieto, vastatieto ja heikko tieto.

Luetteloin toisen harjoittelijan kanssa museolle lahjoitettuja teoksia sekä teossarjan, joka oli hankittu näyttelystä. Objektit kuvailtiin ja mitattiin ja niistä otettiin tunnistuskuvat. Kuvailun jälkeen objekteihin liitettiin inventointinumerot ja ne pakattiin kokoelmakeskukseen kuljetusta varten. Uuden objektin tuominen järjestelmään oli aluksi hieman epäselvää. Nähdyn teoksen sanallistaminen vaatii myös harjoittelua, kuten esimerkiksi kirjaamani vihreät ja vaaleanpunaiset kasvinosat, jotka voisi tunnistaa myös lajeittain.

Pohdin, kuinka paljon luetteloinnissa tarvitsee esimerkiksi materiaalitekniistä ja taidehistoriallista osaamista, kun luetteloin toisen harjoittelijan kanssa esimerkiksi erään taiteilijan opiskeluaikaisen kivisen veistoksen ja grafiikan vedoksen. Mahdollisemman kattavassa luetteloinnissa on ymmärrettävä todella paljon eri tekniikoista, tai vaihtoehtoisesti selviteltävä eri ammattilaisten kanssa esimerkiksi kivityöstötekniikoita. Luetteloinnin yleistajuisuuden ja kattavuuden raja on hankala hahmottaa ilman kertynyttä kokemusta. Näyttelykohtaisesti vaihtuva tekniikka tuo myös oman haasteensa arkiseen museotyöhön, koska laitteiden avaaminen ja sulkeminen sekä mahdolliset vika- tai huoltotilanteet lisäävät kiiren tuntua⁵⁶.

SIMO:ssa on todella monta kohtaa teoksen kuvailuun, ja eri välilehdillä on osittain päällekkäisiltä vaikuttavia kohtia. Museon työkäytössä olevassa jaetussa kansiossa on kokoelmatyön alakansiossa termilista, johon oli kasattu kokoelmahallinnassa käytetyt termit. Pääkirja, josta löytyy inventaarionumero ja hankintasopimusten sekä muiden sopimusten tiedot ovat myös kokoelmatyön alakansioissa. Käytössä oleva Microsoft Office-ympäristö on todella laaja, eivätkä kaikki alakansiot ja tiedostot olleet mielestäni erityisen loogisesti järjestettyjä tai nimettyjä. Verkkokansiot eivät löytyneet koneen omalla haulla, eikä avattua tiedostoa voi tarkastella useampi käyttäjä yhtäaikaaisesti.

Lisäksi käytössä on kokoelmapolitiikka, IC-luokitus ja MAO/TAO ontologia asiasanojen tarkistamista varten. Osaan SIMO:ssa olevista ? -kohdista kenttien vieressä oli lisätty tarkenne siitä, mitä kenttään täytetään. Polydocissa kirjaukset tehtiin manuaalisesti lyhentein, kun taas SIMO tuottaa osan tiedoista automaattisesti, esimerkiksi kuvien metatiedot täydentyvät kuvaa siirrettäessä. Metatietoa voidaan hyödyntää eri tavoin, vaikkapa kirjaajan tietoja voidaan tarkastella koko nimen perusteella, eikä ainoastaan annettujen nimikirjaimien.

Pohdin, että SIMO:sta olisi hyvä saada käyttäjää ohjaava ja selkeä työkalu. Eri-tyyppisistä objekteista voisi valita tietyt kentät⁵⁷, jotka täytetään jokaisen teostyyppin objektin kohdalla, kuten kehyksen tiedot, aukkopahvin tiedot sekä vedostiedot. Esimerkiksi grafiikan vedosta luetteloidessa ohjelma täydentäisi tietokenttiin valmiiksi senttimetrimittat, jotta cm-tekstiä ei tarvitsisi kirjoittaa jokaiseen mittaan itse.

---

⁵⁶ Tarkemmin teknologiaa toimijana pohtii Minna Ruusuvirta pro gradunsa luvussa 4.

⁵⁷ Myös Maija Ekosaari ehdotti vähimmäistietoja luettelointiin (s. 78–79).

Luettelointiohjeistus ohjaa museoita päättämään itse käyttämänsä objektityyppikohdattaiset mittayksiköt ja merkitsemään vain yhden mittayksikön (Luettelointiohje: taide-teos). Järjestelmän vapaakenttiin voi päivittää teostietoja ja jättää vanhat tiedot näkyviin, joten pohdin, kuinka tiedot erotetaan toisistaan. Olisiko aikaleima esimerkiksi toimiva tapa?

Oma luettelointikokemukseni on karttunut tätä tutkielmaa kirjoittaessa arkistotyössä, jossa olen huomannut perustasoisen ja toistuvan luetteloinninkin vaativan yllättävän paljon keskittymistä työskentelyyn. Useiden tietokenttien täydentäminen ja standardisoidun aineiston syöttäminen samalle lomakkeelle vaatii säännöllistä raporttien läpikäyntiä, koska samankaltaisten tunnistetietojen toistaminen kymmeniin arkistoyksiköihin lisää inhimillisten virheiden todennäköisyyttä. Rutiininomaisessa työssä järjestelmän käytettävyys ja toimintavarmuus on tärkeää, ja esimerkiksi kuvailulomakkeen rakenne ja painikkeiden sijoitteluun asti mietityt yksityiskohdat vaikuttavat työnteon sujuvuuteen.

SIMO:n demoversio oli museolla käytössä järjestelmävaihdoksen alkaessa, ja kyseisessä Stage-ympäristössä testattiin kaikki migraatiot ja uudet toiminnallisuudet (GH 4). Perehdyttäessä SIMO:n käyttöön, olisikin mielekästä ottaa käyttöön vastaava harjoitusympäristö, jossa voisi esimerkiksi lisätä objekteja kokoelmaan, kasata niistä näyttelyn, laatia siitä tietopaketin medialle sekä opastukseen aineistotietojen pohjalta, sopia kuljetuksen ja tuottaa sitä varten tehdyt asiakirjat sekä palautumisen näyttelystä takaisin museolle, ja mahdollisesti vielä poistoprosessin käytännöt. Objektin elinkaareen ja erilaisiin käyttötarpeisiin tutustuminen auttaisi hahmottamaan, mihin kaikkien kokoelmanhallintajärjestelmän tietoja hyödynnetään. Parityönä tehty luettelointi osoittautui mielekkääksi, kun havaintoja voi sanallistaa eri lailla ja vertaisoppimalla omaksuu esimerkiksi kuvatulkinnan, eli teoksen sisällön luettelemisen esimerkiksi vasemmalta oikealle. Kenties objektityypeittäin voisi laatia luettelointiohjeistuksen tärkeimmät periaatteet läpi käyvät opastukset perehdytyksen avuksi. Saarijärven museon kokoelmahallintaa esittelevä video museoamanuenssi Merja Kähkösen esittelemänä⁵⁸ selkeyttää hyvin YKSA:n toimintaa.

SIMO:on kuvia liittäessä kuva lisätään kerran, kun taas kuvaa toiseen vaihdettaessa siitä lisätään sekä pieni että suuri esikatselukuva, jonka jälkeen poistetaan vanha kuva. Mielestäni järjestelmässä pitäisi joko olla selkeät ohjeet toimintoihin, tai vaihtoehtoisesti tämän tyylliset toiminnot olisi toteutettava sujuvammin. Uusia teoksia järjestelmään lisätessäni jäin pohtimaan, mikä onärkevin järjestys lisätä taiteilija, hankintaerä, teos ja lisätiedot. Teossarjaan lisätiedot ovat yhtenäisiä, joten jouduin kopiaamaan niitä erän teoksesta toiseen. Tieto ei päivittynyt kaikkiin teossarjan osiin samanaikaisesti.

---

⁵⁸ <https://vimeo.com/419836100>

Järjestelmää tutkiessani huomasin, etteivät pitkät lisätietokentät taiteilijakortissa näy esikatselutilassa, vaan se pitää avata muokkaustilassa tarkastelua varten. Toimijakortistoon voisi kenties lisätä lähteet -kentän. Finnaan rajapinnan kautta viety aineisto on julkisesti saavutettavissa, joten on syytä huomioida, mitkä tiedot on tarkoitettu vain museon käyttöön. Taiteilijan yhteystiedot ja tarkka asuinpaikka on saatavilla esimerkiksi hankintasopimuksessa, mutta SIMO:on kirjataan ainoastaan Jyväskylä tai Keski-Suomi⁵⁹.

Työssäni tutkin museon kokoelmanhallintajärjestelmän käyttäjäkokemuksia, joten haastateltavat tietävät kokoelmahallinnasta ja museon työarjesta runsaasti itseäni enemmän. Kokemusperäisen ja osaltaan intuitiivisenkin hiljaisen tiedon⁶⁰ kirjaaminen järjestelmään muiden käyttäjien hyödynnettäväksi on haasteellista, mutta esimerkiksi eläköitymisen tai uuden työpaikan myötä työtehtävien kannalta kaikkea oleellista tietoa ei välttämättä saada talletettua käyttöön.

Huomattavaa on, että museoiden tietotekniikkahankintojen haasteet ovat pysyneet samankaltaisina jo pitkään. Maija Ekosaari (2008, 35) kiteytti pro gradu -tutkielmassaan tilanteen näin:

”Laitteiston (hardware) ja ohjelmiston (software) lisäksi asiakkaille kaupattiin unelmistoa (dreamware), kun heidän katteettomia odotuksiaan ohjelmien ja laitteiden ominaisuuksista ja suorituskyvystä ei oikaistu. Ominaisuuksien ja ”ominaisuuksien” lisäksi hämmennystä aiheuttivat tuotteiden lyhyt elinkaari ja markkinatalouden vaatimukset. Mikäli asiakkaita ei ollut tarpeeksi, vedettiin tuote markkinoilta, eikä siihen tietyn siirtymäajan jälkeen saanut enää päivityksiä tai tukea. Polydocin käyttäjät ovat olleet onnekkaita, koska lukuisista jälleenmyyjän tai omistajan vaihdoksista huolimatta ohjelmiston tukipalvelut ovat olleet hyvin asiakkaiden saatavilla – ainakin ruotsiksi.”

Työssäni tutkin uuden kokoelmanhallintajärjestelmän alkuvaiheita ja projektiyhtymän työskentelyä. Vastaavaa projektia olisi mielenkiintoista tarkkailla jo sen kehitysvaiheen aikana. Myös YKSA:n vastaanottoa keskisuomalaisissa paikallismuseoissa tai muissa muistiorganisaatioissa olisi kiinnostavaa tutkia, ja Polydociin liittyvää muistitietoa voisi kartoittaa laajemminkin. Polydocin käyttö eriytyi ajan myötä jyväs-kyläläisissä museoissa, joten YKSA:n käyttöä ja soveltavia käytäntöjä voisi kartoittaa myös ohjelmiston käytön vakiinnuttua.

Kokoelmanhallintajärjestelmien alkuvaiheessa niitä sovellettiin ja räätälöitiin museoiden työvälineiksi. Ajan myötä ohjeistukset tarkentuivat, ja kokoelmanhallintaa yhtenäistettiin esimerkiksi museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuriksi. Yhtenäiset ohjeet eivät kuitenkaan ota kantaa käytännön toteutukseen järjestelmissä, joten ohjeistusta sovelletaan käytännön tasolle.

---

⁵⁹ Kokoelmahallintajärjestelmä muodostaa henkilötietorekisterin. Tietoja voidaan luovuttaa esimerkiksi tutkimuskäyttöön erillisestä pyynnöstä.

⁶⁰ Käytännön työssä siirtyvää hiljaista tietoa museoissa on tutkinut esimerkiksi Inkeri Hakamies (2021)

Luettelointi on perustasoisenakin aikaavievää ja omaksumista vaativaa työtä, jolle on sen sujuvuuden kannalta hyvä varata runsaasti ajallisia resursseja ja henkilöresursseja. Museoympäristössä tieto kokoelmista on ensisijaisen tärkeää, joten tiedon säilyminen ja laadukkuus tulee varmistaa myös tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Aalto-museon aarre on tietokone. 1982. Suur-Jyväskylän lehti 25.3.1982
- Abrams, Lynn. *Oral history theory*. Milton Park, Abingdon, Oxon ; New York, NY: Routledge, 2010.
- Alueelliset vastuumuseot. Museovirasto. Saatavissa:
https://www.museovirasto.fi/fi/museoalan-kehittaminen/tietoa-suomen-museoista/alueelliset_vastuumuseot
- Autere, Riitta. 2009. Muusa ja KDK:n asiakasliittymä. Esitysmateriaali. Saatavissa:
<http://www.museoliitto.fi/doc/MuusaAutere.pdf>
- Digitaalinen kulttuuriperintömme. Kokonaisarkkitehtuuri- Saatavissa:
<https://www.digime.fi/yhteentoimivuus/kokonaisarkkitehtuuri/>
- Disec Oy. 27.3.2020. Keski-Suomen museo ottaa kokoelmahallintapalvelumme käyttöön. Saatavissa: <https://disec.fi/keski-suomen-museo-ottaa-kokoelmahallintapalvelumme-kayttoonsa/>
- Ekosaari, Maija. 2008. "Tietokoneet museotyössä : Suomalaisten taidemuseoiden tiedonhallinnan historia ja nykytila." <http://urn.fi/URN:NBN:fi:juu-20081194063>.
- Elomaa, Hanna. 2001. "Mikrohistoria johtolankojen jäljillä." *Kulttuurihistoria : johdatus tutkimukseen*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Fingerroos, Outi, ja Tuulikki Kurki. 2008. "Tihenevä ja laajeneva äänien kenttä." Teoksessa *Ääniä arkistosta : haastattelut ja tulkinta*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Fingerroos, Outi, ja Ulla-Maija Peltonen. 2006. "Muistitieto ja tutkimus." Teoksessa Haanpää, R. et al. *Muistitietotutkimus: Metodologisia kysymyksiä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Finna.fi – Kulttuurin ja tieteen aarteet yhdestä osoitteesta.
https://finna.fi/Content/about_finnafi
- Furu, Leena. Museo 2015 ja KDK. Esitys Kirjastoverkkopäivillä 24.10.2012. Saatavissa:
https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/84925/Kivepa2012_24.10.2012_Furu.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hakala, Juha. "Digitaalisen kirjaston metadatat." *Signum : Kirjasto- Ja Tietopalvelulehti* 4 (2009): 11-19.
- Hakamies, Inkeri. 2019. "Real Museum Work" and Information Technology – Does not Compute! *Ethnologica Fennica* 46, 36-60.
<https://researchportal.helsinki.fi/fi/publications/real-museum-work-and-information-technology-does-not-compute>
- Hakamies, Inkeri. 2021. *Practicing museums: museum people, museum work and change in practice*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Hankintailmoitus (TED F02) 15.3.2019.
<https://www.hankintailmoitukset.fi/fi/public/procurement/15179/notice/18778/overview>

- Heikkinen, Mikko, Ville-Matti Riihikoski, Anniina Kuusijärvi, Dare Talvitie, Tapani Lahti, ja Leif Schulman. "Kotka - A National Multi-purpose Collection Management System." *Biodiversity Information Science and Standards* 3 (2019).
https://jyu.finna.fi/PrimoRecord/pci.cdi_proquest_journals_2282375372
- Heinänen, Seija. (toim.) Jyväskylän taidemuseo – toimintakertomus 2019.
https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/jkl_taidemuseo_tk_2019.pdf
- Helsingin yliopisto. Perinteentutkimuksen terminologia.
<https://www2.helsinki.fi/fi/opiskelijaksi/koulutusohjelmat/kulttuurien-tutkimuksen-kandiohjelma-0/perinteentutkimuksen-terminologia#etic>
- Huttunen, Laura ja Homanen, Riikka. Etnografinen haastattelu. 2017. Teoksessa Hyvärinen, M. (toim.), Nikander, P., Ruusuvuori, J., Aho, A. ja Granfelt, R. *Tutkimushaastattelun käsikirja*. Tampere: Vastapaino.
- Häkkinen, Sari. 2019. Muutoksen juoksupyörässä: museot 2010-luvun maailmassa. Maisterintutkielma. Saatavissa: <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/63968#>
- Immonen, Kari. "Uusi kulttuurihistoria." Teoksessa *Kulttuurihistoria : Johdatus tutkimukseen*. Hlesinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Julkiset taideteokset Jyväskylässä. Saatavissa:
<https://www3.jkl.fi/taidemuseo/veistokset/>
- Julius. Suomen museoliitto. *Julius: Suomen Museoliitto tiedottaa*. Helsinki: Suomen museoliitto, 2/2003.
- Julius. Suomen museoliitto. *Julius: Suomen Museoliitto tiedottaa*. Helsinki: Suomen museoliitto, 3/2003.
- Jyväskylän taidemuseon toimintakertomus 2018. Seija Heinänen, toim. Saatavissa:
https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/toimintakertomus_2018.pdf
- Jyväskylän taidemuseo - toimintakertomus 2019. Seija Heinänen, toim. Saatavissa:
https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/jkl_taidemuseo_tk_2019.pdf
- Jyväskylän sydän – Kaupunkikeskustan uusi vahva maine. Hankkeen loppuraportti ja etenemissuunnitelma 12/2020. Saatavissa:
<https://online.fliphtml5.com/enxld/tltr/#p=4>
- Jälki-ilmoitus (TED F03).
<https://www.hankintailmoitukset.fi/fi/public/procurement/15179/notice/25398/overview>
- Kansallinen hankintailmoitus. 2018. Museon kokoelmanhallintajärjestelmä.
<https://www.hankintailmoitukset.fi/fi/public/procurement/9670/notice/11108/participation>
- Kansalliskirjasto. Europeana Formula. Saatavissa:
<https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/palvelut/europeana-formula>
- Kansalliskirjasto. 2022. Tietoa Finnasta. Saatavissa:
<https://www.kiwi.fi/display/Finna/Tietoa+Finnasta>
- Kecskeméti, István. 2008. Papyruksesta megabitteihin: arkisto- ja valokuvakokoelmien konservoinnin prosessin hallinta. Saatavissa:
<https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/66172>

- Klemetti, Saara. 2020. Museoiden muutoksesta objektikeskeisyydestä elämyseskeisyyteen. Saatavissa:
https://jyu.finna.fi/Record/jyx.123456789_73142
- Koskinen, Inkeri. 2018. "Voiko se olla objektiivista? Tieteenulkoinen tieto ja yhteistyö soveltavassa kulttuurintutkimuksessa." Teoksessa Hämeenaho, P., Suopajarvi, T., ja Ylipulli, J. (toim.) *Soveltava kulttuurintutkimus*, 129-154.
<https://jyu.finna.fi/Record/jykdok.1934806>.
- Kulttuuriperinnön digitointi puhuttaa museoita, arkistoja ja kirjastoja. Suomen museoliitto 12.11.2004. Saatavissa:
<https://www.museoliitto.fi/uutiset.php?aid=7641>
- Laki kuntien kulttuuritoiminnasta. 166/2019.
<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190166>
- Lassila, Aki. 2020. Turun museokeskus ottaa Yksä-kokoelmahallintapalvelumme käyttöönsä. Disec Oy:n verkkosivujen tiedote 21.10.2020. Saatavissa:
<https://disec.fi/turun-museokeskus-ottaa-yksa-kokoelmahallintapalvelumme-kayttoonsa/> (viitattu 22.5.2021)
- Lillman, Sanna. 2016. "Museotoiminnan muisti : asiakirjahallinto ja arkistotoimi museoissa." <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201609174137>.
- Museo 2015 -hankkeen aloitusseminaari. 28.10.2011. Museoviraston tiedote. Saatavissa: <https://museoliitto.fi/uutiset.php?aid=10606&k=13446>
- Museoiden kokoelmanhallintajärjestelmän yhteisrekisteri. Jyväskylän kaupungin museopalvelut. 2018. Saatavissa:
https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/tss_kokoelmanhallintajärjestelmän_yhteisrekisteri.pdf
- Museoiden luettelointiohje: Taideteos. 2014. Museo2015 ja Museovirasto. Saatavissa:
<https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/museoiden-luettelointiohje-taideteos.pdf>
- Museolaki. 2019. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2019/20190314>
- Museoliitto. Kookos-kokoelmahallinta. Saatavissa:
<https://www.museoliitto.fi/kookos>
- Museoliitto. MuseumPlus-kokoelmahallintajärjestelmä. Saatavissa:
<https://www.museoliitto.fi/index.php?k=12227>
- Museotilasto. 2021. Museokäynnit museokohteittain, alustavat tiedot 3.2.2021.
<https://www.museotilasto.fi/statables>
- Museotilasto 2020. Liitetaulukko 4: Museoiden kokoelmat 2020.
<https://www.museotilasto.fi/tiedostot/museovirasto/files/Museoiden%20koelmat%202020.pdf>
- Museotilasto. 2019. Vuosittaiset taulukot. <https://www.museotilasto.fi/statables>
- Museovirasto. Museo2015 -hanke.
http://www.nba.fi/fi/museoalan_kehittaminen/museo_2015 (noudettu Wayback Machinella
https://web.archive.org/web/20130131045216/http://www.nba.fi/fi/museoalan_kehittaminen/museo_2015)
- Museovirasto. 2013. Museoiden kokoelmahallinnan kokonaisarkkitehtuuri 1.0

- <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/museoiden-kokoelmahallinnan-kokonaisarkkitehtuuri.pdf>
- Museovirasto. 2014. Museoiden luettelointiohje. Esine. <https://www.museovirasto.fi/uploads/Arkisto-ja-kokoelmapalvelut/Julkaisut/museoiden-luettelointiohje-esine.pdf>
- Museovirasto. Museotietojärjestelmä Musketi. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/palvelut-ja-ohjeet/tietojarjestelmat/museotietojarjestelma-musketti>
- Museoviraston historiaa. Museovirasto. Saatavissa: <https://www.museovirasto.fi/fi/tietoa-meista/museoviraston-historiaa>
- Mäkelä, Asko. 2005. Digi tuli museoon. Teoksessa Aurasmaa, Anne ja Tuukka Talvio. 2005. *Museon Muisti : Ritua Wäreen juhla*. Taidehistoriallisia tutkimuksia. Helsinki: Taidehistorian seura. Saatavissa: <http://www.taidehistorianseura.fi/tht-julkaisut/THH-31.pdf>
- Oikari, Jaana. 2016. Jyväskylän taidemuseon kokoelmapoliittinen ohjelma 2016. https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/kokoelmaohjelma_2016.pdf
- Oikari, Jaana. 2018. Taiteen Keski-Suomen alueellinen kokoelmaohjelma. Jyväskylän taidemuseo 2018. https://www.jyvaskyla.fi/sites/default/files/atoms/files/k_s_kopo_2018_0.pdf
- Osuuskunta Suomen taide ja taidekokoelmat. 2019. Tämä on Muusa kokoelmahallinta. Saatavissa: <https://www.suomentaide.fi/muusa> [viitattu 11.5.2022.]
- Parry, Ross. *Museums in a digital age*. Abingdon: Routledge, 2010.
- Peltola, Tiina. 2015. Arkistotyön muutos ja muutoksen kokeminen 1970-luvulta 2000-luvun alkuun – Tapaustutkimus arkistomassoista, teknistymisestä ja asiantuntijuudesta. Väitöskirja. Acta Universitatis Tamperensis. Tampere: Tampereen yliopistopaino. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-9898-5>.
- Pöysä, Jyrki. Muistitietotutkimus. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Saatavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/teoreettiset-metodologiset-viitekehukset/muistitietotutkimus/> [Viitattu 10.01.2023.]
- Rajala, Markus. 2019. "Asiakastarpeen muotoilu digitaalisen palvelun tuotekehitysprojektissa." <https://jyx.jyu.fi/handle/123456789/65207> <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201908073776>.
- Robbins, Nina. 2016. Poisto museokokoelmasta: museologinen arvokeskustelu kokoelmahallinnan määrittäjänä. Väitöskirja. https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/49177/978-951-39-6581-5_vaitos16042016.pdf
- Ruusuvirta, M. "Siinä ei siirrytä vain kynän käytöstä tietokoneen käyttöön": museoiden kokemuksia teknologian käytöstä. Jyväskylä, 2008. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201208212202>

- Šola, Tomislav. 1997. *Essays on Museums and Their Theory: Towards the Cybernetic Museum*. Helsinki: Finnish Museums Association.
- Suomen Käsityön museon vuosikertomus 2018. Saatavissa:
https://www.craftmuseum.fi/sites/default/files/atoms/files/suomen_kasityon_museo_vuosikertomus_2018.pdf
- Suomen Museoliitto. Museo2015-hankkeen aloitusseminaari. Saatavissa:
<https://www.museoliitto.fi/uutiset.php?aid=10606&k=13446>
- Taavetti, Riikka ja Heimo, Anne. 2022. Muistitietotutkimus ja digitaaliset ihmistieteet. Teoksessa Savolainen, Ulla, et al. *Muistitietotutkimuksen paikka: teorian, käytännöt ja muutos*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tietoa Suomen museoista. Museoliitto. Saatavissa:
<https://www.museovirasto.fi/fi/museoalan-kehittaminen/tietoa-suomen-museoista>
- Torpakko, Raija. 2015. Keski-Suomen museon osaamis pohja ja tulevaisuuden osaamistarve. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, 2015. Saatavissa:
<https://www.theseus.fi/handle/10024/87257> (Viitattu 13.5.2022)
- Tule taidemuseoon. Jyväskylän taidemuseon verkkosivut. (Viitattu 15.2.2021)
<https://www.jyvaskyla.fi/taidemuseo/tule-meille>
- Valtakunnalliset vastuumuseot. Museovirasto. Saatavissa:
<https://www.museovirasto.fi/fi/museoalan-kehittaminen/tietoa-suomen-museoista/valtakunnalliset-vastuumuseot>
- Turner, Greg. Does your museum need a CRM? 27.6.2017. The interaction consortium. Saatavissa: <https://interaction.net.au/articles/does-your-museum-need-a-crm/>
- Vilkuna, Janne. 2003. Täytetyn tiikerin äärellä – Museologia mitä se on? Tieteessä tapahtuu -lehti 2003:7. 1.10.2003. Helsinki: Tieteellisten seurain valtuuskunta.
<http://www.tieteessatapahtuu.fi/037/vilkuna.pdf>
- Vilkuna, Janne. 2020. Suomen museoalan organisoituminen 1945-2009. Teoksessa Pettersson, Susanna ja Pauliina Kinanen, toim. 2010. *Suomen museohistoria*. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

LIITE 1 HAASTATTELUT

(Suluissa olevalla tunnuksella viitataan aineistoon)

Ahonen, Marjo, amanuenssi. Suomen käsityön museo, Jyväskylä. Videohaastattelu 26.2.2021, haastattelijana Anni Suominen. Tallenne Jyväskylän taidemuseon arkistossa.

(TH 3)

Ilves, Anni, entinen projektityöntekijä. Suomen käsityön museo. Haastattelu 23.5.2022, haastattelijana Viivi Hiekkänen. Tallenne Jyväskylän taidemuseon arkistossa.

(GH 4)

Kotilainen, Simo, entinen museonjohtaja. Suomen käsityön museo, Jyväskylä. Haastattelu 23.11.2021, haastattelijana Viivi Hiekkänen. Tallenne Jyväskylän taidemuseon arkistossa.

(GH 2)

Mäkinen, Virpi, intendentti. Keski-Suomen museo, Jyväskylä. Videohaastattelu 25.4.2022, haastattelijana Viivi Hiekkänen. Tallenne Jyväskylän taidemuseon arkistossa.

(GH 3)

Oikari, Jaana, amanuenssi. Jyväskylän taidemuseo, Jyväskylä. Videohaastattelu 17.11.2021, haastattelijana Viivi Hiekkänen. Tallenne Jyväskylän taidemuseon arkistossa.

(GH 1)

Oikari, Jaana, amanuenssi. Jyväskylän taidemuseo, Jyväskylä. Videohaastattelu 19.2.2021, haastattelijana Jesse Nieminen. Tallenne Jyväskylän taidemuseon arkistossa.

(TH 1)

Suhonen, Sirpa, amanuenssi. Keski-Suomen museo, Jyväskylä. Videohaastattelu 25.2.2021, haastattelijana Sini Lahti. Tallenne Jyväskylän taidemuseon arkistossa.

(TH 2)

LIITE 2 TALLENNUSHARJOITUSTEN HAASTATTELURUNKO

Polydociin liittyvä muistitieto ja työarki museossa

Haastattelu keskusteleva, ei tarvitse käydä koko listaa läpi. Tässä teemoja, jota haastattelussa voi kysyä.

Taustaa:

mitä työkuvaan kuuluu, millainen työhistoria,
onko opiskellut tai seurannut museoalaa, onko käynyt koulutuksissa
millaisiksi mieltää tietoteknisen osaamisensa, mitä työvälineitä käyttää työssään nykyään, (etä-
työn vaikutukset)

Polydoc:

millainen oli oppia, kuinka opetteli käytön, oliko aiemmin käyttänyt kokoelmanhallintajärjestelmiä tms

miten luettelointi tehtiin esim tietty objekti

(kuvailu esim: kuinka lisäisi uuden grafiikanlehden järjestelmään)

(kuvailu: kuinka joku objekti poistetaan järjestelmästä)

paljonko kenttiä täytettiin, mistä saatiin sisältö tietokenttiin, ohjelman rajoitukset

millaisia objektimääriä luettelointiin esim tunnin aikana

Löytyikö objekti Polydocissa olleen tiedon perusteella kuinka helposti

Jos saisi valita Polydocista yhden ominaisuuden, minkä poistaisi? Minkä veisi SIMO:on?

Muistoja Polydocista tai kommelluksia? Mistä piti eniten? Päivittyikö järjestelmä? Mitä kautta sai tietoa muutoksista

Yhteisö:

ketkä muut käyttivät järjestelmää, millaisia muiden merkinnät järjestelmässä olivat, millainen suhtautuminen muilla työntekijöillä oli Polydociin?

(Opastiko muita järjestelmän käyttöön, miten? sujuiko?)

määräaikaisten ja kesätyöntekijöiden rooli

käyttäjien osaaminen, pitikö muiden merkintöjä esim. täydentää

Yhteistyö:

Pohdittiinko Polydociin liittyviä kysymyksiä? Entä museoiden välillä? Kenellä oli valta päättää, jos epäselvää tai uudenlainen ongelma?

Tietojärjestelmien rooli työssä yleisesti, mikä työvälineistä miellyttävin käyttää?

Kokoelmanhallinta: onko tutustunut muihin järjestelmiin, luettelointiohjeiseen yms, millaisena näkee kokoelmanhallintajärjestelmän roolin työssä, entä tulevaisuudessa

LIITE 3 OMEIN HAASTATTELUJENI HAASTATTELURUNKO

Taustaa

mitä työnkuvaan kuuluu
millainen työhistoria?
millainen koulutushistoria
onko opiskellut museoalaa
kuinka paljon seuraa museoalan keskustelua
onko käynyt koulutuksissa
millaisiksi mieltää tietoteknisen osaamisensa
mitä työvälineitä käyttää työssään nykyään/käytti
mistä välineestä pitää eniten?
(etätyön vaikutukset)

Oliko tutustunut muihin järjestelmiin, luettelointiohjeeseen, seurannut kokoelmahallintakeskustelua?

Mitkä ovat haastateltavalle kokoelmahallintajärjestelmän tärkeimmät periaatteet ja tavoitteet?

Entä luetteloinnin?

Mistä keksittiin ottaa Polydoc käyttöön, haluaako kertoa siitä jotain kummelluksia tms?

Aalto-museon dia-arkisto, oliko koneella?

YKSA:n kehitys

kuinka prosessi kulki?

miltä pohjalta kehitettiin?

vaatimusmäärittely

ketkä osallistui?

yhteistyön sujuminen?

kuka päätti, jos joku ristiriita tms

tietohallinnon vaikutus?

hankintaprosessi?

MuseumPlus Ria, miksi ei päädytty siihen

hankinta ensin kansallinen, sitten EU-taso, miksi näin?

YKSA:n käyttö

testaus

työpajat

jnk objektin tuonti YKSA:an, kuinka toimitaan?

YKSA:n toteutuksen onnistuminen

käytettävyys

käyttäjryhmät

rajoitukset

käyttäjapalaute

samaa kieltä kehittäjien kanssa?

kehitys

rajapinnat toisten järjestelmien kanssa jo toiminnassa?

minkä ominaisuuden veisi Polydocista YKSA:an?

Perehdytys

Yleisiä haasteita ohjelman käytössä, ovatko kirjaukset ok?

millaisena näkee kokoelmahallintajärjestelmän roolin tulevaisuudessa?